

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Katja Kirbiš

**STILI POLITIČNEGA VODENJA NEKATERIH
AMERIŠKIH PREDSEDNIKOV 20. STOLETJA**

MAGISTRSKO DELO

Mentor: red. prof. dr. Janko Prunk

So-mentor: red. prof. dr. Bogomil Ferfila

Ljubljana 2006

KAZALO

---

1. UVOD	2
2. METODOLOŠKA IZHODIŠČA MAGISTRSKEGA DELA	9
2.1. <i>Predmet preučevanja</i>	9
2.2. <i>Cilji magistrskega dela</i>	9
2.3. <i>Hipoteze</i>	10
2.4. <i>Metodologija dela</i>	12
3. KRATEK ORIS PREDSEDNIŠKE VLOGE V OKVIRU RETORIČNEGA VODENJA	14
4. WOODROW WILSON IN NACIONALNA IDENTITETA – ALI TISTO, ČEMUR DANES REČEMO “AMERIŠKO”	33
5. FRANKLIN D. ROOSEVELT – OČE OBLIKOVANJA SODOBNE PREDSEDNIŠKE KARIZME	48
6. VEČPLASTNOST PREDSEDNIKA DWIGHTA EISENHOWERJA – PRIMER NEIZRABLJENE RETORIČNE PRILOŽNOSTI	65
7. RONALD REAGAN IN AMERIŠKE SANJE - RETORIKA, ONKRAJ SVOJEGA ČASA	76
8. OBLIKOVANJE RETORIČNE VIZIJE IN PREDSEDNIŠKE SAMOZAVESTI WILLIAMA JEFFERSONA “BILLA” CLINTONA	95
9. ZAKLJUČEK	112
10. LITERATURA	115

1. UVOD

Uspešno ameriško, predsedniško, vodenje je v enaki meri odvisno od besed in namena. Gre za neke vrste večstranski pogled na retorično vodenje – kako so besede odslužile ali pa sploh niso služile izbranim ameriškim predsednikom. V osrčju retoričnega vodenja leži klasični koncept politične previdnosti in praktične modrosti, ki pa se najbolj kaže v popolni kombinaciji dobrega človeškega karakterja in namena. Zgodovinarji, teoretiki, novinarji in retoriki se strinjajo, da mora biti učinkoviti ameriški predsednik, v neki določeni situaciji, sposoben sprejeti in prevzeti splošno dobro ter stati za svojo osebnostno kredibilnostjo. Pri tem se ne smejo nikoli prenehati spraševati po: *kdo so?* in *kaj lahko storijo?*. Ameriško vodenje v očeh javnega mnenja (...ki v ameriški Ustavi ne igra nikakršne vloge) velja za eno ključnih vlog sodobnega predsednikovanja. Američani dejstvo, da mora njihov predsednik govoriti ljudstvu in v imenu ljudstva prevečkrat dojemajo za izredno samoumevno. Poznajo namreč dejstvo, da je prav on enakovreden predstavnik članom ameriškega Kongresa. Toda prvi je v vseh nazorih bolj izviren ter precej bolj pomemben od tistih, ki zasedajo predstavniška mesta in veljajo za t.i. “glas ljudstva” ali sredstvo “za izražanje pristne sentimentalnosti za in do države”.

Torej, kaj vse mora vsebovati vloga ameriškega predsednika. Kaj Američani sploh pričakujejo od svojega predsednika – čustveno nagovarjanje ali banalno politično predstavitev voditeljske vizije? Ali potemtakem ameriška javnost od njega pričakuje govor poln ponosa in zanosu ali takšnega, ki je prizemljen, umirjen, realen?

Ameriška javnost devetnajstega stoletja bi se tem vprašanjem preprosto čudila. Predsednike je bilo pomembno le videti, ne slišati. Mnoge volitve iz časa devetnajstega stoletja so kandidate preplavile z retoričnim strahom. Namreč šlo je za dejstvo, da niti ena beseda ni bila uporabljena na način, da bi lahko prikrito izražala lastni interes kandidata – bali so se, da bi bili obtoženi koristoljubnih ambicij in demagogije. Na drugi strani se predsedniki devetnajstega stoletja niso kaj prida ukvarjali z mobilizacijo javnega mnenja. To od njih pričakujemo danes. Avtor Jeffrey Tulis je v svoji analizi iz leta 1987 - *Retorika predsednikovanja*, pomembno izpostavil razliko med “predsedniško retoriko”

dvajsetega in devetnajstega stoletja. Slednja je namreč izhajala izključno iz temeljev ameriške Ustave in njenih avtorjev, ki so si pridobili sloves “ustavnih predsednikov”. Mejo med “starim” in “novim” načinom predsednikovanja, pa je prvi postavil Woodrow Wilson. Razlika med nastopom ameriškega predsednika Georga Washingtona in Billa Clintona je izjemna. V tem smislu prav tako ne smemo zanemariti razlikovanja v interpretaciji in sodobni, globalni vlogi moči ameriškega predsednikovanja.

Kaj pa je potemtakem retorika vodenja kot sama? Navidez se zdi termin povsem razumljiv – gre za vodenje, ki se izraža in realizira skozi nagovarjanje, ogovarjanje, pogovor in nenazadnje prepričevanje. Toda tovrstna definicija zakriva vse vrste kompleksnosti, ki zadevajo retorično vodenje. Da bi kar najbolje razumeli njegovo osnovno naravo, je potrebno razumeti tudi elemente, ki jo sestavljajo. Posebej zato, ker je politično vodenje kot samo, precej elastičen koncept in je večkrat podvržen povsem kontrastnim pojasnitvam.

V drugi polovici prejšnjega stoletja je bil svet priča razvoju šestdesetih različnih sistemov, ki skušajo obrazložiti fenomen psihološke, sociološke in organizacijske dimenzije političnega vodenja. (Northouse, 1997:2) Pri tem ne gre zanemariti, da o več stoletij znanem konceptu, obstajajo neštete strokovne in popularne analize, ki bi vsekakor močno presegle uvodno predstavitev teme magistrskega dela. Kljub temu je potrebno nekatere teorije o vodenju vsekakor izpostaviti. Nekateri znanstveniki verjamejo, da sposobnost političnega vodenja izhaja iz predhodno določenih psiholoških in fizičnih sposobnosti, ki jih lahko ima ali nima bodoči voditelj. V kolikor slednji ima te lastnosti – na primer vztrajnost, videz, družabnost – lahko mobilizira javnost v svojo korist in jo tudi prepriča. Na drugi strani lahko govorimo tudi o tako imenovanih “rojenih voditeljih”, ki svojo moč črpajo že iz svojega obstoječega statusa znotraj neke organizacije. Tovrstna oseba lahko druge povsem normalno mobilizira za uresničitev njegovih ciljev. Ne smemo seveda pozabiti tudi na karizmatičnega voditelja, ki moč pridobiva na račun svojih pristašev. Dejstvo je, da v kolikor javnost voditelja pozitivno sprejme – t.j. njegove določene naravnosti ali politike, potem sledi, da mu javnost tudi dovoljuje, da omenjeno politiko neovirano uresničuje (ali jo še bo).

Nekateri teoretiki vodenje opredeljujejo kot proces, kjer skuša voditelj ohraniti odnose med obstoječimi vlogami znotraj neke skupine. Z ohranjanjem dobrih odnosov v skupini tako lahko vpliva na obnašanje njenih članov. Učinkovit voditelj mora, po mnenju nekaterih, tudi dobro poznati in predstavljati “vizijo” njegove ali njene organizacije – takšno, ki bi vodila k trdnim institucionalnim spremembam. V tem smislu gre torej za takšno, ki je upodobljena kot privlačna in pragmatična svetloba in za katero se je vredno truditi. Ena trenutno bolj znanih knjig o tem je *Atilla the Hun* (Roberts, 1985) - po kritikah New York Timesa sicer odličen bestseller - ki govori o tem, da samo dobri, moderni ameriški voditelji, poleg drugih stvari, tudi dobro vodijo, izbirajo široke cilje in razumejo, da “imajo Huni sovražnike, ker tako hočejo”. Druge knjige dobro vodenje opisujejo zgolj kot “imeti dober smisel za vodenje”. (Fulton, 1995) In nekatere, da gre za seznam pravil, ki se jih morajo ameriški voditelji držati – potrpežljivost, sodelovanje s vspodbujanjem, zrelost in prizemljenost, specifičnost, dobro morajo znati izbrati svoje delovno osebje in nenazadnje odlično posredovati navodila za uspešno vodenje. (Blanchard, Zigarmi in Zigarmi, 1985)

Kljub vsemu velja preprosta in splošno uveljavljena definicija vodenja: to je sredstvo s katerim ena oseba lahko vpliva na drugo osebo ali skupino. Pri tem velja posameznikov cilj, da se doseže nek skupen cilj. Sredstvo s katerim vplivamo na proces komuniciranja med posameznikom in družbo. Po Fairhurstovi in Sarru je “vodenje jezikovna igra”, kjer posameznik uokvirja dejstva po svojih normah in s tem “določa realnost”. Ali drugače, vodenje izhaja iz retorike kot same in njene realizacije. (Fairhurst, 1996)

Povezava med politično dimenzijo in retoriko pa še zdaleč ni tako enostavna. V antičnih časih se je vodenje z retoriko in posledično vplivanje na množico zdelo kot nevarno in tvegano. O tem pričajo številni moderni primeri. Eden izmed njih je, ko je leta 1919 politični analitik H.C. Lodge pod drobnogled vzel vlogo ameriškega predsednika Woodrowa Wilsona in njegovo nagovarjanje Američanov glede vstopa ZDA v Ligo Narodov. Slednji je uporabljal retoriko za sredstvo političnega vodenja in s tem ustvarjal nevarna predvidevanja. “Mehanična aplikacija retorike, preko katere je želel prikazati realno sliko, ki je v resnici sploh ni ali prihodnosti, ki je ni mogoče napovedati, je

nevarna. Nerealna in kratkoročna, kakor so luči na njegovem odru. Z vsakim novim trenutkom izginjajo, izgublajo se z ugašajočim dnevom. Spoznajmo že resničnost!”¹ Ne gre pa se slepiti, da retorika predstavlja zvezo med govornikom in javnostjo, ki določa njegov obstoj v prostoru in času. Nasprotno, gre za to, da govornik verbalno potvarja in na novo ustvarja neko realnost, da bi ohranil (politični) nadzor nad nekom drugim in tako včasih predstavlja politika v svoji najnevarnejši luči.

Kljub domnevnim zaključkom, da moderno ameriško vodenje (predsednikovanje) prehaja iz nekoč administrativno obarvanega vodenja v bolj retorično naravnano in uporablja moderna komunikacijska sredstva, pa pri tem ostaja grenak priokus. Caesar, Tullis in Bessette namreč govorijo o tem, da so bili ameriški predsedniki dvajsetega stoletja, od svojih predhodnikov, bolj pripravljeni vključevati retoriko v svoje delo, da bi s tem dosegali tako legitimne kot nelegitimne cilje. Po njihovem mnenju gre za retorično vodenje, ki izraža šefa države vključenega v “neko določeno obliko predsedniškega nagovarjanja, ki presega realnost in dialog o tem, kaj je in kaj ni dobro za državo. Gre za nekoga, ki bo vedno deloval za skupno dobro in bil pod vplivom nekega idealizma.” (Caesar, Thurow, Tulis, Bessette, 1981: 163-170)

Za druge ameriški predsednik postaja že nekakšen super-nadzornik; torej tisti, ki pozna vse retorične trike in pasti. Neustadt pri tem opozarja, da ameriškem predsedniku njegova funkcija nikakor ne omogoča moči, s katero bi obvladoval svojo administracijo ali zakonodajne kolege. Pri tem je najpomembnejše to, da je dober voditelj tudi dober politični pogajalec. Nadaljuje, da “predsednik brez pogajanj nima rezultatov. Predsedniška moč je tista, ki izhaja iz prepričevanja.” (Neustadt, 1990). Glede na ta koncept se zdi, da je politično vodenje, posebej predsedniško, omejilo retoriko na razumni dialog znotraj neke določene elite. Potem so še pristopi, kjer je glavna vloga zaznamovana z nalogo, da zna mobilizirati podporo znotraj svoje vlade. Tu gre za manjšo mobilizacijo na področju javnega mnenja in odnosov z javnostjo. Sledi še, da predsednik ni samostojni subjekt, temveč je del kompleksne strukture. Preko nje naj bi uresničeval svoje politiko in nanjo tudi vplival.

---

¹ *Congressional Record*, 66th Congress, 1st session., 3784 (12. avgust 1919)

Seveda tudi možnost, da bi se retorika morala ločiti od vloge ameriškega predsednika za seboj pritegne vrsto analitičnih zaključkov. Eden takšnih je za nekatere analitike dejstvo, da gre za retoriko, ki vključuje čustva in pri tem nikakor ne razsvetljuje. Še več, uporabnost retorike je zmanjšana na dialog med politično elito in tako posledično omejuje samo predsedniško vlogo. (Medhurst, 2000) Če pri tem vključimo tudi dinamiko družbenih sprememb - tehnološko, kulturno in duhovno – in pri tem opazujemo kako te spremembe vplivajo na vlogo in učinkovitost ameriškega predsednika, lahko pridemo do izjemno zanimivih in slikovitih zaključkov glede narave človeške komunikacije kot sredstva političnega vodenja.

Heart je v svoji analizi medijev med leti 1945 in 1985 predstavil dejstvo, da je dobro predsedniško govorništvo, najpomembnejši element dobrega vodenja. Pravzaprav bi ga lahko primerjali s šahom: “Predsedniki v okviru javnega mnenja veljajo za izjemno aktivne igralce in vsi njihovi nastopi ... so strateško načrtovani tako, da postavljajo enega predsednika za drugim.” S takšno javno retoriko predsedniki lahko vodijo svojo državo in se pri tem dotikajo katerekoli teme. Javnost pa je v sodobnem času že tako zrela, da lahko “določa kaj je dobro vodenje v modernem času”. Posebej zanimiva je perspektiva, ki se dotika tega, kakšen mora biti predsednik, da je lahko tudi dober retorik. Slej ko prej se volivci vprašajo: Lahko voditelji, ki jih volimo, opravijo svoje delo? So lahko kos zapletenim razmeram in rešitve znajo obrazložiti tako eliti kakor javnosti? Pri tem pa seveda ohranjajo integriteto do tovrstne politične, kulturne in nenazadnje ideološke uresničitve.

Dober primer je Nixonova promocija njegove zunanje politike iz leta 1972: “V redu, tega pasjega sina pač ne marate. Morda pa je skrivnosten, ker ima nekaj velikega za bregom.” Čez dve leti ga javnost ni več sprejemala kot sposobnega voditelja.

V temi smislu bi se bilo potem bolje vprašati, ne “kaj lahko naredijo”, temveč kdo sploh so. So to dobri ljudje? Vredni zaupanja? So pogumni? Previdni? Kaj je kriterij za dobrega predsednika? Aristotel, na primer, je osebnost previdno označil za tistega, ki “zna

previdno ločiti med tistim, kar je dobro zanj in tistim, kar je dobro za druge, za splošno dobro.” (Aristotel, 1999) Toda po Aristotelu, previden voditelj ni vedno tudi moder. S Cicerom sta kljub temu prišla do zaključka, da je pot do sprejemljivega odgovora le tista, ki vsebuje premišljevanje in človeški karakter. Po Harimanu je previdnost “ustrezna javna poteza ob pravem trenutku z določenimi sredstvi za dosego neke politične akcije.” (Hariman in Beer, 1998:305-307)

Morda pa je najbolje, da uspešnega, retorično podkovanega ameriškega predsednika, opredelimo preprosto kot tistega, ki na videz deluje povsem odlično. Vendar je na trenutke podvržen nasprotujočima se vrednotama – misli in karakterju. To zna povsem obvladovati ter razume, kako in kdaj uravnovešati strategije in prisebnost, razum in raztresenost. Pomembno je tudi, kako te vrednote pridobiva in kako je pri tem pazljiv.

Vsak izmed ameriških predsedniških velikanov je imel svojo predstavo o tem. Kaj se skriva za vlogo te izvršilne vloge in kako jo lahko še bolj okrepi v očeh javnosti. Woodrow Wilson je verjel, da je vodenje rezultat prodane (... skupne) vizije o ameriški naciji, ki se zaveda svoje moči in pomembnosti tako doma, kakor v tujini. Izpostavljal je svojo moč in jo preusmerjal na samozavedanje javnosti, da je potrebno delati za skupno dobro. Njegovi nagovori v ameriški zgodovini odmevajo še danes. In sam velja za enega tistih predsednikov, ki je povsem preobrazil retoriko ameriškega predsedniškega vodenja.

Komemorativna govora Franklina D. Roosevelta iz leta 1934 in 1938 pri Gettysburgu sta odlična primera pravega retoričnega vodenja. Leta 1934 je predsednik namenoma izbral obletnico državljanske vojne ter spomin na pokojnega predsednika Abrahama Lincolna (ter odpravo suženjstva v ZDA), leta 1938 pa storil tisto, kar tudi zgodovinarji imenujejo pravi vzor premišljenosti, in javnosti ponudil nekaj povsem novega. F.D. Roosevelt je bil prepričan, da se sredstva za zvišanje družbene produktivnosti in statusa, skrivajo v ekonomski oživitvi. Zborovanja in forumi bi v tem primeru lahko pustila za seboj povsem nasprotni učinek. Zato se je odločil za premišljeni korak: javnosti je ponudil New Deal, ki naj bi služil kot začasna rešitev iz naraščajoče gospodarske krize. Pri tem se je, v vsej

svoji gracioznosti in izvrstnemu karakterju, izognil kakršnemukoli nagovarjanju v smislu rasnega razlikovanja med ameriškimi državljani. Dwight Eisenhower je bil povsem nekaj drugega. Bil je konservativen vojaški general, s smislom za iskanje ideološke poti za ameriški narod in pomenil prelomnico v naravi retoričnega predsedniškega vodenja.

V moji magistrski nalogi bosta še dva ameriška predsednika, deležna pozornosti povsem v enaki meri. Gre za Ronalda Reagana in Billa Clintona. Politični analitiki Reagana še danes obravnavajo kot političnega stratega, ki je dobro opravil z Sovjetsko zvezo. Pri tem pa pogostokrat izkazoval osebno nezanimanje za naravo in obliko predsednikovanja. Eden takšnih primerov je, da je večkrat zaspal na svojih kabinetnih sestankih. Glede na analitika Goodnighta je šlo pri njem predvsem za previdnost. Ko je bilo to potrebno je Reagan znal zadovoljiti zahteve državnih agencij. Bil je praktični voditelj, ki je za vse slabo krivil liberalce. Po potrebi je večkrat namenoma spregledal kakšno politično odgovornost in se opiral na previdnost, na podlagi *ingeniuma*.

Za mnoge bivši ameriški predsednik Bill Clinton velja za najbolj nerazumljivega, dvoličnega v svojih občutkih in dejanjih. Kako je mogoče, da šef izvršilne oblasti v ljudeh hkrati vzbuja srečo in obup, zanimanje in gnus? Nekateri so mnenja, da je temu bilo tako zato, ker je ta predsednik enostavno imel *metis* – “posebno in zvito zvrst inteligence” - in zaradi nje izredno moč vplivanja na javnost in pridobivanja somišljenikov. Clintonova *metis* (... lahko tudi previdnost) ga prikazuje kot pretkanega agenta, ki se zna prilagoditi času in kraju ter javnosti ponuja upanje. Morda takšnega voditelja ne odobravajo vsi. Vsekakor pa so mnenja, da velja za tistega, ki jih bo mirno prepeljal čez težke trenutke. S temi in še nekaterimi drugimi vprašanji izjemnega pomena se ukvarja moja magistrska naloga.

Sta pretirana govorniška neformalnost, oksimoronstvo, občasna disleksija in dejstvo, da nagovarjanje nima več nikakršne zveze z izvajanjem svojih politik, sploh še dopustni? Ne smemo pozabiti na to, da je izjemnega pomena govoriti tudi o tem, kakšen jezik ameriški predsedniki uporabljajo, kako ga vključujejo v izvajanje svojih politik. Ali je pomembno, da pazijo tudi na retorično lingvistiko? Kako se izražajo, kako izbirajo ključne trenutke in kateri predsedniki dvajsetega stoletja so tisti, ki so postavili temelje dobrem, konstruktivnem, in s svojimi politikami tesno povezanim predsedniškim nagovarjanjem ameriške javnosti? Kako je k temu pripomogel razvoj medijskih javnih in zasebnih občil – radio, televizija, spletna mreža? Zdi se, da gre za širok spekter vprašanj, ki pa so v resnici tesno prepletena med seboj in se tudi dopolnjujejo.

Prav tako želim z magistrsko nalogo prikazati vse tisto, kar mora dober ameriški predsednik ponotranjiti, se naučiti, izuriti in uresničevati. Biti mora inovativen, zavedati se mora kdo je in kakšna je njegova vloga. Javnosti mora pokazati, da je sposoben, etičen in razumen voditelj. Imeti dobro voditeljsko retoriko in biti pri tem uspešen – to je tisto, kjer mora sleherni ameriški predsednik preseči vlogo kriznega rešenika. Zavedati se mora dejstva, da mora paziti na svojo simbolično vrednost, ki se v obliki upa prenaša na ameriško ljudstvo. Tisti, ki jim je uspelo združiti karakter in premišljevanje, veljajo za previdne in preudarne voditelje. To pa je v vseh pogledih ena temeljnih značilnosti sodobne ameriške predsedniške retorike (in vodenja).

2. METODOLOŠKA IZHODIŠČA MAGISTRSKEGA DELA

2.1. PREDMET PROUČEVANJA

Magistrska naloga obravnava politične (politološke), antropološke, sociološke in komunikološke dimenzije ameriškega predsedniškega vodenja.

Izpostavljene so naslednje ključne točke:

- Retorično vodenje
- Narava predsedniškega vodenja
- Ameriška javnost in Ustava v smislu predsedniškega vodenja
- Meje predsedniške retorike vodenja
- Uporaba medijev pri realizaciji retorike predsedniškega vodenja
- Lingvistika ameriškega predsedniškega vodenja
- Narava retoričnega predsedniškega vodenja in predsedniška retorika ameriških predsednikov: Woodrowa Wilsona, Frank D. Roosevelta, Dwighta Eisenhowerja, Ronalda Reagana in Billa Clintona

Z magistrsko nalogo sem se v tem smislu usmerila na razumevanje interdisciplinarnega pomena retorike predsedniškega vodenja, analize govorništva izbranih ameriških predsednikov, psihološke naravnosti ameriške javnosti do retorike vodenja, kdo ameriški predsedniki sploh so, kje so meje njihove odgovornosti in kaj/kdo je pravzaprav dober ameriški predsedniški voditelj.

2.2. CILJ MAGISTRSKEGA DELA

Cilji magistrske naloge so sledeči:

- 1) Opredeliti vlogo ameriških predsednikov kot ključni element začetka predsedniške retorike ter predstavitev vloge retorike znotraj delovanja ameriških predsedniških voditeljev.

- 2) Vloga in pomen posameznih politoloških, psiholoških, antropoloških, socioloških in komunikoloških dimenzij političnega, retoričnega, ameriškega vodenja.
- 3) Osnovna predstavitev lingvistike predsedniškega vodenja, način pisanja predsedniških govorov in njihova analiza.
- 4) Analiza načina, narave, moči in retorike vodenja izbranih ameriških predsednikov – Woodrowa Wilsona, Franka D. Roosevelta, Dwighta Eisenhowerja, Ronalda Reagana in Billa Clinton.
- 5) Analitičen prikaz, oziroma globalno razmišljanje o retoriki ameriškega predsedniškega vodenja in njegov razvoj znotraj ameriškega političnega okolja.

2.3. *HIPOTEZE*

Glede na cilj naloge bom v magistrski nalogi izhajala iz naslednje osnovne hipoteze:

“Vlogo, pomen, moč in kakovost dobrega ameriškega predsedniškega voditelja ter njegovo retoriko, opredeljuje cela vrsta dimenzij, ki so politološko, zgodovinsko, komunikološko, geografsko, ekonomsko, sociološko in antropološko opredeljene ter med seboj tesno prepletene.” ... in izpeljanih hipotez:

1. “Učinkoviti ameriški predsednik mora biti v določeni situaciji sposoben sprejeti in prevzeti splošno dobro, hkrati pa previdno zagovarjati svoje stališče.
2. “Dobra predsedniška retorika velja za eno najpomembnejših elementov ameriškega predsedniškega vodenja. Vendar pri tem igra pomembno vlogo še vrsta drugih dejavnikov. Nikoli ne sme pozabiti na dve dejstvi - kdo je? in kaj lahko stori?”.

3. “V kolikor javnost določene naravnosti ali politike ameriškega predsedniškega voditelja pozitivno sprejme, to tudi pomeni, da mu javnost tudi dovoljuje, da omenjeno politiko neovirano uresničuje (ali jo še bo).
4. “Tisti ameriški predsedniški voditelj, ki mu je uspelo združiti karakter in premišljevanje, velja za previdnega in preudarnega voditelja. To pa je v vseh pogledih ena temeljnih značilnosti sodobne ameriške predsedniške retorike (in vodenja).”
5. “Voditelji morajo aktivno sodelovati pri razvoju in se zavzemati za to, da so nenehno vključeni v izbor različnih možnosti, ki jih bodo ameriški javnosti ponudili kot skupno dobro. Pri tem morajo razviti učinkovito sporočilo, ki bo javnost prepričala, da se bo – le ta identificirala z njihovo vizijo.”
6. “Vsak dober ameriški predsedniški voditelj mora biti dovolj karakteren, da njegovi cilji niso le praktični, temveč tudi izjemno etični.”
7. “Vodenje je jezikovna igra, kjer posameznik okvirja dejstva po svojih normah in s tem “določa realnost”. Ali drugače, vodenje izhaja iz retorike kot same in njene realizacije.”
8. “Dober ameriški predsednik (voditelj) mora določene politične, zgodovinske, antropološke, ekonomske in družbene vrednote znati ponotranjiti, jih poznati, izuriti in uresničevati. Biti mora inovativen, zavedati se mora kdo je in kakšna je njegova vloga. Javnosti mora prikazati, da je sposoben, etičen in razumen voditelj. Prav tako mora imeti dobro voditeljsko retoriko in znati biti uspešen v vlogi kriznega rešenika.“

2.4. *METODOLOGIJA DELA*

Pri izdelavi magistrske naloge, sem skušala upoštevati opredelitve predmeta proučevanja, t.j., predstaviti politične (politološke), antropološke, kulturološke, sociološke in komunikološke dimenzije ameriškega predsedniškega vodenja in njegove retorike. To je zahtevalo obsežno teoretično podlago, analizo obstoječih slikovno - zvočnih zapisov (CD, video kasete) ter zapisanih govorov ameriških predsedniških voditeljev. Glede na naravo predmeta raziskovanja in cilja magistrske naloge bom uporabila interdisciplinarni pristop, saj to zahtevata kompleksnost in narava predmeta.

V procesu verifikacije zastavljenih hipotez in doseganja zastavljenih ciljev, sem osredotočila predvsem na analize obstoječih slikovno - zvočnih zapisov (CD, video zapisov) ter zapisanih govorov ameriških predsedniških voditeljev. Pri analizi predmeta proučevanja bom uporabila naslednje teoretične raziskovalne metode:

- **metodo analize vsebine verodostojnih pisnih virov**, ki jo bom uporabila pri oblikovanju temeljne zgradbe magistrske naloge ter pri proučevanju že uveljavljenih predpostavk. Prav tako bom to metodo uporabljala pri povzemanju pisnih virov ter zvočno-slikovnih virih, ki mi bodo služili za temeljno medsebojno primerjavo retorike vodenja ameriških predsednikov ZDA.
- **zgodovinsko-primerjalno metodo**, za izdelavo zgodovinskega pregleda naloge, v smislu pomena, razvoja in ohranjanja vrednosti retorike predsedniškega vodenja v ZDA, od ideje, zgodovinskega pomena in vse do današnjega zgodovinsko-političnega razvoja na kontinentu v okviru ameriške politične arene.
- **sociološko metodo**, pri kateri bom analizirala družbeno naravnost in dovzetnost do razvoja retorike in karakterizacije ameriškega predsedniškega vodenja.

- **raziskovalno – politološko in kulturološko metodo**, ki jo bom uporabila za analiziranje politične zrelosti v nekem določenem obdobju in kulturnem razvoju. To metodo bom uporabila tudi za analizo razvoja retorike vodenja ter za njeno spreminjajočo vsebino in naravo, pri čemer igra veliko vlogo tudi kulturološki vpliv razvoja množičnih zasebnih in javnih medijev v ZDA. Najpomembnejši aspekt je seveda politološki, ki se izvorno politološko (politično) ukvarja z eno najpomembnejših problematik enaindvajsetega stoletja.
- **Deskriptivno metodo**, pri opisovanju značilnosti razvoja retorike in predsedniškega vodenja skozi čas in prostor. Ta metoda bo prišla v ospredje pri analiziranju zvočnih in video zapisov izbranih ameriških predsednikov in izvirnih zapisov njihovih govorov. Deskriptivna metoda bo ena od najpomembnejših metod v moji nalogi.

3. KRATEK ORIS PREDSEDNIŠKE VLOGE V OKVIRU RETORIČNEGA VODENJA

Jimmy Carter leta 1979 glede nesoglasja o skupni energetske politiki v svojem govoru ni uporabil izraza “nelagodje”, temveč je ta občutek opisal bolj kot krizo politične samozavesti. Na začetku je izpostavil nekaj nasvetov, ki jih je dobil od gostujočih v Campu Davidu, začevši kar z južnjaškim guvernerjem: “Gospod Predsednik! Vi tega Naroda ne vodite –Vi le upravljate z njegovo Vlado.” (GPO, 1980 :1235-1236)

Ena ključnih idej očetov ameriške Ustave je torej bila, da predsednik naj *ne bi* postal narodni vodja, saj se lahko na podlagi tega razvije v demagoga ali tirana, temveč je bolje, da le-ta postane vodja vlade, ki bi izvrševala načrtovane politike Kongresa. Zato proces izbora “pravega” predsednika nikakor ni pomenil izbor njegove ideologije ali politike, temveč naj bi se izbralo tistega, ki bi znal izvrševati politike določene od strani Kongresa. Vloga predsednika samega pa nastopi šele mnogo kasneje, saj je glede tega ameriški ustavni sistem (v vseh nazorih) od nekdaj izključeval obstoj političnega konflikta, njegovo vrednost (in pa tudi vrednote) pa ljudstvu želel prikazati tako, da so izbrali tistega predsedniškega kandidata, ki je deloval najbolj pokončno. Po njihovem mnenju je kot prvi vse takšne kriterije enoglasno izpolnjeval ameriški predsednik George Washington. Vendar so se v njegovi administraciji kmalu za tem razvile (ne)pričakovane politične frakcije - konflikt med Alexanderjem Hamiltonom in Thomason Jeffersonom, o tem, kakšna je prava narava ameriške družbe in njene vlade.

Ob tem je postajalo vse bolj očitno, da predsednik sam ni mogel (ne more) le “obstajati” ali “stati”, temveč se mora gibati, biti aktiven, braniti državne nasproti posebnim interesom in omogočiti, da slednji ne prevladajo nad prvimi. Tako je bilo že v času Jeffersonove administracije že zaslediti zametke neke vrste predsedniškega vodenja. Toda, kaj pravzaprav je “vodenje”?

Literatura, ki se ukvarja s predsedniškimi študijami vodenja, nikoli ni znala podrobno ali natančno definirati kaj je to, je pa na drugi strani znala dobro razviti povezavo med vodenjem in retoriko. Neustadt se je koncem sedemdesetih opredelil, da vodenje presega vlogo izbranega državnega uradnika, da sredstva s katerimi ameriški predsednik vodi, niso omejena ali določena z ameriško Ustavo, in da se mora zato posluževati prepričevanja. (Neustadt, 1976:100) McGregor Burns smatra, da se bistvo skriva v predsedniških organizacijskih zmožnostih in virih, ki povzročajo neizogibne spremembe, tako v procesu samem kot institucijah. (McGregor Burns, 1973:194) Mirnoff pa določa, da gre preprosto za spektakel, v katerem prevladujeta jasno izraženi nadzor in odločnost. (Mirnoff, 1995:274) Skorownek pa na drugi strani razlaga, da je vodenje sestavljeno iz skupka omejitev in priložnosti, ki mu pomagajo razrešiti preprost paradoks – predsedniki morajo že obstoječi red porušiti, da lahko vzpostavijo novega v skladu z njihovimi nazori. Podobno ga opredeljuje tudi Hargrove. Vodenje vidi kot zmožnost prepoznavanja določenih priložnosti iz skupine priložnosti ter omejitev v nekem določenem času in prostoru. Realnost se prikazuje preko prepričljive interpretacije nerazrešenih problemov, ob njih pa predlaga sprejemljive rešitve v obliki skupnih vrednot in prepričanj. Kot sestavina neke kulture, pa omejujejo predsedniško aktivnost in tako omogočijo, da se skupne vrednote in prepričanja predstavijo v okviru relevantne ali celo primerne priložnosti. In končno, da predsedniško vodenje zahteva previdnost s praktično modrostjo, saj se v določeni situaciji lahko le z njima primerno ukrepa. (Hargrove, 1998:7-25)

Po pregledu izbrane literature lahko zato izpostavimo naslednje ponavljajoče se ugotovitve. Prvič, da se predsedniško vodenje kot tako, dvigne nad osnovnimi, formalnimi določbami, ki jih od predsedniške vloge zahteva ameriška Ustava. Drugič, da do tega dejstva pride zaradi vpliva neizogibnih sprememb, ne nujno tudi nazadnjaških. Tretjič, da se te spremembe večkrat preoblikujejo ali transformirajo, saj slednje svoje “predhodnice” enostavno prerastejo in posledično na dolgi rok, preoblikujejo vsa pričakovanja, ki jih mora predsedniška vloga tudi uresničevati. In nazadnje, da se v nekem določenem trenutku, predsedniška vloga učinkovito uresniči z uporabo, času in okolju primerne tehnike (sredstev) prepričevanja.

Zadnje še posebej izhaja iz Aristotelove klasične definicije retorike. Potrebno se je namreč zavedati, da retorike ne smemo obravnavati kot okras ali besedo, ki ji lahko dodamo ta ali oni pridevnik, kot na primer prazen ali mogočen. Tudi kot nasprotnice realnosti je ne smemo dojemati, ker je preprosto del nje. Gre za staro in praktično umetnost, ki nam v neki določeni situaciji pomaga odkrivati sredstva, s katerimi lahko vplivamo nad posamezniki ali skupinami, jih prepričujemo ali se obnašamo nasprotno od pričakovanega. V kriznih situacijah, lahko prav prepričevanje igra vlogo rešitelja danih problemov. Ali pa posledično tista sredstva, ki jih vodja ameriškega ljudstva uporabi za oblikovanje in mobilizacijo javnega mnenja.

Morda bi pretiravali, če bi trdili, da je vsako predsedniško vodenje tudi retorično. Vseeno pa retorika predstavlja njegov najbolj intimni, najbolj kreativni del. Cook v svoji knjigi *Vodenje z novicami*, izpostavlja, kako politiki uporabljajo splošna poročila ali novice za boljšo lastno prepoznavnost ali pritegnitev večje pozornosti. Medijske strategije “postanejo nepogrešljiva sredstva, ki jih politični akterji uporabljajo za prepoznavnost in uresničevanje svojega vodenja – in tako postanejo center vladnih aktivnosti – in poglobljajo prepad me njihovo vlogo in pričakovanji.” Nadaljuje še, da s tem misli na prepad med pričakovanji politikov in sredstvi za uresničevanje njihovih pričakovanj, ki jih še lahko nadzorujejo.” (Cook, 1997:119-130) Zapleteni interesi modernega življenja ter centralizacija predsedniške vloge ta prepad še bolj poglobita in zato je več kot smiselno, da se predsedniki vedno bolj poslužujejo vse bolj učinkovite retorike. Ali pa kar sredstva prepričevanja, s katerim lahko učinkovito združijo ustavno moč kot izvor moči z retoričnim vodenjem kot uresničevanjem določenih pričakovanj. Omenjeni Cookov pristop je zato izrednega pomena, vendar za analitiko modernega predsedniškega vodenja ali posebej glede predsednikov, ki v dvajsetem stoletju še niso poznali najmodernejših oblik medijske manipulacije, ni vedno primeren. Namreč nekateri avtorji celo trdijo, da se je “moderno predsedniško vodenje” razvilo šele okoli druge svetovne vojne.

Vendar se zdi, da gre pri tem predvsem za analitično preokupacijo z zadnjimi trinajstimi predsedniki brez prvih tridesetih. Tulis v tem kontekstu tako razlikuje predsednike devetnajstega in dvajsetega stoletja, pri čemer poudarja, da sodobni predsedniki, za razliko od svojih predhodnikov, bistvo svoje vloge bolj identificirajo z uresničevanjem volje ljudstva. (Tulis, 1987) Vsiljena epohalna prelomnica med starejšimi in sodobnimi predsedniki, je tako povzročila zabris ključnih značilnosti predsedniškega vodenja devetnajstega stoletja, vendar pa gre opaziti, da le-te sodobni predsedniki prevečkrat izpostavljajo in s tem znižujejo dovzetnost javnega prepoznavanja ponavljajočih se političnih vzorcev in razvoja predsedniškega vodenja.

Predsedniki so že na samem začetku ali vsaj od obstoja nekega političnega konflikta naprej, sprevideli, da bodo za uresničevanje svoje funkcije kaj kmalu potrebovali več moči in morali zrasti nad tisto, ki jim jo določa ameriška Ustava. Odločili so se, da njun prepad zakrpajo z retoriko in tako preobrazijo nekatere že obstoječe retorične tehnike - na primer, transformacija ceremonialnih nagovorov v govore, ki se nanašajo na konkretne politike (policy) – ali celo razvili nekaj novih – na primer, volilni rezultat kot mandat za uresničitev določenih politik ali aktivnosti. Nadalje, njihove strategije in cilji, so kljub dejstvu, da sta se pri tem tehnologija za njihovo uresničitev ter obstoječa kultura naglo spreminjali, ostali presenetljivo trdni in jasni. Pa si oglejmo nekaj primerov.

V nobenem odstavku ameriške Ustave ni mogoče opaziti določbe, da mora ameriški predsednik predstaviti ali izvesti govor ob zaprisegi ali imeti tako imenovani svoj *Inaugural address*. To retorično tehniko naj bi prvi predstavil ameriški predsednik George Washington, ki jo je sicer povzel po britanskem običaju, in jo kaj kmalu vpeljal kot normo. Dandanes si ne moremo zamisliti zaprisege predsednika, brez njegovega prvega govora. Vseeno pa se moramo pri tem zavedati, da se je ta iz čiste ceremonialne oblike, spremenil v hibrid, sestavljen iz namenskih in obrednih pogledov – postal je govor, ki združuje politično razsvetlovanje neke države, predstavil splošni politični (policy) dnevni red mandata novega predsednika in v nekem zgodovinskem kontekstu zapisal nov začetek predsedniškega vodenja.

Mnogi predsedniki so svoje govore zaprisege dobro uporabili za reševanje dvoumnih situacij. Ena takšnih sta Abraham Lincoln leta 1861 in Franklin D. Roosevelt leta 1933. Oba sta namreč definiranje neke krize uporabila kot sredstvo predstavitve njene rešitve. Ali pa govor Johna F. Kennedyja iz leta 1961, v katerem namiguje, da zaradi ali celo kljub svoji mladosti, zna usmerjati silnice Hladne vojne nasproti Sovjetski zvezi. Ali pa spet Lincoln leta 1865, ko v svojem govoru Državlansko vojno postavlja v biblični kontekst, da bi s tem prikazal pot do ozdravitve bolečine, ki se je razvila zaradi hude, tragične državne razdvojenosti. In Richard Nixon leta 1969, ki je imel enak cilj, pri katerem pa je bil žal neuspešen. Ronald Reagan je leta 1981 znal združiti politični konzervativizem in nacionalni optimizem in s tem zaznamoval celotno politično dekada. Transformacijski efekt teh govorov se tekom političnega in retoričnega razvoja ni obdržal, vendar pa je na drugi strani vloga samega govora ob zaprisegi, vir neke politične strategije, ni samo element ceremonialnega procesa in zato kljub razvoju ostaja trden in vpliven.

Edini govor predsednika, ki pa ga ameriška Ustava določa, je *State of the Union address*, ali bolj prepoznaven kot letni nagovor - *Annual address*. Je ceremonialne narave in je bil večkrat uporabljen kot strateško politično sredstvo za utrditev neke zgodovinske predsedniško-mandatne pozicije. Tovrstni govor je inovativnost glede svoje predstavitve, z izjemama, kot sta James Monroe leta 1823 ter Abraham Lincoln leta 1862. Jefferson je predstavitev tega govora degradiral na najnižjo raven tako, da ga pred Kongresom sploh ni predstavil in tekom zgodovine je do Woodrowa Wilsona tako tudi ostalo. "Namreč, Wilsonova odločitev, da to tradicijo prekine in pred Kongresom spet nastopi, ni bila umerjena k ustvarjanju spektakla, temveč je s tem želel jasno izpostaviti, da je pravi vir vladnega vodenja izvrševalna veja in ne ameriški Kongres. Tako je pozornost znova preusmeril na predsednika, predstavil politični dnevni red in pokazal, da le on dejansko opravlja aktivno politično vlogo, medtem ko je Kongres le pasivni so-igralec. Njegova retorična tehnika torej ni bila zgolj naključni zgodovinski trenutek. Z njo je želel preusmeriti dominantno moč Kongresa, ki je močno zaznamovala politiko devetnajstega stoletja." (Bennet, 1999:4). Njegovi predhodniki so Kongresu v svojih govorih večinoma podajali izjave, opisujoč, kako dobro so uresničevali njihova navodila. Toda Wilson je bil prvi, ki jih je izzval, naj tudi sami opravijo svojo delo in ukrepajo. Dejstvo je, da je letni

nagovor predvsem kontekstualne narave in nekaj jih je še posebej odmevnih. Med takšnimi sta vsekakor govora Franklina D. Roosevelta leta 1941, "Štiri svoboščine" ter nagovor Lyndona Johnsona iz leta 1964 z napovedjo vojne in obdobja revščine.

Pa si oglejmo nekaj preobrazb, ki so jih vpeljali izbrani sodobni predsedniki, da bi z njimi dosegli jasnejšo predstavitev svojih političnih stališč. Eden izmed bolj nenavadnih je govor Lyndona Johnsona iz leta 1965. Ta si je za svoj letni govor izbral kar enourni televizijski *prime time*, da bi tako lahko nagovoril ne le Kongres, ampak tudi celotno ameriško ljudstvo. Ronald Reagan je želel v svojem letnem govoru ameriško herojstvo proslaviti tako, da je tiste, ki jih je nameraval v govoru omeniti, povabil, da se v predsedniški loži pridružijo njegovi prvi dami Nancy Reagan. S tem je Američane želel povabiti k skupni poklonitvi tem posameznikom in jih pozvati k enotni združitvi. Govora Billa Clintona iz leta 1998 in 1999, pa sta kontekstualno ciljala povsem drugam. Z njima je slednji želel jasno utrditi program političnega dnevnega reda, da bi tako vsaj za trenutek odvrnil pozornost od škandaloznosti, ki je preplavljala njegovo predsednikovanje in tudi dokazal, da njegovo predsedniško vodenje ostaja trdno in odločno.

Kot zadnji primer preobrazbe retoričnega predsednikovanja, pa si oglejmo govor, ob sprejemu predsedniške vloge pred državno nominacijsko konvencijo ali tako imenovano *National nominating convention*, ko se je povsem klasični ceremonialni običaj, spremenil v učinkoviti strateški priboljšek. Prvo nominacijsko konvencijo je leta 1831 zasedala tako imenovana Anti-Masonic stranka, zasedanje samo pa se je ohranilo do današnjih dni. Predsedniški kandidati na njej seveda niso bili prisotni, s čimer so želeli izpostaviti, da predsedniška vloga potrebuje bolj njih, kot pa oni potrebujejo njo. Tako so političnim uradnikom poslali le odgovor na sporočilo delegatov verodostojne politične konvencije, da sprejemajo funkcijo ameriškega predsednika. Na presenečenje mnogih, pa se je prav "James Buchanan, ki retorično sploh ni blestel, leta 1856 odločil, da sporočilo preobrazi v pismo in v njem izrazi svoje mnenje o delovanju stranke same." (Ellis, 1998:115) S tem je sprožil povsem novo kulturo retorične korespondence znotraj neke politične konvencije, vendar je pri tem bistveno to, da je Buchananu uspelo mediacijsko vlogo

strankarskega vodstva postaviti v ozadje in s tem vzpostaviti neposredni odnos predsedniškega kandidata z ameriškim ljudstvom. Leta 1932 je Roosevelt storil še korak naprej – osebno se je udeležil konvencije ter govor predstavil kar osebno. S tem ni le, kot je sam večkrat povedal, opravil z neumno tradicijo, v kateri se mora kandidat vesti, kakor da ne ve, da je bil sploh predlagan, temveč je tudi sam želel strankarsko vodstvo postaviti v ozadje in kandidata postaviti v luč pozornosti. Od tu naprej, vsebuje strankarski govor ob sprejemu predsedniške vloge, vse elemente posameznikove politične vizije Amerike in ne več samo splošnih strankarskih nazorov. Tako sta na primer, v okviru strankarskih govorov, prvič predstavila Roosevelt leta 1932 svoj revolucionarni “New Deal” in leta 1960 Kennedy slavni “New Frontier”. Nasprotno pa se je zgodilo tudi, da je prav omenjeni govor razdeljeno in obupano stranko navdal z upanjem. Za svojo temo so si to dejstvo izbrali Harry Truman, leta 1948, Hubert Humprey, leta 1968 in George McGovern, leta 1972. V zadnjih nekaj letih pa je opaziti, da so nominacijske konvencije postale ritualni dogodki, v katerih prihaja do potrditev izbora kandidatov, določenih že mesece prej, govori - katerim ponavadi sledi tudi film – pa spominjajo na posameznikovo samopredstavitev tisti širši javnosti, ki (njihove)predsedniške kampanje ni prav podrobno spremljala.

Inaugural Address (govor ob zaprisegi), *State of the Union Messages* (letni nagovor) ter *Acceptance Speech* (strankarski nagovor ob sprejetju vloge) so nedvomno tisti primeri retoričnih pojavov, katere lahko predsedniki zlahka preoblikujejo ali spreminjajo.

V nasprotju s tem, pa seveda obstaja tudi kategorija tistih, ki jih ne opredeljujejo že vnaprej določeni ali razvijajoči se pojavi, temveč se ukvarjajo s samo uporabnostjo inovacij na področju retoričnih tehnik, ki posameznikom pomagajo utrjevati njihovo predsedniško vodenje. V ključnih trenutkih, si je nekaj predsednikov prisvojilo vrsto novih moči, ki pa so v resnici precej retorične; z njimi so želeli zapolniti prepad med pričakovanji javnosti in politično nujnostjo, na eni strani, ter na drugi strani omejeno ustavno močjo.

Eden takšnih primerov je vsekakor splošna teorija o predsedniškem mandatu, ki jasno razlikuje pomen upravljanja vlade od upravljanja države. Predsedniške volitve v tem kontekstu torej ne pomenijo preference enega predsednika nad drugim, temveč kot gonilna sila za razvoj pričakovanega rezultata glede določene politike (policy). Seveda ta pristop ideološko izhaja od ustavnih očetov, ki javnemu mnenju ali javnim odločitvam, glede določenih politik, nikakor niso bili pripravljeni zaupati. Zanimivo pa je, da se beseda *mandat* tradicionalno nanaša na uredbe, kot je bil nekoč kraljevi dekret, izdan iz strani nadrejenega svojemu podrejenemu. Sama vpeljava mandata kot novega izraza za izvolitev ali nek rezultat volitev, pa je do izraza prišla šele v okviru predsednikovanja Andrewa Jacksona. Slednji sicer nikoli ni bil deležen posebne študijske pozornosti, vendar si ga moramo na tem mestu, in za boljše razumevanje retoričnega vodenja, podrobneje ogledati.

Jackson je namreč verjel, da njegova popularna (ne lokalna ali okrajna) ljudska izvolitev nekako odraža tudi voljo tega ljudstva. Smatral je, da je popularna izvolitev njegovim političnim nameram zagotovila obstoj, jih utrdila. Zavedal se je, da to drži, saj ga je izvolilo ljudstvo, njegovi politični somišljeniki pa so mu povedali, da ga volilci zares podpirajo. Pri tem je bilo seveda prisotno tudi malo strahu, kajti v kolikor bi se zmotil, v naslednjih volitvah ne bi več zmagal. Na ta njegov pristop se je tako odzval tudi Kongres, in s tem trenutkom v zgodovino ameriškega predsedniškega vodenja vpeljal nov retorični element.

V začetku svojega mandata se tem značilnostim ni kaj prida posvečal. V svojem času je močno nasprotoval Banki Združenih držav, vendar ji v prvih treh letih ni želel škodovati. Toda leta 1931 je v svojem letnem sporočilu podal nevtralno izjavo, da razmišlja o vnosu nekaterih sprememb v svojo funkcijo, do tistih, s katerimi sodeluje. "Finančni minister in njegov veliki nasprotnik Henry Clay, ki je v času njegovega predsednikovanja Banko podpiral, saj je upal na napake v administraciji ter nameraval izpostaviti probleme, ki bi na naslednjih volitvah Jacksona osramotile. Kar štiri leta pred njenim iztekom, je celo predlagal zakonodajo, ki bi pripomogla k obnovitvi bančne listine. V kolikor bi Kongres ta zakon sprejel, bi Jacksona postavil v zelo neprijeten položaj. Dejstvo je, da nihče od

predsednikov pred njim, za neustavne zadeve ni uporabljal veta, zato je ameriško Vrhovno sodišče v zadevi McCulloch proti Maryland, Banko razglasilo za »ustavno« (Remini, 1981:342-366). Jackson v tem primeru ni le uporabil svoje pravice do veta, ampak je ob tem objavil tudi sporočilo, ki ga je ameriška zgodovina zapisala v temelje svoje predsedniške retorike. Namreč, politično obkoljen in skorajda v brezizhodnem položaju, je na situacijo odgovoril v obliki retoričnega nastopa, v katerem je našel nova sredstva za uresničevanje predsedniške moči.

To sporočilo veta tako sestavljajo trije zgodovinski elementi. Prvič, ker je Jackson trdil, da je Banka neustavna in tako obšel odločitev Vrhovnega sodišča; in s tem izvršilni vlogi dodelil moč, da odloča o dejanski ustavnosti nekega subjekta. Drugič, ker se za razliko od svojih predhodnikov, Jackson ni želel omejiti z ustavnimi nasprotovanji; iz več razlogov je smatral, da omenjeni zakon predstavlja slabo politiko; in brez posebnih obrazložitev je superiornost predsedniške vloge enačil z zakonodajo veta. Tretjič, ko se je odločil opreti na ljudstvo, da bi na novih volitvah podrlo njegove politike. Ob koncu sporočila pa je Banko celo označil kot sredstvo bogatih in vplivnih, ki "niso zadovoljni z enakopravno zaščito in enakopravnimi ugodnostmi ..." ter nadaljeval, da bi bil "hvaležen in zadovoljen", če bi mu ljudstvo izkazalo podporo in v okviru novih volitev, glasovalo zanj. (Richardson, 1879: 590-591)

Jackson ponovne izvolitve ni posebej naznanjal kot referendum proti Banki, kajti v tistem času se je moral ukvarjati z Južno Karolino in izničenjem njene tarife iz leta 1832. Vendar se je kasneje kljub temu odločil, da ukrepa. Počakal je, da je Banki leta 1836 listina potekla in nemudoma iz nje odstranil vse depozite. Ta korak je opravičil s pojasnitvijo, da je Banka želela listino podaljševati, ne da bi pri tem upoštevala voljo ljudstva. Mandat, s katerim je želel sredstva umakniti, pa je opravičil z rezultati iz leta 1832. V tretji osebi je o sebi dejal, da "kakršnokoli že je mnenje drugih, predsednik ponovno izvolitev smatra kot odločitev ljudstva proti banki ..., da ga podpirajo pravični ljudje, ki se jim želi pokloniti z izvedbo njihove odločitve v okviru svojih moči." (Ellis, 1998:56) To pa je bilo tudi prvič, da je predsednik volilni rezultat uporabil za razlog svojega političnega ukrepanja.

V tem sporočilu, je Jackson odgovoril tako na specifični politični, kakor retorični problem. Njegova rešitev je bila torej v tem, da z dodatnimi sredstvi razširi obseg konflikta in z vključitvijo pomena ljudske volje obstoječi problem dodatno zaplete. Čeprav ni nobenih dokazov, da je zares želel na dolgi rok spreminjati politično teorijo in retorično situacijo, pa mu je pa vseeno uspelo predefinirati koncept vrline. In od te točke dalje je Jackson – od nekdanj asociiran z nezainteresiranimi Republikanci, ki jih je zanimalo le javno dobro – postal odsev ljudske volje. V devetnajstem stoletju je utrdil definicijo, da je upoštevanje ljudske volje ključnega pomena. Kmalu za tem pa so že pojavile prve organizirane raziskave političnega javnega mnenja.

Po Jacksonovi odločitvi je Kongres spet zasedal. Clay je predsednika kritiziral, da si je ta dovolil najti “nov vir izvršilne moči” izven ameriške Ustave in prava ter “moč črpal iz volilnega izida”. (Ellis, 1998:58) Senat ga je celo formalno cenzuriral, kar se za njim ali pred njim nikoli več ni zgodilo v ameriški zgodovini. Toda Jackson je pri tem ostal trden in bodočim predsednikom zapustil izjemno zapuščino, da lahko svoje načrte legitimirajo z voljo ljudstva ali jih celo predstavijo kot ljudske. Za njim so tako svoje načrte podobno skušali legitimirati še John Tyler in James K. Polk, ki sta leta 1844 volilne izide uporabila kot izgovor za priključitev države Texas. Abraham Lincoln je leta 1864 izvolitev uporabil kot podporo ratifikaciji Trinajstega Amandmaja. Grover Cleveland je leta 1892 implementiral carinsko reformo; v prejšnjem stoletju so volitve leta 1920 pomenile, da Amerika ni vstopila v Ligo narodov; leta 1932, da je vlada aktivno začela reševati Veliko depresijo (Great Depression); izidi leta 1964 so bili interpretirani v obliki mandata za Medicare ter leta 1980 kot priložnost za veliko znižanje davkov na osebni dohodek. Toda vseh mandatov ne smemo tako interpretirati. Volitve iz leta 1860 niso predstavljale mandata za Državljansko vojno; volitve leta 1916 ne, da se Amerika ne bi vključila v prvo svetovno vojno in leta 1992 volilni rezultat ni predstavljala, kot je večina mislila, priložnosti za transformiranje ameriškega zdravstvenega sistema. (Ellis, 1998:80) Danes pa se zdi, da gre pri bodočih predsednikih bolj za iskanje javnega odobravanja mandata in ne njegovega namena; če pa že, pri tem mnogi ameriški predsedniki nevarno

poenostavljajo izredno zapletene politične probleme ter tako ponujajo obljube, ki jih ne bodo mogli nikoli realizirati.

V kontekstu izpostavljanja svojih osebnih načrtov, je vredno omeniti tudi posebno strategijo, ki jo mnogi analitiki sicer smatrajo kot bolj sodobno. Gre za obliko retorike, ki ji v ameriški politiki rečejo "going public", uporabljeno z namenom, da bi utrdili svoj predsedniški položaj. Pri tem se ameriški predsednik odloči neposredno nasloviti ljudstvo, vendar pri tem povsem izpusti svojo strankarsko ali predstavniško moštvo. Zakaj se za ta korak odloči, obstaja vrsta razlogov. Eden izmed bolj sprejemljivih sta, usihajoči strankarski vpliv in razvijajoče se komunikacijske tehnologije. Kernell to strategijo posebej povezuje s predsednikoma Jimmyjem Carterjem in Ronaldom Reaganom. (Kernell, 1986). Kljub neprestani spremenljivosti same taktičnosti, je strategija "going public" precej stara. Prvi naj bi jo uporabil celo sam George Washington v svojem prvem mandatu. Alexander Hamilton je s svojimi Federalisti izdal celo časopis *Federal Gazette of the United States*, da bi tako ustanovil edini zanesljivi politični organ. Thomas Jefferson je na to odgovoril z ustanovitvijo časopisa *National Gazette* ter ga vzdrževal s pomočjo finančnega ministrstva. Podobno je storil tudi Jackson, ki je leta 1830 ustanovil časopis *Washington Globe*. Preko njega je v sporu z Banko komuniciral z javnostjo in jo obveščal o svojih razlogih za umik depozitov. Za njim je Polk, za mobilizacijo podpore njegovi zunanji politiki (posebej v zvezi z mehiško vojno), uporabil časopis *Union*. (Laracey v Ellis, 1998:67-78) Ob tem je začelo naraščati tudi število pošt, strankarsko časopisje pa je postajalo vse bolj dostopno. Kljub vsemu, pa je do leta 1850 število izvodov časopisa počasi padalo in ga je kmalu izpodrinila skupina prvega številnega neodvisnega časopisja kot sta bila *New York Herald*, James Gordona Bennetta in *New York Tribune*, Horaca Greeleya.

S tem pa se je preusmerila tudi predsedniška pozornost. Zaradi padanja naklade, jih ni več zanimalo oblikovanje javnega mnenja preko strankarskega časopisja, temveč so se začela sklepati povsem nova uredniška prijateljstva. Tokrat so postali vir manipulacije uredniki neodvisnega časopisja. Lincoln je bil še posebej znan po tem, da je v devetnajstem stoletju skorajda tipiziral ta pristop. Logični, naslednji korak je storil

Theodore Roosevelt, ki je širši javnosti spregovoril in podajal izjave o splošnih javnih politikah kar preko obeh tipov časopisja. Tako lahko zlahka nasprotujemo, da Theodore Roosevelt in Woodrow Wilson - izključujoč Jimmyja Carterja in Ronalda Reagana – nista bila pionirja te retorične oblike, temveč je v svoji precej izvorni in dodelani obliki nastala že mnogo prej. Zavedati pa se seveda moramo, da “going public” ni vedno nedolžno sredstvo komuniciranja ali manipuliranja z javnostjo. V kolikor predsedniki želijo pridobiti javno podporo, morajo obstoječe probleme prikazati kot krize, čeprav vedo, da vseh verjetno ne bodo mogli rešiti. Galbraith temu pravi “Dawnism” ali “obljubiti, da bo predlagani načrtani plan prvi naznanil novo zoro (dawn).” (Galbraith, 1970) Zato v napihnjene retoriki tiči tudi nevarnost, da ob nedoseženih, idealiziranih ciljeh, pride do velikih neuspehov ali splošnega razočaranja, ki zlahka povzročijo nezmožnost javnega prepoznavanja obstoječih ali prihajajočih kriz, predsednikova funkcija dobi precej nepredsedniški priokus, vera v njegovo predanost politiki pa močno upade.

Poleg omenjenega mandata in retorike “going public” so predsedniki, tekom ameriške zgodovine, skušali potrditev iskati tudi preko retorike zunanje politike. Na začetku so mnogi izmed njih verjeli, da se moč skriva v Ameriških. Puritanci so Američane imenovali za izbrano ljudstvo. To seveda lahko razumemo na dva načina - kot aktivno vpletenost v zadeve drugih narodov z namenom širiti božjo besedo, po drugi strani pa to lahko pomeni tudi, da se temu izbranemu ljudstvu, ni potrebno ukvarjati z manjvrednimi narodi. In dejstvo je, da vsa lepota ameriške retorične zunanje politike izhaja prav iz teh dveh vprašanj. Na eni strani dovoljuje aktivno retorično vključenost, na drugi strani pa izključuje drage in naporene človeške zaobljube, ki jih nujno potrebujejo vojaške ali diplomatske intervencije. Njena moralna sila tako ostale akterje pripravi do tega, da ji pri uresničevanju njenih ciljev bolj ali manj puščajo proste roke. Temelje omenjene retorike je leta 1823, postavil ameriški predsednik James Monroe ter razvil tako imenovano Monroejevo doktrino. Ta naj bi se razvila na podlagi napačnega, a dokaj upravičenega strahu pred britansko ali rusko kolonizacijo področja Oregon in ponovne španske osvojitve Latinske Amerike. Povabljen, da se pridruži Britancem pri podpisu skupne deklaracije, je Monroe leta 1823 na to odgovoril s svojim letnim sporočilom, v katerem je

raje predlagal svojo, unilateralno deklaracijo. Z njo je narode Starega sveta opozoril, naj pustijo Zahodno hemisfero pri miru ter da "razumemo kakršenkoli poskus razširitve njihovega sistema kot ogrožitev miru in varnosti." (Richardson, 1897:2:218) Ostale države, verjetno pod vplivom sile argumentacije ter moralne vzvišenosti, so to potezo vzele le na znanje. Tiste, na katere je Monroe tudi cilj, pa so sporočilo pozdravile s posmehom in zamero. Ruska vlada je na to odgovorila, da zanjo ta "dokument omenjeno vprašanje potencira do te mere, da pri tem ustvarja načela, nasprotujoča pravicam Evropskih sil, ter zato vredna le najglobljega zaničevanja." Britanski konservativci so doktrino označili za "pošastno" in "arogantno", Metternich pa jo je označil celo za "neprimerno". (Perkins, 1963:57) Na drugi strani pa sta Latinska Amerika in Francija doktrino podprli, vendar sami v tem kontekstu nista predstavljali nikakršne grožnje. Zanimivo je, da mnogi ameriški avtorji podobne argumentacije razlagajo, da gre preprosto za to, da Združene države v svetu zasedajo edinstven položaj, da ji pri tem države znajo prisluhniti, ter da imajo pri tem moč, da tisto kar si postavijo za cilj, tudi uresničijo. Do neke mere uspešni Monroejev korak, utrditi predsedniško vodenje skozi retorično razglasitev, je za seboj pustil dve vrsti posledic. Prvič, da je to postalo izjemno pomembno retorično izhodišče za prihajajoče predsednike. James K. Polk je to defenzivno doktrino spremenil v aktivni program, s katerim je opozarjal na možen evropski vpliv in tako skušal pridobiti čim večjo javno podporo za Mehiško vojno. (Merk, 1966:277) Leta 1940 se je Franklin D. Roosevelt na osnovi Monroejeve doktrine odločil, da ne bo odobral prenosa Francoskih in Nizozemskih kolonij iz Zahodne hemisfere v roke Sile osi. John F. Kennedy je leta 1962, Monroejevo doktrino označil kot razlog, zakaj na Kubi ne sme priti do shranjevanja raket. Ronald Reagan jo je uporabil kot izgovor za izvedbo ameriške invazije na Granado leta 1983. In drugič, da je Monroejeva doktrina želela razviti prepričanje, da ameriške besede v zunanji politiki nosijo poseben pomen.

Tako imenovani *Open Door* zapiski zunanjega ministra Johna Haya, v času predsednikovanja Williama McKinleya, vključujejo glavna načela vstopa na Kitajski trg; v naslednjih petdesetih letih so uspešni ameriški odnos s Kitajsko mnogi razumeli, ne kot rezultat geopolitičnega odobravanja, temveč kot rezultat retorične moči dokumenta. V tem kontekstu lahko torej trdimo, da je bila večina Hladne vojne spočeta ravno na podlagi

retorične vojne, izhajajoč iz ameriške pazljivosti ter “poziranja”, s katerim je želela upogniti Sovjetsko zvezo. Na primer, Republikanski člani Senata so Eisenhowerjevo administracijo in njuno “resolucijo o ujetih narodih” podprli, da bi s tem ljudem za Železno zaveso nakazali, da bi le-ti v resnici morali biti svobodni. In ko so stvari potekale v pravi smeri, je Amerika to označila za budnost in pazljivost; ko pa so se dogodki obrnili proti njej, je to enostavno označila za svojo nepazljivost. Tovrstna retorika je Ameriko ščitila pred hudo kritiko in analizami, šele Vietnamska vojna pa je trditve o retoriki Hladne vojne postavila pod velik vprašaj.

Ob skorajšnjem zaključku tega poglavja, si kot zadnjo obliko izjemno inovativnega retoričnega vodenja, oglejmo še tako imenovano *retorično rekonstrukcijo zgodovine*, z namenom, postaviti aktualne razmere v nek relevantni zgodovinski okvir. Izvirna misel omenjene retorike torej je, da preteklost sama ne zna spregovoriti, za to potrebuje nekoga, ki bo to storil namesto nje. Hargrove, na primer, razlaga, da mora predsednik uporabiti retoriko za ustrezen prikaz realnosti ter definicijo razmer. (Hargrove, 1998:58) Pa pogledjmo že omenjenega predsednika Andrewa Jacksona. Med obdobjem razveljavitve carinske zakonodaje, je bil Jackson prepričan, da je Zveza neskončna in neprekinljiva. In ker Ustava sama ne zmore spregovoriti, je sam pojasnil, da razveljavitev zakonodaje preprosto pomeni kršitev tega, božjega dokumenta. Tudi Abraham Lincoln je smatral, da je Zveza starejša od Ustave, ter da jo države z ratifikacijo niso ustanovile, temveč le izpopolnile; in ker Zveze, države niso ustanovile, je zato tudi razveljaviti ne morejo. Tudi glede njenih ustanoviteljev je imel Lincoln precej proti-suženjski pristop. A je hkrati večkrat poudaril, da sami očetje ameriške Ustave, suženjstva v Ameriko niso posebej prinesli, ker je bil med njimi razvit že prej, da se z njim niso strinjali, vendar rešitve zanj niso našli. Iz novih področij so ga izključevali, v Ustavi pa izraz *suženjstvo* izpustili, da bi s tem ohranili čistost dokumenta za trenutek, ko bi “določena institucija” iz družbeno-političnega okolja popolnoma izginila.

Omenjeno analizo torej lahko uporabimo kot primer zgodovinske rekonstrukcije, ki je Lincolnove govore iz leta 1854 močno zaznamovala, še posebej pa tistega, slavnega pri Gettysburgu. V tem obdobju se je seveda pojavila tudi vrsta nasprotnikov njegovih

govorov. Eden izmed bolj znanih, je bil William Lloyd Garrison, ki je v bližini Gettysburga sežgal kopijo Ustave in s tem pokazal, da v resnici gre za prosuženjski dokument. Lincoln je seveda trdil, da so bili očetje ameriške ustave proti suženjstvu, ter da je bila naloga Državlanske vojne, da suženjstvu za vselej naredi konec.

Woodrow Wilson je omenjeno vojno smatral kot nacionalistični triumf in Lincolna označil za mojstra “interpretativne retorike”, s katero je znal ameriškemu narodu dobro pojasniti ta izredni politični prehod; in mu tudi sam želel slediti. (Skorownek v Ellis, 1998:155) Franklin Roosevelt se je nanašal na Lincolna, vendar ga je ločil od Republikanske stranke ter dejal, da v kolikor bi ta bil živ, bi verjetno podprl njegov New Deal. Rooseveltu seveda ni uspelo izbrisati južnjaške segregacije, saj je do konca svoje kariere izpostavljal, ozirajoč se na Lincolna ter ločil republikanske od demokratskih ameriških črncev. Ronald Reagan bi o ameriški delovni sili seveda rekel drugače; Rooseveltu pa je uspelo črnsko manjšino prepričati, da oni sami niso zapostavili stranke, temveč da je stranka zapostavila njih. Roosevelt se je obrnil tudi na ideale Thomasa Jeffersona. Njegov liberalizem iz devetnajstega stoletja je vključeval individualno avtonomijo ter omejeno vlado, kot najboljšo obliko varnosti za ljudstvo. Začenši z govorom v Commonwealth Clubu, leta 1932, je v okviru svoje predsedniške kampanje in skozi vse njegovo predsednikovanje, ta nadzor nekako predeloval, argumentacije pa formuliral po modelu, ki ga je pred njim razvil že Herbert Croly v tako imenovanju Obdobju napredka (Progressive Era). Namreč v obdobju velikih poslov, je ljudstvo za protitež potrebovali veliko vlado – kaj je lahko boljšega kot to, da se vlada spreobrne iz njihovega sovražnika v njihovega zaščitnika. Ali kot že rečeno, Roosevelt je prevzel Hamiltonova sredstva, za Jeffersonove cilje. (Foner, 1998:161-204) Dodatno k temu, da se je Roosevelt rad predstavljal kot naslednika *obeh* Lincolna in Jeffersona, pa je, da je program New Deala želel bolj konservativnega kot radikalnega. Milkis razlaga, da je ta “s svojo uporabo *liberalizma* želel legitimirati progresivna načela tako, da jih je bolj kot podaljške in ne kot podverzijo splošne tradicionalne narave človekovih pravic, vključil v jezik ustavnosti.” (Milkis, 1999: 191)

In tako kot se je Roosevelt želel približati Lincolnu, se je Reagan želel približati Rooseveltu. Roosevelt ni bil posebno globok mislec, prav tako ni vedno podajal

konsistentnih izjav. Reagan je večkrat izpostavil njegovo kampanjo iz leta 1932 glede omejene vlade in uravnovešenega proračuna. Sam je izpeljal več omejenih reform iz izvirnega New Deal, da bi javnosti pojasnil, da njegova primarna politična vdanost pripada Demokratom ter vztrajal, da stranke sam ni zapustil; temveč, da je stranka zapustila njega. Kasneje je s svojo stranko tako močno demoniziral New Deal in njegov koncept liberalizma (izključujoč Roosevelta), da so nekoč znani liberalci, sami postali progresivci. Reaganova interpretacija Rooseveltove politike, je seveda Demokrate močno razjarila. Leta 1980 je v okviru strankarske konvencije, demokratski senator Edward Kennedy celo izjavil, da Reagan nima "nobene pravice" citirati Roosevelta. Vendarle je pri tem najpomembnejše to, da nihče nima in ne more imeti popolnega monopola nad javnim spominjanjem – gre torej za vir, ki ga retorični izumitelji koristijo, da bi lahko oblikovali nek kontekst, kamor se bo lahko javnost v prostoru in času tudi vključila. S tem elementom retoričnega vodenja si lahko predsedniki utrdijo svoj položaj, moč in učinkovitost.

Če opravimo rekapitulacijo povedanega, ugotovimo, da predsedniki svoje retorično vodenje uresničujejo ali preko transformacije obstoječih retoričnih oblik ali preko izumov novih retoričnih sredstev. Drugo seveda potrebujejo zato, da nadoknadijo vse tisto, česar jim formalna moč ne nudi, da bi se lahko ustrezno spoprijeli z aktualnimi izzivi.

Večina analitike se je osredotočala tudi na predsednike, ki so bili bolj znani kot aktivisti - Jefferson, Jackson, Lincoln in Franklin Roosevelt (Reagan kot neke vrste anomalija). Kajti, vse te je avtor Skorownek, v svojih študijah identificiral z nalogo političnega rekonstruktivizma – odklanjanje starega reda, ustvarjanje novih pravil in reda ter praznovanje načel reda samega. (Skorownek, 1993:20) To so tisti trenutki, v katerih je retorični potencial najmočnejši, najbolj razvit. Predsedniki, ki so jim sledili - James Madison, Martin Van Buren, Ulysess S. Grant, Harry S. Truman in George Bush - so bili že zasenčeni z retoriko svojih predhodnikov. Drugi, ki so politični režim pripeljali do nekih logičnih rešitev - James Monroe, James K. Polk ter Lyndon B. Johnson – pa kljub svojim drugim sposobnostim, niso znali graditi na temeljih *retoričnega* vodenja, ki so jih ustvarili pred njimi predsedniki, čigar zapuščino hočejo uresničiti. In končno, kot piše

Skorownek, je skupina tretjih, ki jih identificira s problematiko osamitve – John Quincy Adams, Franklin Pierce, James Buchanan, Herbert Hoover in Jimmy Carter - in jih označuje kot najslabše. Nesposobni navigacije skozi spreminjajoče se tokove zgodovine, se nagibajo k oženju javne sfere in reduciranju velikih izzivov na nivo tehničnega reševanja problemov. Pri tem pa ne smemo pozabiti, da se morajo, ali so se morali, vsi slej kot prej soočiti s problemi, vendar se posamezni predsedniški retoriki situacije niso ponujale enako. Valtz zato trdi, da nobena retorična situacija ni povsem vnaprej določena. Vsak retorik je tako soočen z mešanico priložnosti in omejitvami, iz tega pa mora oblikovati situacijo, na katero bo predvidoma kasneje tudi odgovoril.

(Valtz, 1973:154-61)

Ne Jimmy Carte, ne George Bush nista retoričnega stališča, ki sta ga imela, prej tudi poznala. Carterjev sramoten poraz leta 1980 je bil nekako nepričakovan, saj je bil rezultat tesen. Nekaj časa je Busha prehiteval, potem pa s poraznim debatnim nastopom povzročil, da je javnost začel že skorajda odbijati. Tudi George Bush pri tem ni vedel, da bo prerasel Reaganovo senco. Nenazadnje je bil tisti predsednik, ki je zaključil Hladno vojno in dosegel relativne uspehe v Zalivski vojni. S tem je on in ne Reagan dosegel 91 odstotno javno podporo, največjo v ameriški zgodovini. Na drugi strani pa je dejstvo, da so Bushevi retorični porazi njegova lastna krivda – neinovativen odnos do prošnje proti vpeljavi novih davkov - “no new tax”; nesposobnost uvidenja, da bo konec Hladne vojne spremenil globalni politični horizont ter zloraba popularnosti za implementacijo osebnih dnevnih redov, pri katerem si je dovolil izničevati Akt o človekovih pravicah iz leta 1990 (... , ko je trdil, da rasa ni igrala nobene vloge pri imenovanju Clarenca Thomasa v Ustavno sodišče).

Zgoraj omenjeni primeri jasno nakazujejo, da retorično vodenje nikakor ni vnaprej določeno. Nastaja, razvija in oblikuje se skozi posameznikovo previdnost, praktično sposobnostjo znati uravnovesiti interesno sfero in pri tem znati maksimizirati priložnosti ter minimalizirati omejitve. V kolikor se zdi, da je naloga pretežka – zaradi razdeljene javnosti, oslabljenih političnih strank, težkih izzivov, medijskih manipulacij ali drugih karakteristik sodobne politike - potem je vredno ponovno analizirati predhodnike; ne

toliko zaradi spominjanja, temveč prepoznavanja neverjetnih podobnosti in ponavljajočih se vzorcev retoričnih izumov. A kljub vsemu se je nekaj le spremenilo. Na račun retoričnega vodenja se je predsedniška moč v zadnjih dvesto letih tako razširila, da za ameriško javnost: “Gospod Predsednik! Vi tega Naroda ne vodite – Vi le upravljate njegovo Vlado”, nikoli več ne bo pozitiven komentar, temveč le še ostra kritika.

4. WOODROW WILSON IN NACIONALNA IDENTITETA – ALI TISTO, ČEMUR DANES REČEMO “AMERIŠKO”

Dan Armisticija. Leto 1921. Šest črnih konj je po aveniji Pensilvanija vleklo kočijo s krsto Neznanege vojaka. Žalujoče je vodil bivši predsednik Združenih držav, Warren G. Harding, ob njem pa je hodil vojaški general in novopečeni poveljnik Ameriških pohodniških sil v Evropi, John J. Pershing. Sledili so jima zakonodajniki, kabinetni ministri, člani Vrhovnega sodišča, generali, admirali in tuji diplomati. Nekaj metrov za njimi, daleč za prejemniki častnih medalj, je potovala tudi kočija žalujočega, ki ni mogel hoditi s sprevodom. Kakor, da je le neopazni člen verige. Žalujoči so nemalo za tem v tišini opazili predsednika Wilsona in pričeli vzklikati njegovo ime. Sledili so pozdravi, ploskanje in iz Bele hiše se je zvrstila vrsta služabnikov, ki so vojaškega vrhovnega poveljnika in njegovo ženo pričakali z velikim navdušenjem. Bivši predsednik Harding je v dlani vzel svoj svilen klobuk, se priklonil novemu ameriškemu predsedniku Wilsonu in mu predal svoj začasni dom na ulici S, kjer ga je dočkala tisoč glava bučna množica. (Creel, 1947:230-231).

Pričujoči Idi Tarbell, se je takrat vse to zdelo precej ironično. Ali kakor, da “je človeka, čigar politiko je elektorat nemalokrat trdno in odločno zavračal, tokrat pričakalo navdušenje, občudovanje in sočutje.” Spoznala je, da je končno nastopilo nekakšno visokorazredno ali *noblese* obdobje. V članku za revijo *Colliers* leta 1922, je svoje videnje tega dogodka opisala vprašljivo, da morda Wilson le ni izgubil upanja in idealizma, ki se ga je Amerika malo pred njim še kako močno oklepala. Postal je “Človek, ki ga ne morejo pozabiti”. (Tarbell, 1922)

Predsednika Wilsona je bilo težko pozabiti iz več razlogov. Prvič, imel je dobro izdelano vizijo za Ameriko. Ta je namreč svoje temelje črpala iz starih navad, vrednot in načel in se skozi zgodovinsko problematične čase novega stoletja, prebijala na zelo svojstven način. Ob koncu njegovega življenja – komaj dva tedna pred njegovo smrtjo – je v pogovoru z Raymondom Fosdickom, vztrajal v prepričanju, da “svet vrtijo ideali.” Wilson je bil namreč prepričan, da je bilo del vodenja čista artikulacija nacionalnih

idealov. Ob stoletnici rojstva ameriškega predsednika Abrahama Lincolna, je v svojem nagovoru zato skušal tudi prikazati to edinstveno moč “Moža, ki pripada ljudstvu.”

“Velikega naroda ne more voditi človek, ki citira in ponavlja družabne zgodbe ali mnenja časopisov. Vodi ga lahko le človek, ki stvarjem in dogodkom prisluhne izven tega, ali nekdo, ki jih ob tem bolje razume, jih združuje in jim daje skupni smisel. Ne pripoveduje uličnih govoric, temveč širi nova načela za prihajajoča, nova obdobja. Narodu prisluhne kot posameznim melodijam, ki tvorijo čudoviti zbor; kjer ima vsak posameznik svoj glas in vlogo, mesto ter svojstveni pomen. Šele znotraj te skupnosti se lahko razvijajo posamezne vezi, ki prinašajo vizijo. Človek, ki zna združiti skupno dobro, s skupnim glasom, je tisti, ki zna prav in zares voditi veličastno, svobodno in demokratično državo.” (Wilson, 1925:94-95)

Takšen tip govora je seveda mogoče označiti za “vizionarskega”. Namiguje na prihodnost in z njo povezuje množico. Namesto povečevanja ustaljenih načel in vrednot, se gradijo nove, s čustvi prepredene želje in ideje. V svojem vrhu se tako bolj kot interpretirajo, pravzaprav načela šele gradijo. Takšni govori so navdihujoči, moralni in Wilson je bil prepričan, da lahko samo dober demokratični voditelj, idealizem in navdih spremeni v jasno in prodorno ljudsko sporočilo. Ob analiziranju Wilsonovih vizionarskih govorov, je videti, da sam nikakor ni poizkušal vpeljevati novih načel, in je o njih bolj govoril “o novih načelih, za novo obdobje”. Tako je na edinstven način skušal obuditi in interpretirati stara načela. Pri tem seveda ni pozabil na neizbežno povečevanje njegovih osebnih, specifično ustavno-političnih načel in predsedniške vloge. Ali, kakor je to retorično dejstvo odlično opisal Zafresky: “Retoriki nas izzivajo, da se vračamo k svojim tradicijam. V resnici, pa se vračamo le k spremenjenemu razumevanju tistih tradicij, ki so jih spreminjali retoriki sami.” (Zarefsky, 1996:10)

Ameriški predsednik Woodrow Wilson je v svojem vodenju zelo hitro spregledal ključni element predsedniške (voditeljske) retorike - sposobnost prikazovanja skupne vizije, ki

izvira iz ljudstva in je namenjena ljudstvu. V tem smislu je način, kako prikazati ameriške izkušnje in njeno svojstvenost, od njenih začetkov pa do danes, vsaj tako zapleten kot prikaz in razumevanje ameriške identitete. To je tisto, čemur rečemo, biti Američan in prikazati, kakšen je Ameriški narod.

Analitiki politoloških in socioloških šol, ki se ukvarjajo s fenomenom nacionalizma, vedo, da specifično ozemlje, urejeno v politično enoto, še ne predstavlja osnove za razvoj naroda. Narod, ali bolje razred, se nikakor ne more razviti iz tako imenovane božanske glave; prav tako ni mogoče trditi, da je narod produkt spleta nekaj okoliščin. Gilpin Faust je v svoji študiji o ideoloških nasprotjih in paradoksih, na katerih je med drugim zrasel nacionalizem juga, pojasnil, da “nacionalizem ni sestavina, ki je v prevelikih količinah na voljo določenemu ljudstvu; ampak je to bolj dinamika idej in družbenih realnosti, ki v nekih ugodnih okoliščinah združujejo ali legitimizirajo ljudstvo. Imenujemo ga lahko tudi *razumna javna aktivnost*.” (Gilpin Faust, 1988:6) Priznani zgodovinar ameriške Državlanske vojne, Degler, pa na drugi strani pravi, da “nacionalizem ... ni dobrina ali stvar, temveč je le-ta ustvarjen.” Lahko ga sprejemamo tudi kot proces, kjer voditelji iz mesa in krvi s svojimi pristaši izoblikujejo in integrirajo idejo, dogodke in oblast; tako nek narod tudi ustvari.” (Degler, 1992:97-98)

Za Wilsona je bilo “zajetje” vsega ameriškega in uporabiti moč predsedniške retorike in z njo ta pomen vpeljati v podzavest sleherne ameriške skupnosti, bistvo njegovega predsednikovanja. Za boljše razumevanje, kako je Wilsonu ta retorični podvig uspel, je najbolje, da si ogledamo nekaj njegovih svečanih predsedniških govorov iz akademskega obdobja in tistega, kateremu je predsednikoval. Zbirka njegovih epideictic govorov je izčrpen izbor tistih, ki naj bi še posebej predstavljali in posebljali stvaritev tako imenovanega konstrukta *moralne skupnosti*. Tudi v Aristotelovi slavni klasifikaciji je mogoče najti nit s sedanostjo, kjer slednji deli na tisto, kar je dobro in povečevano ter slabo (hudobno) in vredno vsakršne obsodbe. Perelman je vlogo epideictičnih govorov označil kot »med seboj združljivi različni elementi, ki predstavljajo vizijo neke skupnosti.” (Perelman, 1959:51)

V dvajsetem stoletju, ko sta predsednika Theodore Roosevelt in Woodrow Wilson začela z bolj direktnim nagovarjanjem v imenu ameriške javnosti in na njen račun – Theodore Roosevelt je bil prvi ameriški predsednik, ki je v ta namen uporabil radio – je prišlo do intenzivne uporabe svojevrstne tehnike, s katero sta specifične in namišljene skupnosti povzdignila izven splošne ter razdeljene ameriške skupnosti. Woodrow Wilson je temu “ameriškemu” želel dodati globlji smisel in pomen. Tako naj bi poudarjal potrebo po poenotenju in ameriško unikatnost razširil ter izdelal. Za boljšo predstavo moramo torej zajeti dva specifična, vendar kontekstualno izredno pomembna okvira: tako imenovano “Gibanje amerikanizacije” (Americanization movement) in obdobje prve svetovne vojne.

Opisano na kratko, ena temeljnih aktivnosti tedanjega Progresivnega gibanja, (Progressivism) je bila odločnost amerikanizirati kar največ ameriških emigrantov. Ameriškim Protestantom so se zdeli beli moški, anglo-saksonskega porekla, ki so se imeli za njihove neposredne naslednike – tako duhovno, moralno kot tudi politično – puritanska prva linija in v devetnajstem stoletju, neustavljiva množica emigrantov iz Irske in Vzhodne ter Južne Evrope, alarmantno nevarni tujci. Njihova geografska natrpanost v mestih, je povzročala ruralno-urbane napetosti; njihova veroizpoved je delovala kot nekakšna tuja zaveza in nenazadnje, njihova zavzeta etnična pripadnost je sprožala dvome o njihovi lojalnosti do nove države. Odzivi na ta dejstva so bili ostri in večkrat ubrali temačno pot ustrahovanja in nasilja. Obujeni Ku Klux Klan (KKK) je, na primer, poskušal v enaki meri “disciplinirati” in prevzgjajati tako ameriške črnce kot “nove” priseljence. Na drugi strani pa se je širil strah pred posledicami ponudbe delovne sile priseljencev na ameriškem trgu dela. V ta namen je Ameriška zveza za delo (American Federation of Labour) podprla možno omejitev ali celo prepoved prihoda novih priseljencev.

Sami Progresivci so bili seveda bolj zaskrbljeni nad učinki samoupravljanja. Te so sprejemali v obliki mase ljudi, nepoučene o temeljih in načelih demokracije, ki je bolj nagnjena k sprejemanju in podrejanju avtoritativnim diktatorskim režimom kakor političnemu sistemu z vpeljano in aktivno civilno odgovornostjo. Eden izmed zastrašujočih primerov, ki slikovito prikazuje zgornje dejstvo, je razširitev tako

imenovanih tedanjih mogočih “šefov” velikih mest. Ti so največkrat volilne glasove in podporo pridobivali ravno iz različnih skupnosti novopečenih priseljencev. Slednjim so namreč ponujali tisto, kar naj bi jim tudi najbolj koristilo. Radikalni odgovor Progresivcev na to dejstvo je bil jasen: potrebna je bila popolna amerikanizacija priseljencev. Še več, priseljence je bilo potrebno spreobrniti v Američane. V ta namen so v večjih mestih potekali intenzivno tečaji o civilni odgovornosti, državljanstvu, tečaji iz angleškega jezika in nenazadnje tečaji, ki so učili o ameriškem načinu življenja in kulturi. Knjiga iz leta 1891 je novim priseljencem svetovala naslednje: “Pozabite na svoje običaje in ideale!”

Dramatik Izrael Zangwell je leta 1908 napisal epično igro Talilni lonec (The Melting pot), v kateri junak David, ruski žid v Ameriki, vzklikne: “Amerika je božji lonec, Veliki talilni lonce, kjer se vse rase Evrope med seboj talijo in preoblikujejo! Ko tukaj stojite, dragi prijatelji, pomislite na vse tiste iz otoka Ellis (Ellis Island); ko tukaj stojite vseh petdesetih skupin, s petdesetimi jeziki in preteklostmi in vašimi petdesetimi krvnimi sovražniki in tekmeci! Toda bratje, tako ne boste več dolgo! Prišli ste v okrilje božjega ognja – to, tukaj je ogenj Boga! Figa za vaše sovražnike in hudodelneže! Nemci in Francozi, Irci in Angleži, Židje in Rusi – vsi v vroči lonci! Ta trenutek Bog ustvarja slehernega američana!” (Evans, 1998:90-91)

Stvaritev “Ameriškega naroda” iz spleta različnih nacionalnosti, je zato v enaki meri težak in zapleteni retorični izziv, kot katerikoli drugi. Anderson je ta problem odlično opisal kot dejstvo, kjer “ gre resnično za skupnost, ki ne glede na to, kakšno je njeno prerivanje med njeno zlorabo ali napačno predstavo, le-ta vedno vsebuje globinsko in horizontalno tovarštvo.(Anderson, 1983:7) Toda, kako je to tovarštvo mogoče propagirati ? Wilson je v enem izmed svojih prvih predsedniških govorov, v katerem se je spomnil na imenovanje prvega ameriškega predsednika Georga Washingtona, povedal, da je bilo v boju za neodvisnost, lažje iz države pregnati britansko vojsko, kakor “bo asimilirati heterogeno hordo emigrantov ... Razmišljanja, vkalupljena v raso, razmišljanja o različnih narodnostih, razgreta ali ohlajena, razširjena iz vseh podnebij sveta.” Kljub temu si je predstavljal, da bo to mogoče doseči s tistimi, ki se bodo

pripravljeni "soočiti z našimi ideali, ki bodo pripomogli k obuditvi našega navdušenja, ki bodo prevzeli naše dolžnosti, sprejeli naše nove cilje in pogum, da to skupaj dosežemo." Wilson je to predvideval kot "združevanje ljudstva, ki bi ustvarilo čisti patriotizem, dovršeno modrost ter vrednoto, veličastno kot tista generacija, ki ima danes v naših spominih posebno in hvaležno mesto." (Wilson, "Make Haste Slowly", Baker in Dodds, 1926:I:185-186) Zanj naj bi bila takšna narava pravega demokratičnega voditelja, ki je sposoben govoriti ljudstvu v njegovem imenu.

Druga kontekstualna značilnost, naj bi se na drugi strani kazala v obliki dogodkov, ki so se dotikali ameriške reakcije na prvo svetovno vojno in njen vstop vanjo, mirovna pogajanja in življenje po vojni. Wilsonovo odločitev, da se izogne evropskemu konfliktu, so kajpak preprečile tedanje smernice svetovnih dogodkov. Vstop Amerike v razburkano vojno, je Wilsona spravljalo v nelagodje, kar je večkrat tudi jasno pokazal. V svojem drugem mandatu, je to opisal kot "stvari, ki so izven naše nacionalne moči in nad katerimi nimamo nikakršnega nadzora. Kljub želji, da ostanemo nepristranski in se jih ne dotikamo ... nas neustavljivo vlečejo v svoj tok in pod svoj vpliv. Temu se je bilo nemogoče izogniti." (Wilson, "War and Peace" v Baker in Dodd, 1927:I:1) Bilo je očitno, da se je Wilson na vso moč upiral vpletenosti Amerike v Evropsko (prvo) svetovno vojno in bil odločen, da začetku vojne ne bo nasprotoval. Njegova intenzivna kampanja za ratifikacijo pogodbe, za katero se je tako zavzemal, pa je kasneje služila kot njegov barvit retorični dosežek, s katerim se je želel do konca opredeliti, kaj pravzaprav je tisto, pravo *ameriško*.

Ti dve kontekstualni zvezi – amerikanizacija in ameriška vloga v času prve svetovne vojne – sta bili torej tisti glavni konotaciji, ki ne samo, da sta vplivali na Wilsonov retorični izbor, ampak njegovo retoriko tudi močno izoblikovali. Ceremonialna zmožnost, pa mu je omogočila, da je lastno predsedniško retoriko razvil na način, kjer je lahko uporabljal tista temeljna načela, ki so pripomogla k politični motivaciji in se v misli Američanov ustalila kot hrepeneče iskani "ideali".

Glede Wilsonovega ceremonialnega diskurza o predstavi in pomenu Amerike, pa gre seveda predstaviti še dve tematiki izjemnega pomena: enotnost in edinstvenost. Smatram, da ti dve še posebej posebljata Ameriko, saj sta pripomogli k definiranju dejstva, čemur danes rečemo, da je *nekdo Američan*. Torej je enotnost kritični koncept, ki spodbuja občutek tovarištva, preko katerega lahko definiramo narod. Za Ameriko je terminologija kot so “združene države”, od nekdaj predstavljala problem tako imenovanega “velikega uvoza”, od prvih kolonialnih poskusov in združenih protestov, ki so privedli do ustavnih dogovorov, do preprirov o delitvi, odločnem trenutku ameriške narodotvornosti, državljanske vojne itd. Ob prebujanju dvajsetega stoletja, je enotnost za Ameriko predstavljala obuditev nacionalnosti, v nasprotju z delitvijo, premišljevanje o konkurenčnih gospodarskih interesih, ki so precej ogrožali idejo brezrazredne družbe ter nenazadnje med seboj različne kulturne običaje preobrazili v homogeno ameriško kulturo.

Woodrow Wilson se je v svojih nagovorih večkrat spomnil na značilnosti in dogodke ameriške državljanske vojne. Pri Gettysburgu se je pogovarjal z veterani Juga in Severa, z Veliko republikansko vojsko (GAR) in Hčerami Konfederacije. Potoval je daleč do Severne Karoline, kjer je imel govor v čast rojstnega dne generala Roberta E. Leeja in naprej v Chicago, kjer se je praznovalo stoletnico rojstva nekdanjega ameriškega predsednika Abrahama Lincolna. V svojim govorih, ki jih je imel v spomin preminulim, se je večkrat spomnil nepojmljivega mučenja. Seveda, ameriška državljanska vojna je bila Wilsonu veliko bližje, kot je nam in prejšnjim generacijam, druga svetovna vojna. V tem smislu je Wilson v enem izmed svojih nagovorov množici pojasnil, da med njegove najstarejše spomine spada dogodek, kjer je kot štiriletnik stal na “očetovem dvorišču v Avgusti, zvezni državi Georgia, in slišal, da je bil za novega predsednika izvoljen Abraham Lincoln, ter da bo nastopila vojna.” (Wilson, “Abraham Lincoln: A Man of the People” v Baker in Dodds, 1927: II:83)

Njegovo sporočilo je bilo: vojna je zaključila obdobje delitve, ki je državi preprečevala, da bi se razvila v pravo narodnost in s tem pripomogla k tvorbi enotnosti. 4. julija 1919 je predsednik Wilson pri Gettuyburgu spregovoril skupini, ki je že predstavljala nekakšno

nacionalno enotnost. Ta se je namreč razvila šele, ko je bilo obdobja državljanske vojne konec, petdeset let po velikem zboru GAPa in Veteranov Konfederacije. V svojem nagovoru je pomen preteklih petdesetih let po zadnjem izbruhu orožja, opisal takole: "Mislili so na mir, združitev in pogum; na zrelost in veličastnost mogočnega naroda. Kako so si v miru hitro opomogli in se okrepili! Spet smo se našli kot bratje in tovariši v skupni vojski; nič več nismo sovražniki, ampak radodarni prijatelji za katerimi daleč je boj. Spor je za nami, vendar veličastni pogum nikoli ne bo pozabljen. Tedaj možata predanost drug proti drugemu, si danes smejoč podaja roke in si zre v oči. Kako popolna je postala ta združitev in kako veliko nam pomeni! Kako nedvoumna, benigna in veličastna je ta družitev, ko se je Država z Državo vključevala v to veliko družino svobodnih mož! Kako postavna sta pogum in zrelost in mogočnost velike Nacije, ki jo brezpogojno ljubimo; kako polna in trdna je obljuba, da se bo razvilo življenje, okronano z graciozno pravičnostjo in zadovoljnim blagostanjem, ki se bo v enaki meri dotaknil vseh! Vsi smo dolžniki tistim petdesetim letom; zaradi njih smo danes dediči veličastne zapuščine." (Wilson, "Hard Tasks Ahead of the Nation" v Baker in Dodd, 1926:I:41)

Wilson s tem ponazarja, da je bil eden največjih dosežkov državljanske vojne, prav možnost ustanovitve enotnosti in narodotvornosti. (V vseh njegovih govorih je mogoče zaznati, da je suženjstvo odslužilo svoje mesto. Suženjstvo je povzročalo razlikovanja in nikoli ne bi moglo biti odpravljeno brez državljanske vojne; dejstvo je, da je ena večjih pozitivnih posledic odprave suženjstva ravno izbris preprek, ki so do tedaj onemogočale razvoj enotnosti.) Vojna je tako predstavljala potrebo po unifikaciji Amerike. Predstavljala je trofejo, ki bi pripomogla k nadaljnjemu razvoju naroda, kateremu je kot predsednik sugeriral: "Izbran sem bil za voditelja tega Naroda. Tega izbora ne morem opravičiti z nobenimi izmed svojih kvalitiet, toda tako je in zato danes stojim tukaj, pred vami. Koga naj vodim? Gostitelje duhove, ki so se pred davnimi časi borili na tem mestu in jih ni več? Kakšna so zdaj navodila in kdo jih zastopa? Jaz imam v mislih drugačne gostitelje. Svobodne in brez državljanskega boja, ki si prizadevajo delovati v miru in ustvariti red v velikem Narodu. Ta gostitelj je ljudstvo samo, majhno ali veliko, brez razrednega ali rasnega razlikovanja; brez interesnih nasprotovanj v njihovem usmerjanju in vodenju, do ureditve življenja, kakršnega imamo mi sami." To je bilo tisto, v kar je

Wilson trdno verjel, "naloga vsakega voditelja neke vlade ... da prisluhne, kaj mu narod sporoča in čemu je podvržen. Njegova naloga ni, da sodi v imenu naroda, temveč skozi njega; kot njihov predstavnik in glasnik." (Davidson, 1956:93) Takšna je bila torej njegova vizija, voditi ljudstvo, pa njegova dolžnost in pravica. Toda kdo so bili pravzaprav tisti, ki jih je vodil? Iz kakšnih posameznikov je bilo sestavljeno Ameriško ljudstvo?

Gibanje Amerikanizacije je v tistem času zrcalilo splošno prepričanje o tem, da je homogenost tisto sredstvo, ki bo peljalo k resnični enotnosti in posledično tudi pravi narodotvornosti. Prav zato se je zdel talilni lonec izredno priročen. Izginile naj bi slabe in na dan prišle dobre značilnosti mednarodne mešanice. Tako, kakor je v svojih spominih opisal heroje iz Vera Cruza: "Poglejte, kako pristni so bili ti ljudje; naše vrste ljudje. S tem mislim na ameriško kri, ki je niso prinesli iz nobene druge moderne države ali sveta; svobodni možje so svoje sinove in brate poslali v to deželo, da bi pripomogli k izgraditvi velike Nacije, ki bo sestavljena iz najboljših delov sveta." (Wilson, "The Heroes of Vera Cruz", Baker in Dodd, 1926:I:104)

Medtem ko talilni lonec ni več veljal za popularno metaforo, pa ideja o mešani družbi ni zamrla. Vsekakor je živela v Wilsonovih nagovorih in svoj obstoj manifestirala tudi tekom dvajsetega stoletja. Če na dnevnem redu ni bilo mešanja elementov Starih kultur sveta, pa je bil prisoten priokus zahvale, ki je pomagal ustvarjati tisti pravi, "ameriški način življenja". Wilson je v spomin na pomorskega heroja, sicer irskega rodu, Johna Barrya nekoč povedal: "... Irec, njegovo srce je z njim prečkalo Atlantik... Nekateri Američani v svojih imenih potrebujejo vezaj, saj je samo del njih pripotoval v sleherno deželo; toda, ko je sem prispel človek kot celota, s srcem ter dušo, vezaj iz njegove identitete povsem izgine. Ta človek tako ni bil več Irski-Američan; bil je Irec, ki je postal Američan." (Wilson: "Men Who Think of Themselves not True Americans", Baker in Dodd, 1926:I:109)

Po izbruhu prve svetovne vojne v Evropi, leta 1914, je pomen ameriškosti začelo prehajati v fazo akutnosti. Leta 1915 je predsednik Wilson pojasnil zboru na novo

naturaliziranih priseljencev: "Ne upam si pridigati, kako mora sleherni človek ljubiti svojo rodno deželo in izvor - te stvari so povsem osebne, ki jih častimo in nikoli ne izbrišemo iz svojega srca - toda ena stvar je ljubiti deželo, kjer si rojen in druga stvar, vzljubiti in se predati deželi, kjer boš živel. Ameriki se ne moreš predati, dokler ne postaneš v vseh pogledih in z vso svojo voljo Američan." (Wilson, "Too Proud To Fight", Baker in Dodd, 1926:I:319) Ta govor, ki ga je Wilson imel ob novici, ko se je potopila ladja Lusitania, je v sebi izražal precejšnjo zaskrbljenost. Šlo je namreč za strah, da bi ameriško naturalizacijo lahko začelo ogrozati prav tovrstno izpostavljanje izvirnosti priseljencev, sicer že pripravljenih na amerikanizacijo. S tem je nove državljane želel opozoriti, da "nikakor ne morete postati pravi Američani, če boste razmišljali in delovali v skupinah ... Posameznik, ki se ima za člana neke narodne skupine znotraj Amerike, mora Američan šele postati. Tisti, ki trguje s svojo narodnostjo, ni vreden življenja pod zvezdami." Etnična lojalnost je za Wilsona predstavljala največji srčni greh. "Nedvomno je šlo za zgodovinsko naključje, da danes našo deželo lahko imenujemo Združene države. Ponosen sem, da v svojem nazivu nosi "Združene"... In tisti, ki želi razlikovati človeka od človeka, skupnost od skupnosti, interes od interesa, to veličastno Zvezo zabada naravnost v srce." (Wilson, "Too Proud To Fight", Baker in Dodd, 1926:I:319)

Poleti leta 1916, ko je teklo že drugo leto prve svetovne vojne, je bil Woodrow Wilson nominiran za ponovno izvolitev. Njegovo predsedniško kampanjo je vodil slogan - "Ni nas vpletel v vojno!". Toda na drugi strani so se predsednikovi napori, da bi ohranil nevtralnost, v obliki ostre kritike preusmerjali na tiste posameznike, ki so kazali ameriško lojalno razdvojenost. Slednjo je namreč čutil kot najvišjo obliko državotvorne predanosti in čustvene pripadnosti. Tako je julija istega leta na shodu Amerikanizacije v Washington D.C.-ju, izrecno poudaril, da nekateri posamezniki, ki so "prišli iz tujih dežel, zadnje čase posvečajo več časa tem deželam, kakor tistim, pod katere vlado živijo sedaj. Ti posamezniki so se tako duhovno in organizacijsko ločili od nas ostalih." To dejstvo je Wilson sprejemal kot povsem nesprejemljivo in v nasprotju z vsemi načeli lojalnosti. Poudarjal je, da ne glede na to, "ali me to dejstvo prizadene ali mi koristi, je lojalnost moja osebna dolžnost. To je tista vrsta lojalnosti, ki jo je potrebno vključiti med nove priseljence. Lojalnosti slednji ne bodo gradili zgolj samo takrat, ko bodo zadovoljni.

Nasprotno, z vstopom na to posvečeno zemljo, bodo dolžni zgraditi lojalnost, pa naj jih to veseli ali ne.” (Wilson, “Loyalty Means Self-Sacrifice”, Baker in Dodd, 1926:2:251) Napovedal je, da je sleherni odnos postal povsem posvečen, Amerika pa je naposled le vstopila v prvo svetovno vojno. Potreba po enotnosti in brezkompromisni lojalnosti je bila zato nujno potrebna.

V okviru promoviranja ameriške enotnosti je Wilson vključeval tudi zgodovinske, ekonomske stiske, ki jih je Amerika doživljala v poznem devetnajstem in zgodnjem dvajsetem stoletju - “... ljudstva velika ali majhna, brez razrednega razlikovanja”.

Leta 1911 je v New Yorku celo spregovoril o pravicah Židov, pri čemer se je osredotočil tudi na ameriško-ruski trgovinski dogovor. Bil je namreč trdno prepričan v načelo, za katerega je vedel, da njegovo politiko in artikulacijo splošnih načel pelje v pravo smer: “Amerika ni le telo, sestavljeno iz trgovcev; ampak je telo, ustvarjeno iz svobodnih ljudi. Našo veličino gradimo na svobodi - ta je potemtakem moralna in ne materialna. Goreče si želimo pridobivati; toda še bolj strastno verjamemo v pravice posameznika. Načela se skrivajo v naših dejanjih in brez njih si Amerike ni mogoče predstavljati. Toda ta načela z mogočnimi materialnimi dosežki, niso popolnoma nezdružljiva in v kolikor nisem v popolni zmoti, so za prosperiteto tudi nujno potrebna. V napredku tako ne moremo uživati, če zaradi tega trpe naši sonarodnjaki in s tem izgubljajo pravice, ki jim kot američanom tudi pripadajo.” (Wilson, “The Rights of The Jews, Baker in Dodds, 1926:2:320) Leto kasneje je Wilson ob svoji prvi predsedniški zaprisegi, Američane okarakteriziral, da so ob hlastanju za uspehom “... postali kruti, hladni in neobčutljivi.” Na drugi strani pa zagotavljal, da naj bi se preko njega Američani lahko “zaobljubili tisti viziji, ki bi vpeljala proces ameriškega življenja, zgrajen na standardu, ki so ga s ponosom gradili in negovali.« Seveda je govoril o standardih, ki so pravzaprav bili temeljni elementi narodne enotnosti ter v njegovih očeh vključevali pravičnost in tako imenovani”fair-play”. Posledično pri tem ne gre spregledati, da so poleg prejšnjega, v enaki meri služili za razlikovanje med Američani in drugimi. (Wilson, “First Innagural Address”, Baker in Dodd, 1926:I:3)

Vsi dobro vemo, da so Američani že od nekdaj čutili in svoj obstoj sprejemali kot drugačnega od drugih. Toda verjetno ne zgolj kot posledico skupka socialno kulturnih in političnih faktorjev, ki je rodila nov globalni fenomen. Ideja se je torej razvila že v poznem devetnajstem in zgodnjem dvajsetem stoletju. Že tedaj so čutili, da so nekaj posebnega, pa naj si bo to skozi modele prave krščanske institucionalne politike ali kot edinstveni primer samoupravljanja, oziroma samovladja. (Seveda se v tem smislu opiram zgolj na percepcijo in ne toliko na strokovno debato o tem, kakšna sta prava narava in izvor ameriške avtentičnosti.). Skozi zgodovino je ameriška enkratnost izstopala predvsem zaradi ene stvari - edinstvenega poslanstva. Pred nami se torej pojavi jasna implikacija na to, da so Američani izjemni in drugačni prav zaradi dejstva, da je samo njim zares uspelo med seboj združiti in pomešati različne (kulturno-etnične) skupine. Kljub temu prodornemu dejstvu, pa to ni glavna značilnost, ki je tekom zgodovine ločevala Ameriko od drugih razvitih držav. Wilson je o tem večkrat podrobno spregovoril in v tem kontekstu Američane opredelil kot "apostole svobode in samoupravljanja," (Wilson, "The Ideals of America", Baker in Dodd, 1927:I:429) kar je na drugi strani precej podobno temu, kakor so se tekom zgodovine opisovali Američani sami. V tem kontekstu jih je kot predsednik tudi sam večkrat naslavljal kot "narod, ki ga je Bog ustvaril z njihovimi rokami." In svojo vizijo nadaljeval v podobi države upanja in v obliki nebes, kamor so se zatekli zatirani. 4. julija, leta 1914, je ob praznovanju ameriške Neodvisnosti čustveno pojasnil, da je Amerika odprla svoje duri svetu in dejala: "Naj pridejo k nam vsi, ki si želijo postati svobodni in toplo jih bomo sprejeli. Povedali smo - 'Naša neodvisnost ni zrasla na tleh sebičnosti in ne lastimo si je za svoje sebične namene. Je namenjena vsem, ki so se z nami pripravljene razširiti.'" (Wilson, "Be Worthy of the Men of 1776", Baker in Dodd, 1926:I:142) Ker je evropska vojna burila njegove duhove, si je še z večjim zanosom trudil, da bi to vizijo ohranil, širil in jo s svetom delil kot tisto dejstvo, ki jo je in jo še danes loči od drugih zgodovinsko razvijajočih se, modernih držav. Leta 1915 je ob Dnevu žalovanja za žrtvami Državlanske vojne, to vizijo tudi utemeljil. "Kot sem že večkrat povedal, Amerika se je ponovno rodila na žrtvah Državlanske vojne. Toda Amerika se na novo rojeva tudi tako, da ustvarja nove forme, nove koncepcije in novo upanje, ki ga ohranja. Mi podoživljamo svoje vizije. Živimo s stvarmi, ki jih vidimo. Živimo in upamo v stvareh, h katerim se nagibamo. Oddaljimo se

od krajev, ki jih podoživljamo na tem mestu in se posvetimo vsakdanjim obveznostim ter tistim, ki našo državo ohranjajo mlado, ponosno, bogato in uspešno; ki jo ustvarjajo takšno, ki bo vodila narode sveta z upanjem in izključno v korist človeštva.”

(Wilson, “Meaning of the Civil War”, Baker in Dodd, 1926:I:337) Tudi v Ameriki sami je večkrat izpostavljajal in uvidel posebno poslanstvo. Kot predsednik univerze Princeton, je v svojem prvem letu predstavil in izpostavil, da je “sam poskus pridobitve neodvisnosti odmeval po celem svetu.” (Wilson, “Be Worhty”, Baker in Dodd, 1926:I:420) Na večer izbruha prve svetovne vojne, leta 1914, pa je seveda pozval, da naj se svet ozre k Ameriki in njenim moralnim navdihom, ki (zanj) predstavljajo čisto osnovo za razvoj pravih temeljev svobode.

Leto kasneje je njegova vizija postala strožja in bolj ostra. Tokrat je želel izpostaviti dejstvo, da demokracija ni več in ne sme obstajati zgolj kot eksperiment. “Želim si, da ne bi nikdar pozabili, da smo sami ustvarili ta Narod. Pa ne z namenom, da bi služili sami sebi, temveč da bi služili vsemu človeštvu. “ (Wilson, “Democracy No Longer An Experiment”, Baker in Dodd, 1926:I:371) Ob svojem drugem mandatu leta 1917 in ob posledicah temačnosti prve svetovne vojne, pa je začutil dolžnost, da pojasni kaj pravzaprav pomeni “osvobojeno človeštvo.” Tisto, kjer “se vsi narodi enakovredno zavzemajo za mir na svetu in politično stabilnost svobodnih posameznikov; in s tem enakovredno prevzamejo odgovornost za njeno ohranitev ...” (Wilson, “Second Inaugural Address”, Baker in Dodd, 1927:I:3) S temi besedami je seveda mislil na to, da Amerika nikoli več ne bo služila kot vzorni primer svetu, temveč je od tistega trenutka prevzela dolžnost, da postane glavni akter pri vzpostavitvi svetovnega miru in politične stabilnosti. Mesec dni kasneje, je predsednik Woodrow Wilson zaprosil za vstop Amerike v prvo svetovno vojno z namenom - da ustvari svet varen in pripravljen sprejeti demokracijo kot svoj temeljni politični sistem.

V govorih, ki so sledili, je sam intenzivno opravičeval ameriško vključitev v vojno. Ob tem se je manj ukvarjal z zaščito človekovih pravic in bolj z misijo, ki jo je napovedal. Leta 1917 je ob Dnevu žalovanja predstavil pogled, s katerim je želel prepričati, da je Amerika vstopila v še eno borbo in mučenje z namenom, da “zaščititi ameriški ponos in

njene pravice. Gre za mučeništvo tistih mož, ki ljubijo svobodo. Amerika bo tako postala veličastnejša in se razvila v nekaj še bolj mogočnega ... Pred božjo modrostjo je Amerika dobila priložnost, da znova dokaže, da je bila ustvarjena da služi človeštvu.” (Wilson, “America Was Born to Serve Mankind”, Baker in Dodd, 1927:53) Znotraj same preobrazbe, vloge, ki jo je od trenutka vstopa v prvo svetovno vojno Amerika imela, pa je Wilson to poslanstvo tesno povezoval z njenimi najveličastnejšimi simboli. Na primer, leta 1917 je ob Zahvalnem dnevu povedal naslednje: “Dobili smo priložnost, da služimo človeštvu tako, kakor smo ob razglasitvi Neodvisnosti nekoč služili sebi. Prijeli smo za orožje in se uprli tiranu, ki je grozil s svojo nadvlado in zatiranjem.” (Wilson, “Thanksgiving Day Proclamation”, Baker in Dodd, 1927:I:111). Ob koncu prve svetovne vojne, Wilson ameriške vključitve ni videl več kot trud za zmago, temveč izključno in samo kot “simbol žrtvovanja.” (Wilson, “Address at the Lord Mayor's Luncheon”, Baker in Dodd, 1927:I:349)

Njegova retorična prestukturiranost je za vedno pustila posledice, kaj pomeni in kakšno mesto je dobila nova ameriška vizija. Postala je svetovni zgled za razvoj svobode, hkrati pa tudi njeno žrtvovanjsko utelešenje. Od tistega trenutka dalje, Amerika ni več obstaja zgolj kot eksperiment - postala je dinamična zgodovinska sila in pa svetovna predstavnica tistega, čemur tudi danes rečemo svoboda. Wilsonov retorični diskurz, pa ob tem nakazuje na dejstvo, da je sam želel delovati kot predsednik, ki bi svojemu narodu in državi podaril vizijo ter jo hkrati tudi interpretiral. Ji dal nek temeljni, globlji pomen.

V okviru tega je razvil dobrodošli nacionalni pogled, izhajajoč iz zgodovinskih dejstev kot so bila ameriška Državljanska vojna, ukinitve sekcionalizma ter nenazadnje distilacije najboljšega, kar je mogoče pridobiti iz vseh kulturnih in rasnih skupin sveta. Lojalnost so Američani dokazovali s prevlado svoje nove nacionalnosti nad izvorno. Še več. Postali so povsem novi ljudje, v povsem novi (tuji) deželi. To filtriranje različnosti v eno, je predstavljalo ključno nadgradnjo ameriške tradicionalne avtentičnosti. Nadalje je bližanje vstopa Amerike v prvo svetovno vojno, Wilsonu podarilo novo vizijo o ameriškemu narodu in se preobrazilo v fenomen, ki je prevzel zgodovinsko vlogo. Postal je svetovni služabnik ter varuh in prevzel odgovornost za ohranitev svetovnega miru in politične stabilnosti med narodi.

Umiritev razmer po prvi svetovni vojni in Wilsonov popolni poraz v pridobitvi tretjega predsedniškega mandata, leta 1920, sta nakazovala na to, da je konec tudi njegove edinstvene, nepozabne politične vizije. Njegove zadnje besede tistega žalostnega dne Armisticija in s pomočjo novega masovnega medija - radia - so poudarile naslednje: "Edini način, preko katerega se lahko zares poklonimo Dnevu Armisticija je ta, da ob stran postavimo vse svoje interese in se zavzamemo za višje ideale in cilje, ki bodo služili razvoju mednarodne politike. Samo tako in izključno tako se lahko vračamo k izvornim ameriškim tradicijam." (Wilson, "High Significance of Armistice Day", Baker in Dodd, 1927:I:541).

Tri mesece za tem je Woodrow Wilson tudi umrl. Toda v dobrem ali slabem, njegove vizije Amerika tudi danes ne more pozabiti. Njegova retorika je pustila mogočen vpliv na dojemanje in razvoj dvajsetega stoletja. K temu si je tudi sam močno prizadeval. Zavzemal se je za zaščito šibkih s strani mogočnih, pojasnjeval razmerje bogatih nasproti revnim in zagovarjal lojalnost manjše do večje skupnosti. Svetu je predstavil moralni dnevni red in tvegall vse, da bi ga uveljavil. Njegov pogled na svet tako tudi danes vpliva na vse nas, glede tega , kako gledamo na politične spore in probleme svetovnega nazora in nenazadnje kako prepoznamo tisto, čemur je Wilson dal naziv "Ameriško".

5. FRANKLIN D. ROOSEVELT – OČE OBLIKOVANJA SODOBNE PREDSEDNIŠKE KARIZME

Leta 1934 in še enkrat, leta 1938, je ameriški predsednik Franklin Delano Roosevelt nastopil s komemorativnim govorom v Gettysburgu, zvezni državi Pensilvanija. Roosevelt, ki je po Abrahamu Lincolnu, veljal za enega bolj gorečih in umetniško orientiranih predsedniških govornikov, je s svojo bogato serijo govorov ustvaril stil, ki ga je mogoče prepoznati tudi danes. Najpomembnejši izmed njih so seveda tisti, ki so se dotikali specifične politike ali se spominjali udarnih dramatičnih dogodkov ameriške zgodovine. Tako so bili obarvani tudi skorajda vsi njegovi govori, ki jih je imel v okviru predsedniških kampanj, ob posvetitvi v vlogo predsednika, neformalni pogovori ob kaminu, seveda pa med njih spada tudi tisti nepozabni govor, ko so ZDA vstopile v drugo svetovno vojno. Njegovi goreči govori nedvomno ostajajo nepozabni del ameriške predsedniške retorike in slavijo po svoji literarni briljantnosti, domačnosti in jasnosti ter dramatični instrumentalnosti. Zaznamuje pa jih tudi njihova neprecenljiva moč Rooseveltove osebnosti.

Rooseveltovi govori, ki jih je imel pri Gettysburgu so nakazovali na tisto optimalno priložnost, ki je njegovo retoriko že ločila na Veliki emancipatorski in Veliki New Deal pristop. A se kljub temu na prvi trenutek zdi, da njegova govora pri Gettysburgu ne spominjata na to, temveč na bolj sramotno ali celo sramu vredno retorično poizkušanje. Toda tudi v tej govorniški nepopolnosti je zaslediti tisto posebno mitičnost in karizmatičnost predsedniške retorike. Pa vendarle, zakaj sta torej govora takšna? Kako sta sploh nastala? Kako ju lahko interpretiramo? Dejstvo je, da nas že dolgo pozabljen govor lahko naučita marsičesa - predvsem pa tega, da z njima lahko spoznamo bistveno vlogo ter namen javnega spominjanja, omenjenega v prejšnjem poglavju.

Proučitev teh dveh govorov, njunih okoliščin ter javni sprejem, nam nakazuje na to, da lahko en sam, skromni korak v imenu spominjanja (in pod drobnogledom retorične kritike), razkrije plast prikritega nasprotovanja, pregledovanja in pozabljanja. In nenazadnje tudi nekaj o javnem prikrivanju čustvenosti do zgodovine.

V tem smislu je teoretični pristop bistvenega pomena. Ta lahko lastno mitologijo razbije ali celo osveži dogodke, ki se jih ne želimo spominjati ali bi jih želeli celo pozabiti. Tako Američani v času neke določene zgodovinske konotacije niso uspeli ostati neobčutljivi. Če se hočemo zares poglobiti in hkrati razumeti F.D. Rooseveltove govore, jih moramo delno demitizirati in jih opazovati iz bolj kritične luči. Pri tem pa jih nikakor ne smemo izničevati. Zato si je vredno podrobno ogledati že omenjena govora pri Gettysburgu, prvega iz leta 1934 in drugega iz leta 1938.

“Za sebičnost sekcionalizma v našem življenju ni prostora” - 1934, Gettysburg, Pensilvanija:

“Guverner Pinchot, gospod predsedujoči, moji prijatelji:

1. Kakšen veličastni dan je danes! Veselim se ga in veselim se z vami, saj predstavlja nepopisno praznovanje.
2. Na tem gričevju sta se nekoč srečali dve pogumni vojski. Nedaleč stran, tam v vasici, kjer se je razvil ameriški pogum, kjer je razbita Kontinentalna vojska preživela kruto zimo, z namenom da bi ohranila upanje za Nov narod; v bližini tega bojišča in vasi sta se rodili Deklaracija o neodvisnosti in Ustava Združenih držav, ki so ju napisali naši očetje. To je zares sveta zemlja!
3. Tudi v Philadelphiji je predsednik Washington, s tihim in nežnim glasom spregovoril o poslavljanju - vendar se sam ni poslavljal od svoje generacije, temveč od tiste, ki je na tem mestu umirala ter od naše generacije in Ameriških prihajajočih dni. Če bi znali naši očetje in dedje dobro prisluhnili tem besedam, potem se naše družine med seboj nikoli ne bi bojevale in nikoli doživele bitke pri Gettysburgu ter ne doživele Appomatoxa.
4. Tudi predsednik Washington je bil posebej ponosen na svoj virginjski izvor in Virginijo. Toda kot Američan je nekoč slavno povedal ... “naziv *Američan*, ki ga nosiš v sebi in ti narodno pripada, mora izkazovati čisto obliko patriotizma in preseči kakršenkoli naziv, izhajajoč iz lokalne diskriminacije”.
5. S prepoznavanjem lokalnih, državnih in ločevalnih predsodkov ter predvidevanjem, njihove moči in zgledovanjem po vladi, ki je uživala podporo lojalnih državljanov, je Washington v času svojega predsednikovanja opravil troje ključnih potovanj. Eno po Novi Angliji leta 1789, drugo po Severnih državah leta 1790 in tretje leta 1791 po Južnih

državah. Njegove besede - po sto petdesetih letih veličastno zvenijo še danes- je to storil "Z namenom, da bi bližje spoznal temeljne karakteristike in notranje okoliščine ter postal dostopnejši številnim tistim, bolj obveščeni posameznikom, od katerih bi lahko prejel koristne politične nasvete."

6. Kljub temu pa Washington stanja patriotizma ni želel razvijati in ga vzpodbujati le s potovanjem in druženjem. Zavedal se je, da se narodi razvijajo tako, kakor se razvija njihova trgovina, proizvodnja ter kmetijstvo; vse pa se lahko razvije samo takrat, ko se razširijo zmožnosti prevoza. Zato si je prizadeval, da bi, glede na njihove skupne interese, te predele združil v velike združbe, za katere je predvidel velike in široke ceste in kanale in z njimi pripomogel ne k razdruževalnem, temveč nacionalnem razvoju.

7. Toda država se je po njegovi smrti geografsko precej hitreje razširila, kakor njena notranja komunikacija. Majhno državno ozemlje iz leta 1789 je leta 1860 obsegalo široke in daljne predele. Tudi v smislu prevoza, je bilo v tistem času še vedno trinajst ameriških držav takšnih, katerih medsebojno razdaljo je bilo mogoče "prepeljati".

8. Kakor nas uči zgodovina, se je z nastanitvijo ljudstva na obali Tihega oceana prav tako razvil problem samo-vsebovanih ozemelj, kajti narod se je začel širiti hitreje, kakor njegova prevozna sredstva. Prvi zametki železnice še dolgo niso doživeli razvoja v državno železniško mrežo.

9. V nasprotju s prepričanjem nekaterih izmed nas, Severnjakov, pa Južnjaki in Zahodnjaki, niso zaostajali z razvojem te nove oblike prevoza; na Vzhodu so železnice ostajale lokalne in razdeljene. To je bil neorganizirani proces; ljudje niso razmišljali v smislu državnega transporta ali v smislu razvoja državne komunikacije. V času pred železniško Vojno Bratov (Brother's War) med Severom in Jugom tamkaj ni bila načrtovana ali predvidena niti ena sama železniška proga; niti ena južnjaška železnica ni imela speljane poti do ameriškega glavnega mesta.

10. Takrat je navdihnjeni Južnjak napovedal: "Moje članstvo temelji na tem, da se med seboj lahko ljubimo le tedaj, ko se poznamo. Tragedija tega naroda je bila, da se ljudje med seboj niso poznali, ker za obiskovanja niso imeli primernih sredstev."

11. Od takrat so se, po dveh vojnah s tujimi narodi, dnevi umirili in omilili pretekle strasti. Nam in naši generaciji pa so prepustili odgovornost, da poskrbimo za zdravljenje, ki bo delovali in trajalo.

12. Danes smo vsi bratje, toda bratje v drugačnem pomenu. Kmetovalci Zahoda in rodnih polj Pensilvanije ne bodo imeli posebnih ugodnosti, v kolikor bomo hkrati podpirali proizvajalce bombaža na Jugu; prav tako se gojilci tobaka ne bodo pritoževali nad diskriminacijo, v kolikor hkrati pripomoremo k razvoju živinoreje v gorah in na planjavah.

13. Kmetovalci podpirajo naš trud, s katerim želimo industrijo dvigniti na raven normalnega razvoja. S prizadevanjem, da kmetovalcem Združenih držav omogočimo dolgo pričakovano kakovost, nas bodo delavci velikih mest pri tem podpirali. Vsi, iz vseh držav delimo željo, da bi povprečnega človeka dočakal uspeh in prosperiteta. Vsi se zavedamo, da tvegamo - ko v tej vladi in državi ustvarjamo skupno parterstvo.

14. Danes imamo veliko sredstev, preko katerih se spoznavamo - in ta sredstva so dokončno izbrisala odmevanje sekcionalizma. Ko sem o tem premišljeval in pregledoval vse smeri, sem sprevidel, da trije temeljni elementi onemogočajo razvoj, ki hvala Bogu, izgubljajo vrednost ob razjasnjevanju našega skupnega poslanstva, ki izhaja iz razširjene večine. To so skupine, ki težijo k temu, da bi razburkale politično sovraštvo ali razvile politično prednost na račun širitve zavajajočih dejtev; to so tisti, ki ne želijo slediti pravilom igre ter tako pridobiti nepošteno prednost pred tistimi, ki so se odločili nasprotno; to je peščica tistih, ki se nikoli ni poglobila v svojega ameriškega narodnjaka, ostala v svojem omejenem okolju in ohranjala pozicijo sebičnosti sekcionalizma, za katerega v našem življenju ni prostora.

15. Washington, Jefferson, Jackson, Lincoln, Theodore Roosevelt in Woodrow Wilson, so si prizadevali za skupni narod. Vi in jaz imamo moč, da v svojem življenju ta ideal tudi dosežemo. To pa lahko storimo s pomočjo miroljubnih metod, ki jih narekuje Ustava Združenih držav Amerike.

16. Tukaj, pri Gettysburgu, v prisotnosti duhov padlih, zaprisegamo, da se strasti vojn zapirajo v grobnico Časa, poslanica miru pa potuje med srci združenega ljudstva.”

(Rosenman, 1938:3:272-275)

Eden najbolj presenetljivih stvari, ki jih ob branju tega govora lahko doživimo je, da omembe Lincolna skorajda ni, kljub temu, da je šlo za počastitev umrlih v ameriški

Državljske vojni in tako imenovanih slavnih, zadnje bitke pri Gettysburgu. Roosevelt je v svojem govoru Lincolna omenil le enkrat - v petnajstem odstavku - vendar skupaj z ostalimi petimi predsedniki. Gettysburg sam, pa je omenjen je v drugem odstavku in v nobenem smislu ne predstavlja centra njegovega govora. Slednja (Lincoln in Gettysburg) tako delujeta kot dva precej skromna konstrukta.

Za lažjo predstavo, zakaj je Roosevelt izbral takšen način in vsebino svojega govora, je potrebno pod drobnogled postaviti njegov skriti namen. Pravzaprav je potrebno dobro premisliti o okoliščinah, v katerih je ustvarjal svoj govor in kako je želel javni spomin na Gettysburg oblikovati. Knjižnica Franklina Delana Roosevelta v New Yorku (..., ki velja za prvo ameriško predsedniško knjižnico nasploh) je ohranila kar pet različic (osnutkov) omenjenega govora. Prvi osnutek pripada neznanemu avtorju in je bil pripet k sporočilu, naslovljenemu Stevu Earlyju, podpisano zgolj z "D.J." V njem naj bi neznanec Earlyja zaprosil za preverbo podatka in posvetovanje z "Gospo Barbee". Ta osnutek vsebuje številne komentarje v obliki manjših zaključkov in pripisov. K tema dvema, je pripet še drugi osnutek, ki naj bi bil na enak način pripravljen za vnos popravkov. Tretji osnutek je bil pripravljen v obliki besedila za javno objavo v časniku ali mediju. Neznani H.M. Kannee, pa naj bi nanj ročno pisal popravke, ki mu jih je narekoval ameriški predsednik. Četrta se nahaja v obliki natipkanega besedila z velikimi črkami; peti pa kot natipkano besedilo, pripeto k sporočilu, ki ga je pripravil stenografist Bele hiše, ko je delal zapiske med samim govorom. Uradna verzija je objavljena v Rooseveltovih objavljenih spisih in je bila predstavljena na začetku poglavja. Vsi osnutki se torej od natisnjene verzije močno razlikujejo, pri tem pa je pomembno poudariti še, da je uradno verzijo popravljala sam pisec govorov Bele hiše, Samuel Rosenman. Kljub temu, da so obstoječi osnutki nekoliko raztreseni, pa je videti, da se je Rooseveltovo govorništvo jasno spreminjalo in skozi čas na različne načine tudi oblikovalo.

Na osnovi te obstoječe dokumentacije in Rooseveltove spreminjajoče lirike govorništva, se zdi, da je prvotni osnutek res pripravil njegov pisec govorov. Kot izhodiščno točko je Roosevelt verjetno uporabil svojega stenografa, da je ta v drugi osnutek vpisoval in

dodajal komentarje in popravke. Med pripravo govora za objavo, se je Rosenman lahko tako zanašal le na pravilno vstavljene popravke, vendar je izpustil uvodni del, v katerem Roosevelt omenja guvernerja zvezne države Pensilvanija, Gifforda Pinchota. (Izvirni odstavek, ki ga je Roosevelt dodal, a Roseman izbrisal v natisnjeni verziji se je glasil: "Kakšen veličasten dan je danes! Veselim se ga in veselim se z njim, saj predstavlja nepopisno praznovanje. Še posebej pa me veseli, da lahko tukaj, na polju pri Gettysburgu, stojim ob možu Giffordu Pinchotu, Pensilvanijskemu guvernerju, ki je skozi vse svoje življenje tako veličastno in vdano služil razvijajoči se vladi in človeštvu. -- Aplavz--" (izvirna datoteka govora, škatlica 19, govor številka 709, osnutek 5, Knjižnica FDR).

Kdo je torej tisti, ki je napisal prvi osnutek govora? Glede na obstoječa dognanja naj bi bil avtor David Rankin Barbee (1874-1958), južnjaški novinar, ki je pripotoval v prestolnico, da bi se leta 1928 zaposlil kot tematski novinar pri slavnem ameriškem časopisu *Washington Post*. Leta 1933 je prevzel vlogo pisca besedil službe za stike z javnostjo, Federalne administracije za nadzor alkohola. Early, takratni Rooseveltov minister za medije, je Barbeeja dobro poznal in bil znan po tem, da je več piscev vključil v delovanje zveznih agencij. Tako je bil Early tisti, ki je prvi osnutek poslal Barbeeju in od njega želel, da preveri verodostojnost omenjenih tematik in za katerega se še danes smatra, da je izvirni avtor osnutka. Rooseveltov biograf Davis je Earlyja opisal kot neustrašnega južnjaka, ki si je prizadeval postati minister za medije. Nadaljuje, da "so se njegova rasistična nagnjenja večkrat sprla z borbo za črnske pravice Eleonore Roosevelt. Toda njegova genialnost in odlično delo sta na drugi strani nepopisno pripomogla k Rooseveltovi izgradnji osebnosti ter njegovemu razvoju New Deala." (Davis, 1986: 20)

Na splošno je Roosevelt veljal za vzvišenega in postavnega prepričevalca. Arhivi njegovih govorov vseh štirih mandatov pa so pristen dokaz njegove retorične izrazitosti. Takšen je njegov prvi govor ob zaprisegi, govor ob sprejemu funkcije pri kraju Franklin Field v Philadelphiji leta 1936, kot tudi leta 1937, ob priložnosti Victory Dinner, ko je 8

decembra 1941 nagovoril Kongres s svojim slavim sporočilom War Message itn. V skupino njegove retorike drugega reda bi lahko uvrstili njegov govor ob zaprisegi v drugi predsedniški mandat ter zgodovinska govora Quarantine Speech iz leta 1937 in govor o štiri svoboščinah – Four Freedoms – iz leta 1941. Znane so njegove fraze, ki so se dobrikale njegovim sodobnikom in še danes prebujajo ameriški kolektivni spomin z besedami njegove retorike: “pozabljeni človek”, “edina stvar, ki se je moramo zares bati je sami sebe”, “ekonomski rojalisti”, “... ta ameriška generacija ima zmenek z usodo”, “... vidim, da ena tretjina naroda nima ustreznega doma, obleke in nege”, “... Včeraj, 7. decembra 1941 - za vedno zapisan v sramoti”. Roosevelt se je s sodobnimi priložnostmi in omejitvami retoričnega predsednikovanja začel ukvarjati v obdobju med 1930 in 1940. Glede pomena predsednikovanja, pa je razvil svoj moderni koncept, pri čemer je smatral, da gre predvsem za prostor, ki omogoča oblikovanje moralnega vodenja. Kot retorični predsednik, je Roosevelt znal dobro izkoristiti tudi medijsko tehnologijo. Preko radia je ameriški narod obdaril s svojimi najveličastnejšimi govori in prototipskimi Fireside Chats ali govori ob kaminu. Kinodvorane pa so predvajale dele ali rekonstrukcije omenjenih govorov. Znan je bil tudi po tem, da je dobro organiziral novinarske konference, preko katerih je znal odlično usmerjati ali celo uresničevati ne le novinarska, temveč tudi ameriška pričakovanja. Čeprav ni smatran kot prvi, ki je za svoje govore uporabljal poklicne pisce, pa je bil vsekakor pionir na področju izbiranja odličnega osebja, s katerim je ustvarjal nepozabno ameriško, retorično zapuščino. To si bomo sistematično ogledali v tem poglavju.

Prvič, vsak kritik govorov se mora najprej poglobiti v njegovo osebnost, da bi pri tem lahko doumel njegovo postavno vlogo prepričevalca. Ta je svojo energijo in intelekt posvečal temeljiti pripravi govorov ter njihovi predstavitvi; in seveda v enaki meri tudi izpeljavi relevantnih komentarjev. Dobro se je zavedal dejstva, ki so ga mnogi kritiki večkrat spregledali – da je govorništvo vplivno sredstvo prepričevanja ljudstva. Drugič, da Rooseveltova retorična tehnika jasno prikazuje zakaj in kako je oblikoval svoje govore. Ko je oblikoval okvirni govor, se je takoj posvetil njegovi predstavitvi. Toda bila bi huda napaka, v kolikor bi Roosevelta ločili od drugih predsednikov. Vsekakor pa od drugih odstopa v tem, da je v svojo reotirko vključil največ lastne osebnosti.

Arhivi, ki prikazujejo odzive javnosti iz Hyde Parka, so odličen primer, kako je na drugi strani Roosevelta dojemala javnost. Določeni sklopi trakov še posebej kažejo na njegov humor in slikovit odnos do predsedniškega vodenja, ki ga je znal doseči in telegrame, v katerih je prejemal verze občudovanja. Pa vendarle temu ni bilo vedno tako. Okoli leta 1930 je predsednik prejel pesem o utrujenosti posameznika New Deala, utrujenosti od davkov in državne zadolženosti, utrujenosti od Eleanor Roosevelt in od vsega kar se dogaja, ter končal z željo, naj se spet vrneta Cleveland in Coolidge. Zraven je anonimnež pripel statistiko New Deala iz leta 1930:

<i>“Ameriška populacija</i>	<i>120,000,000</i>
<i>Upravičeni do pokojnine</i>	<i>46,000,000</i>
<i>Mladostniki, ki ne smejo delati</i>	<i>30,000,000</i>
<i>Vladni uslužbenci</i>	<i>30,000,000</i>
<i>Nezaposleni</i>	<i>13,999,998</i>
<i>Tisti, ki proizvajajo ameriško bogastvo</i>	<i>2</i>

To sva samo ti in jaz - vendar sem jaz pri tem že popolnoma izčrpan.” (Ryan, 1988:7)

Ob pregledu Rooseveltovih trinajst let predsednikovanja se zdi, da izstopata dve problematiki. Prva, da so Rooseveltove politične in filozofske teze izhajale iz dejstva, da imata predsednik in Kongres zakonodajno moč ter politično obveznost, da javnost soočita z Depresijo na državni ravni in seveda preko državne zakonodaje. To so bili Američani seveda pripravljeni sprejeti, vendar pa se Vrhovno sodišče s tem ni strinjalo. Leta 1937 je zato Roosevelt na to odgovoril z ostrim napadom s svojim zakonom o sodni reorganizaciji, kjer se je retoriko odločil uporabiti kot sredstvo ustrahovanja in pri tem storil usodno napako. Večina kritikov mu je zato z veseljem očitala, da je šel tokrat predaleč in izgubil tako bitko kot vojno. Bitka s sodiščem je klasičen primer za oblikovanje analitike nekega retoričnega predsedovanja. Namreč, ko je postalo jasno, da bi Kongres potreboval javno podporo pri sprejemu predlagane zakonodaje, se je Roosevelt obrnil na ljudstvo, da naj Kongresu pomaga. Seveda je bil neuspešen in zaključiti gre, da v kolikor predsednik ne zna uporabiti pravega pristopa prepričevanja, potem lahko retorika postane velika napaka in močno deformira sporočilo. Napako je

ponovil še leta 1938. Predsednik ima sicer pravico, da znotraj svoje stranke podpre ali deluje proti sokandidatom, vendar je prepričevanje naroda koga konkretno naj ne volijo, precej rizičen pristop. Javnost je namreč smatrala, da delitev lokalne istostrankarske politike ne spada v kontekst predsedniške vloge.

Naslednja problematika, ki se jo moramo dotakniti, je Rooseveltova priprava na vojno retoriko – ali retoriko pred vključitvijo v drugo svetovno vojno. V svojem drugem mandatu in prehajajoč v tretjega, se je Roosevelt ukvarjal predvsem z reševanjem napetosti med izolacionizmom in intervencionizmom. Zaradi politične nujnosti je od leta 1936 svojo podobo gradil na podlagi proti-vojne ideologije, vendar so ga spremembe v svetovni politiki kmalu prisilile, da je moral prestopiti iz izolacijske v intervencijsko politiko. Zavedal se je, da bo tokrat javnost težko prepričati. Večji del te problematike seveda izhaja iz tega, da si je tekom predsednikovanja ustvaril izredno močno protivojno podobo, zato ni imel druge izbire kot popolnoma prekiniti neko politično vero ter dokončno zaustaviti instinktivno, ameriško ideologijo izolacionizma.

Katere so potemtakem karakteristike dobrega Rooseveltovega govora? Gre za tri: uspešno prepričevanje v trenutku poraza, kot jo lahko zasledimo v njegovem prvem govoru ob zaprisegi ali v bitki s sodiščem; neverjetna oblika retoričnega žanra iz leta 1936, ob sprejetju predsedniške funkcije v Philadelphiji ter v svojem Vojnem sporočilu; izjemnost govorništva, ki ga označujejo dobro pretehtana oblika, izvedba in retorična tehnika.

V drugem delu tega poglavja si bomo ogledali prepričevalno Rooseveltovo tehniko in kako uspešen je dejansko bil s strani ameriške javnosti. Ena najbolj znanih oblik predsednikovih govorov, imenovanih *Fireside Chats*, tudi danes zavzema posebno mesto v razvoju globalne politične in voditeljske retorike. V njih je vključeval svoja čustva, s katerimi je želel doseči vtis iskrenosti in neposrednosti do svojih poslušalcev – ni jih le nagovarjal, temveč je z njimi spregovoril. Kljub temu pa je bilo, razen avtorjev Brandenburga ter Brandena, malo napisanega o omenjenih nastopih, tonaciji glasu, ki jo je uporabljal, naravi jezika, uporabi govorniških zapiskov, gest, očesnega stika s publiko

ali celo o vplivu njegove telesne hendikepiranosti. Comptonova zato meni, da je analitika zgoraj omenjenega nujno potrebna, ker "se večina obstoječih študij ukvarja bolj z vsebino njegovih govorov in ne toliko z retoričnimi elementi, ki jih je vključeval v svoje priprave govorov, stil, prepričevalno tehniko in njihovo izvedbo. Saj so prav ti elementi oblikovali njegovo retorično predsednikovanje." (Compton, 1966:53) Trenutno je ohranjenih le šestnajst ozvočenih, vizualnih Rooseveltovih govorov v knjižnici Franklina D. Roosevelta, kar je nekako dovolj, da analitiki lahko razvijejo kritični pristop do njegovega predsednikovanja. Vendar so pri tem ustreznejši njegovi, bolj ohranjeni, številni zvočni zapisi, ki so tudi podlaga naše analize.

Ob pregledu njegovih govorov nam je takoj jasno, da je zaradi svoje paralize od pasu navzdol, zanj predstavitev kateregakoli govora predstavljala poseben izziv. Donald Richberg, ki je z njim sodeloval pri pisanju govora v sredini tridesetih let, je verjel, da je Roosevelt ob tem doživljal resnične bolečine. Med drugo svetovno vojno je noge celo podpiral s protezami. Ob četrti predsedniški zaprisegi se je sicer odločil stati, vendar je svoj znani *Teamster Union* govor iz leta 1944 predstavil sede; sedel je tudi na Kongresu na Jalti, 1. marca 1945. V naslednjem govoru je na svojo hendikepiranost opozoril s prošnjo sočustvovanja: "Upam, da mi boste oprostil, da vam bom tisto, kar imam povedati, storil sede. Vem, da boste razumeli, da bom to storil lažje, ko nog ne bom imel obdanih z dvajsetimi kilogrami jekla." Pravzaprav je Roosevelt takrat nosil že izpopolnjene, aluminijaste podpornike, toda sporočilo je bilo jasno. Bilo pa je prvič, da je v svojem govoru svoje stanje tudi javno omenil. (Richberg, 1954:270)

Proteze, ki jih je nosil, so danes shranjene v zgoraj omenjeni knjižnici. Z njimi je stal v neke vrste jahalni pozi. Kasneje je neki mizar predvidel, da bi lahko predsednik med govorom slonel na trinožnem stolu. Bila je vrsta izumov, ki so skušala na najboljši način prikriti njegovo stanje in mu pri tem lajšati bolečine. Tudi vlaki in avtomobili so imeli priključena in dodelana stojala, na katera se je lahko naslonil. Zanimivo pa je tudi to, da zaradi slabe osvetlitve iz obstoječih fotografij ni mogoče točno ugotoviti za kakšne naprave je šlo, in če je za vse javne nastope morda uporabljal iste. Ti zgornji primeri na

kratko opisujejo telesne probleme, ki jih je moral vsakokrat, ko je imel javne nastope, znova podoživljati. Vendar pa temu ni bilo vedno tako.

V okviru svojih *Fireside chats* in drugih radijskih nagovorih, je Roosevelt lahko spregovoril iz udobnosti svojega vozička ali stola. V živo se je zdel kot ujetnik govorniškega odra. Nekajkrat se je moral do odra celo sprehoditi. Posnetke, ki to prikazujejo je CIA večkrat zaplenila. Na njih je namreč skorajda žalosten prizor predsednika, ki se med hojo (s pomočjo rok seveda) pozibava z boki, da bi tako težišče ene noge postavil pred drugo in storil nekaj korakov. Kakšnega so torej videli Američani? Po pregledu nekaterih obstoječih posnetkov, je takoj mogoče ugotoviti, da je Roosevelt v svojih govorih vendarle neizmerno užival. Tako kot je predsednik Harry Truman nastope sovražil, je Roosevelt za njih skorajda živel in najbolj slovel – po svojem nasmešku.

To je bilo še posebej vidno v okviru govorov svojih prvih dveh mandatov. Z njimi je oddajal občutek toplote, iskrenosti, mirnosti in nadzora nad komuniciranjem; in da se je med nagovarjanjem svojega ljudstva neizmerno zabaval. Ne glede na to, ali se je vzrok temu skrival v preprosti kultiviranosti ali osebni karakteristiki, je dejstvo, da je nasmehek deloval kot odlična komunikacijska tehnika. Smatral je tudi, da je ta v času Velike depresije tudi potrebna. Deloval je povsem naravno in grimaso so Američani toplo sprejeli. Naslednji primer je nedvomno dokaz, da je temu tako tudi bilo. Leta 1936 je v kraju Chautauqua z nasmeskom začel svoj govor, ki pa je izginil, ko je začel svoj govor o svojih izkušnjah z vojno, a ga na koncu le končal z nasmeskom.

Na enem izmed ohranjenih filmskih posnetkov je ta prehod dobro videti. V kraju Syracuse, zvezni državi New York, je leta 1936 svoj govor začel resno, ga kmalu spremenil v posmehovanje Republikancem in njihovi politični kampanji, kmalu za tem pa se začel s publiko tudi smejati: “Seveda verjamemo vsemu kar izrečete; verjamemo v družbeno varnost; verjamemo, da za nezaposlene obstajajo delovna mesta; verjamemo, da lahko rešimo domove. Prisezemo, da v to res verjamemo; vendar nam pri tem ni všeč pristop trenutne Administracije do reševanja teh problemov. Pošljite jih k nam. Naredili jih bomo boljše in več bo od njih. Najbolje pri tem pa je, da bomo to storili brezplačno.” Iz posnetka je mogoče videti, da je Roosevelt pri tem neizmerno užival.

Toda ameriška javnost je bila velikokrat priča tudi njegovi strogi resnosti. Gre seveda za njegova prvi in drugi govor ob zaprisegi, njegov slavni *Quarantine* govor iz leta 1937, njegovo Vojno sporočilo in govor ob četrti zaprisegi. Kljub temu, da je javnost večkrat nasmejal, še posebej, ko je v svojem govoru omenil svojega škotskega terierja Fala, se sam pri tem ni smejal. Njegov ton in izraz na obrazu sta takrat prikazovala resnega in jeznega predsednika, ki je bil nad Republikanci resnično ogorčen. Občinstvo se je na to pričakovano odzvalo, vendar je bil njegov cinizen globok in strog. Vse kar je občutil je na obrazu tudi jasno pokazal.

V govoru o svojem škotskem terierju Fala, ki ga Amerika pomni še danes, lahko obrazno mimiko in odziv občinstva opazimo v oklepajih: “Ti Republikanci me ne bodo nikoli prenehali napadati kot tudi ne moje soproge ali mojih sinov. Celo tako daleč so šli, da so sedaj vključili še mojega psa Fala. (FDR je pri tem pogledal proti občinstvu, občinstvo pa je planilo v smeh in ploskalo kakšnih dvajset sekund) Res je, da jim jaz in moja družina tega ne zamerimo. *Toda Fala jim te napade zameri.* (FDR je stvari, ki jih je želel posebej izraziti, vedno postavil v poševni tisk. Spustil je čeljust in občinstvo se je smejalo kakšnih petnajst sekund) Veste, Fala je škot (nasmeh), in biti škotek, takoj za tem ko je spoznal, da so republikanski pisci romanov v Kongresu in izven njega, spletli zgodbo, da sem ga na Aleutskih otokih pustil samega in za njim poslal iskalca – in to na račun davkoplačevalcev, v vsoti dveh, treh, osem ali dvajset milijonov dolarjev – se je njegova škotska osebnost razburila (FDR je to spet postavil v poševni tisk, spustil čeljust in občinstvo se je smejalo deset sekund). Veste, Fala od takrat ni več isti pes. (nasmeh). (PPA, 199445:290)

Javnost je Franklina D. Roosevelta poslušala v živo ali preko radia, ki je imel na množice močnejši vpliv. Ni bil prvi predsednik, ki je spregovoril preko radia; bil pa je prvi, ki je predvidel, kako mogočno prepričevalno sredstvo je. Nenazadnje predstavlja neposredni prenos v ameriške kuhinje, dnevne sobe in delavnice. Na presenečenje mnogih, v radijskih nagovorih ali v živo ni uporabljal hitre govornice. Strokovnjaki so izračunali, da povprečni govornik na minuto porabi med 125 in 175, on pa je uporabil le med 90 in 100

besedami na minuto. Rooseveltov besedni nivo pri kaminskih govorih je bil kar 30 odstotkov nižji kot pri radijskih prenosih. Izračunali so celo, da je v nagovoru po nemški okupaciji Poljske uporabil le 98 besed na minuto, in po napadu Japonske na Pearl Harbour le 88. (Voor in Miller, 1956:452) Izredno dobro je znali naglašati tudi besede. konstruirati in frizirati in v pomembne misli ter govore odlično implementirati retorične premore. Na primer, v svojem govoru *Quarantine Speech* v Chicagu, leta 1937, je premore in poudarke uporabil tako, da je z njimi ustvarjal napetosti in nižanje tona glasu. Pri naslednjem govoru poševnice ponazarjajo omenjene premore. “Na žalost drži / da se epidemija brezzakonja bliskovito širi / In ko se epidemija fizične bolezni začne širiti, jo ljudje prevzamejo in se ji pridružijo / in v karanteni / med bolniki / da bi s tem zaščitili zdravje svoje skupnosti / pred ponovno širitvijo bolezni.” Omenjeno lingvistično tehniko je Roosevelt prevzel zato, da bi mu občinstvo lahko ustrezno prisluhnilo, ga razumelo, ter da ne bi bil slišati kot predsednik, ki govori v okviru ekstremov. V nasprotju z njegovimi predhodniki, je bil obdarjen s karizmatičnostjo in znamenitostjo svojega glasu, ki ga pa ga je znal tudi dobro izkoristiti.

V zadnjem delu, pa si oglejmo še plat Rooseveltovega retoričnega predsednikovanja, ki smo ga predstavili že na začetku tega poglavja. Ta predstavlja popolno nasprotje temu, o čemer smo govorili do sedaj – o njegovi telesnih in obraznih karakteristikah, o naravi in tehniki glasu in jezika ter gestah, ki jih je uporabljal pri komuniciranju z ljudstvom. Tokrat se bomo bolj osredotočili na izgradnjo vsebine retoričnega predsednikovanja.

Roosevelt je dokaj hitro prepoznal tisto, ki predsednika naredi oddaljenega, vendar ne odtujenega, nekje daleč vendar ne predaleč. To je dosegel z izbiro ustreznih jezikovnih norm. Pazil je tudi na besedila piscev njegovih govorov in ocenjeval, kdaj je formulacija okusna ali elegantna in kdaj temu ni tako. Eden od primerov je, ko je v svojem govoru iz leta 1936, sarkastično dodal padec ekonomskega rojalista (s svilenim klobukom) v vodo, ki ga je rešil somišljenik New Deal: “ In ko so ubogega gospoda oživljali”. Izredno rad je uporabljal metafore, anafore in posmehovanja. (PPF, 1820, škatlica 924:2) Pogosta uporaba aliteracije in anafor v pisno-govorniških tekstih je bila seveda na mestu. Na natisnjem dokumentu je bralec lahko prebiral besede, ki so si sledile in se začenjale

enakoglasno. Prav tako enostavno je bilo prepoznati tudi anaforo – ni naključje, da govor ob drugi zaprisegi, govor *Victory Dinner Address* ter *War Message*, vsi vključujejo anaforo. V tem kontekstu je rad uporabljal “Vidim milijone”, “Tukaj so ZDAJ!”, in “Prejšnji večer...”. Povprečni Američan se teh lingvističnih podvigov nikoli ne bi spomnil sam, je bil pa zato ponosen, da je mojstra, ki je tako jasno znal artikulirati občutke, volil.

Kot pionir figurativnega govorništva, je posebno mesto dajal tudi metafori. Ta mu kasneje ni le služila pri njegovih govorih, temveč mu je pomagala tudi pri uresničevanju političnih ciljev. V kolikor New Deal ne bi obstajal kot trenutek reševanja ameriške depresije, ali če vključitev v drugo svetovno vojno ne bi šla po načrtu, bi Rooseveltu z njo uspelo moralno in politično narod držati pokonci. Namreč, njegovo metaforiko - ekonomski rojalist, republikanski pisci romanov - si je vsak lahko predstavljal drugače. In tudi sama je večkrat spreminjala obliko.

Ob bližanju druge svetovne vojne, je njegova metaforika postajala tudi izrazito bojevita. Obkoljen z zakonodajo in javno-mnenjskimi raziskavami, ki so jih brali vsi, je tokrat lahko kreiral le podobe, ki so predstavljale Hitlerjeve in Musilonijeve načrte za človeštvo. V enem izmed Fireside govorov , 3.septembra 1939, je dejal, da v Ameriki ne želi videti “nobenega nenadnega izginotja (black-out) miru”. Maja 1940 je v svoj osnutek govora dodal: “... uiti (krutosti vojne) bombam, granatam in ognju.” Svojemu bralnemu izvodu je dodal, “in streljanja z brzostrelkami;” ter “prosim vas! Moledujem – darujte Rdečemu križu.” In 11. septembra 1941 slikovito: “Drug za drugim, miroljubni narodi doživljajo tragedijo, ker nevarnosti nacistov niso upali pogledati naravnost v oči, dokler jih zares niso imeli okoli vratu.” Te in druge podobne figurativne, jezikovne podobe, pa so podprle Rooseveltovo teorijo, da se morajo Združene države oborožiti ter se pripraviti na vključitev v drugo svetovno vojno.

(PPA, 1939:464) Nadalje se zdi, da se kljub upoštevanju ameriških čustvenih in političnih potreb, predsednik s svojo skupino piscev ni kaj dosti ukvarjal z organiziranostjo nanizanih čustev. Učbeniki o govorniškem komuniciranju, njegove govore večkrat opredeljujejo kot nestrukturirane, izhajajoč iz dejstva, da vsak govor ponavadi vsebuje

uvod, vsebino in zaključek. Njegovi govori sicer vključujejo uvod, saj je moral govor nekako začeti, vendar brez jasne alokacije. Zdi se, kakor da so pisci strukturo govora oblikovali okoli nanizanih misli. Vendar je kljub temu mogoče zaključiti, da govori vsekakor predstavljajo prelivanje jezikovne elegance z vsebinsko silovitostjo. Eden znamenitejših je vsekakor “zmenek z usodo” iz njegovega konvencijskega govora, kjer je leta 1932 prvič predstavil New Deal. V svojem govoru o štirih svoboščinah – *Four Freedoms Speech* – iz leta 1941, velja za njegovo najbolj izoblikovano opredelitev bistva ameriške demokracije; vsekakor zaključek odstavka vojnega sporočila: “Z zaupanjem v ...”, ki ga je zanj spisal pisec govorov Harry Hopkins. Ta in mnogi drugi govori, predstavljeni z izjemno dinamiko in nastopom, pa predstavljajo najbolj sofisticirano obliko politične retorike.

Kot zanimivost k temu, dodajmo še nekaj posebnosti. Načelo ameriške politične kulture naj bi se glasilo – *E pluribus unum* (Iz mnogih, eno.), pri čemer pa je Roosevelt (kot *vox populi*) ameriški narod naslavljal z mnogimi, in ne z enostjo. Zato lahko sklepamo, da je bila večina njegovih kaminskih govorov osredotočena na eno samo tematiko, vendar predstavljena večplastno. V kolikor je želel pridobiti več časa za predvajanje svojih govorov, se je za raznolike potrebe Američanov odločil naslavljati posamezno – tiste za delavce, za gospodinje, kmetovalce, vajence, trgovce itn. Izključujoč *ekonomske rojaliste*, seveda. To za-vsakega-nekaj taktiko, ki je sicer ni sam izumil, mu je tako uspelo popolnoma osvojiti, vendar pa ta taktika na žalost ni vedno učinkovala.

Kljub dejstvu, da je večino besednega izbora določala Rooseveltova osebnost, je njegove govore ustvarila vrsta izredno nadarjenih piscev. Toda, kako je sploh mogoče, da lahko nekdo tako izpopolnjeno osvoji njegov stil, njegovo izrazno tehniko, teorijo ali celo predsedniško retoriko? Ko je F.D. Roosevelt nastopal, je pri tem res uporabljal svoje geste in prepričevalno uravnaval glas; vendar so bile besede, ki jih je uporabljal, produkt enega ali več najožjih svetovalcev. Avtor Davis je ta problem izpostavil z obtožbo, da je govor ob Rooseveltovi prvi zaprisegi čista kopija osnutka Raymonda Moleya. (Davis, 1984:102)

Kdo je pisal Rooseveltove govore v tistem času, javnosti ni bilo razkrito, vendar je za njih določeni del družbeno-politične sfere dobro vedel. Med njimi so bili že omenjeni Raymond Moley, Archibald MacLeish, Harry Hopkins, Robert Sherwood, Thomas Corcoran, Stanley High ter Samuel Rosenman. Potem so tu še tisti, ki se nad obrtjo predsedniškega pisanja (ghostwriters)govorov zgražajo. Izhajajo iz problema, da javnost od izvoljenega predsednika pričakuje njegove besede, misli in metafore in ne tistega, kar je ustvarila skupina zaposlenih svetovalcev. V enaki meri jih tudi skrbi, da ti posamezniki potemtakem ustvarjajo tudi javne politike. Sam Rosenman je glede tega povedal, da pisci govorov “zares pripravijo neko javno politiko, vendar le takrat, ko pred pisanjem neke politike niso prejeli vnaprej. Največkrat nam predsednik pojasni, katero politiko želi vključiti v svoj govor. V tem primeru izvirne politike nismo mogli ustvariti sami.” In na koncu doda še bistveno o Rooseveltovovem retoričnem predsednikovanju:

“Največkrat smo javne politike ustvarjali mi, saj se še nikoli poprej nismo z njimi ukvarjali ali se jih kje drugje dotaknili. Te osnutke smo mu predložili, ki pa jih je vedno temeljito pregledal in predelal. Kljub dejstvu, da smo sami ustvarjali politike, je bilo to storjeno v obliki predlogov; kaj bi lahko vključil v svoj govor. Na koncu je bilo odvisno od njega, kaj bo v dokumentu ostalo in kaj bo prečrtano.” (Rosenman, COHO: 137) Bitka med statusom izvirnega pisca in dejanskega izvajalca, do današnjega dne ostaja nerešena.

Modernega ameriškega predsednika bi morala svetovna javnost jemati bolj kot skupek iskrenosti, ponosa in ljudi, ki mu pišejo govore. Pri tem je seveda izredno pomemben tudi retorični stil predsednikovanja. Bormann smatra, da “stil izhaja iz človeka, vendar, če ta stil sestavlja pet ljudi, potem ta povsem izgine.” (Bormann, 1960: 288) Nedvomno bi to veljalo glede ostalih, sodobnih ameriških predsednikov, vendar v Rooseveltovem primeru to ni res. Njegovi govori so dovolj svojstveni ter vključujejo dovolj metafor in anafor, ki jih je mogoče takoj prepoznati. Leta 1932, kmalu po svoji izvolitvi, je Roosevelt natančno opisal cilje svojega retoričnega predsednikovanja: “Vsi naši slavni predsedniki so postali misleci v času, ko je bilo potrebno ljudstvu življenjske ideale jasno opredeliti...

In to je tisto, kar predsednik je – idealna priložnost, da se ponovno vzpostavijo in vpeljejo nove razmere človeškega truda, h kateremu se bomo vedno vračali. Brez voditeljske opreznosti ali občutljivosti za spremembe, se lahko pogreznemo ali izgubimo smer.”

V okviru trinajstih let predsedniškega vodenja, je Roosevelt spodbujal in prepričeval ameriško ljudstvo, naj mu sledi na njegovi poti. Njegove zadnje, zaključne besede, ki so jih prebrali dan po njegovi smrti, 13. aprila 1945, ob večerji na Jeffersonov dan, pa danes ostajajo kot zgodovinski epitaf retoričnega predsednikovanja Franklina Delana Roosevelta: “Edino, kar nas lahko ovira pri realizaciji jutrišnjega dne, je današnji dvom. Zato se premaknimo naprej s trdno in delovno vero.” (PPA, 1945:616)

6. VEČPLASTNOST PREDSEDNIKA DWIGHTA EISENHOWERJA – PRIMER NEIZRABLJENE RETORIČNE PRILOŽNOSTI

V dvajsetem stoletju je retorika pridobivala na veljavi in postala vplivni faktor predsedniškega vodenja. Pri proučevanju predsedniške retorike, družboslovni analitiki večkrat usmerjajo svojo pozornost na uporabo javnih komunikacij, posebej na govore in pripombe, ki jih predsedniki podajajo na tiskovnih konferencah. Kljub temu, se večina ključnih sestankov dogaja za zaprtimi vrati ali v okviru zasebne interakcije. Torej, znotraj posameznikovega političnega okolja. Predsednikov zasebni komunikacijski sistem pa v tem smislu predstavlja pomembni vir vplivanja znotraj njegove predsedniške administracije.

Predsednikova zasebna komunikacija je lahko v besedni ali pisni obliki, posredna ali neposredna, verbalna ali neverbalna. Lahko je z njegovo javno komunikacijo konsistentna ali pa tudi ne. Kakorkoli že, pozornost je s tem iz več razlogov in na različne načine zagotovljena. S tem seveda mislimo na predhodnico predsednikovih javnih komunikacij in njihovih posledičnih dejanj. Povedano z drugimi besedami, gre za okno v svet predsednikovih idej in interesov. Služi kot vpogled v zapleten proces javnega političnega življenja in njegovega komunikacijskega aspekta. Ko pa ti začnejo obstojati v svoji arhivirani obliki, prevzamejo vlogo kreatorja zgodovinskih zaključkov in zapuščin prejšnjih ameriških predsednikov. Namen tega poglavja je predstaviti odnos med zasebno in javno predsedniško retoriko. S tem namenom si bomo ogledali nekatere izbrane govore in komunikacijsko-retorične vzorce ameriškega predsednika Dwighta D. Eisenhowerja in njegove ameriške varnostne politike.

Medtem ko se analitiki različnih družboslovnih disciplin največkrat ukvarjajo z Eisenhowerjevim političnim stilom, pa njegova vloga javno-političnega retorika ostaja precej zanemarjena. Temu je tako, ker je bil njegov stil večplasten, kompleksen in je vseboval povsem različna pristopa do javne in zasebne retorične komunikacije. V tem kontekstu še posebej izstopa retorika varnostne politike. Glede tega je imel jasne in dokaj

odločne poglede, varnostna retorika pa je bila center in bistvo njegovega predsednikovanja, vodenja in nenazadnje njegove svojevrstne kompleksne retorike. Gre torej za pregled njegove varnostne politike ter posledično njene strateške perspektive iz katere je tudi izhajala. Za tem, si bomo ogledali njegov politični stil, razdeljen na tri ključne dele. Prvič, pozornost bo usmerjena na njegov dvolični diskurz v okviru predsedniških novinarskih konferenc. Drugič, izpostavljena bo njegova zasebna predsedniška komunikacija in tretjič, ko bomo ugotovili, da njegova retorika nikakor ne kaže klasičnega enoličnega vzorca moderne politične retorike, ampak je oblika razvijajoče in razširjene oblike javno-politične retorike. Eden takšnih primerov je neuspešnost Eisenhowerjeve administracije.

Konec leta 1950 je odločno odvrčal mednarodne obtožbe, da Združene države v izdelovanju balističnih raket, nevarno zaostajajo za Sovjetsko zvezo. Te obtožbe so bile v primerjavi s podvigom, ki ga je Sovjetska zveza dosegla kasneje, videti precej mile. Oktobra, leta 1957, je Sovjetska zveza v vesolje poslala umetni zemeljski satelit Sputnik. Kontroverznost ameriške mednarodne pozicije je tako naraščala in se nadaljevala vse do šestdesetih let, dokler Kennedyjeva administracija ni začela intenzivno razvijati in izdelovati jedrskega strateškega orožja. Tako imenovana vojna orožja, se je nadaljevala tudi skozi obdobja Hladne vojne in po njenem koncu svetu pustila smrtonosno zapuščino več tisoč jedrskih konic.

Dwight Eisenhower je bil v obdobju, ki je sledil po koncu druge svetovne vojne, popularen na povsem svojstven način. Predsednikoval je kar dva mandata in bil obakrat izvoljen z več kot šestdesetimi odstotki glasov Američanov. Za njim ga je premagal le J. F. Kennedy, ki pa je bil predsednik le tri leta in ni doživel še večjo vpletenost ameriške vojske v Vietnamu. Zanimivo je tudi, da je Eisenhower, izključujoč Kennedyja seveda, v času svojega predsednikovanja dosegel več pozitivne kot negativne kritike. Kljub splošni naklonjenosti, ki jo je javnost izkazovala do njega, pa se sam vse do konca svojega drugega mandata, nič kaj prida ni ukvarjal s posamezniki, ki so z velikim zanimanjem analizirali in spremljali njegov predsedniški stil, retoriko in vodenje. Po pregledu nekaterih Eisenhowerjevih kritikov iz časa njegovega predsednikovanja, je videti, da so

ga akademski analitiki označili za dobronamernega, prijaznega politika, vendar tudi kot politično in retorično naivnega in pasivnega. Zdelo se je, da je odličen primer politične lutke, katere politiko so vodile prikrite subordinate, kot sta bila šef osebja Bele hiše, Sherman Adams in minister za zunanje zadeve, John Foster Dulles. Zdi se, da so do leta 1980 prihajajoči akademiki obličje te perspektive precej spremenili. Gre za to, da se niso toliko ukvarjali z Eisenhowerjevo politiko, temveč bolj z njegovim predsedniškim stilom in nastopom. Novo analizo stila njegove retorike vodenja je sprožila na novo vpeljana možnost in dostopnost do arhivirane dokumentacije, ki se je prvič pojavila v knjižnici Dwighta D. Eisenhowerja v mestecu Abilene, zvezni državi Kansas. Na presenečenje mnogih se je izkazalo, da je bil Eisenhower izredno aktiven, če že ne aktivističen tip predsednika. Da pa je bolj vodil kot vladal, pa se je povsem razkril z načinom, ki ga je ubral za reševanje javnega vprašanja o tem, kaj so Američani pravzaprav pričakovali od dvolične vloge predsednika - kot nacionalnega političnega voditelja in kot šefa države. Kot ustavni monarh mora biti povsem nekontroverzni predstavnik celotnega ljudstva. Kot šef države, ameriški predsednik pa služiti kot simbol ameriške enotnosti. Po drugi strani, pa se od njega, kot ustavnega monarha pričakuje, da je nekontroverzni predstavnik celotnega ljudstva. Kot glavni ameriški politični voditelj se mora zato intenzivno in odločno, na nivoju predsednika vlade, vključevati v reševanje političnih problemov. Iz tega je mogoče zaključiti, da je velika večina ameriških predsednikov svoj ugled in politično verodostojnost izgubila zaradi neprimernih oblik politiziranja. Eisenhowerjev odgovor na to je bilo prizadevanje, da bi postal takšen predsednik, ki bi presegel dvolične in kontradiktorne svojstvene karakteristike. Začel je s potvarjanjem javnega vtisa, ki je sporočal, da gre spet za še "enega običajnega politika". Zategadelj je vpeljal več političnih taktik, ki so kasneje kot celota dobile jasen politološki naziv - "vodenje s skrito roko".

Ena izmed naštetih taktik je bilo prikrivanje njegovih političnih mahinacij, preko katerih je razvijal svojo intermedialno vlogo. Druga taktika je bila, kot jo je sam imenoval, da se ne bo "ukvarjal z osebnostmi". Strogo se je namreč držal pravila, da nikoli javno ne bo očrnil katerokoli druge politične osebnosti ter tako svoje predsednikovanje spustil na takšen vsakdanje politike, da bi povzročal nepotrebne osebne zamere, ki bi lahko

ogrožale politično institucijo. Bolj kontroverzne problematike je prepuščal svoji administraciji.

Eisenhower je uporabljal tudi posebno jezikovno tehniko, ki je bila precej raznolika. Pri sodelovanju s pisci svojih govorov, se je zavzemal za preprost in jasen jezik. Na enem od svojih sestankov, tik pred njegovo javno predsedniško zaprisego leta 1953, je povedal: "Namenoma sem želel ostati na takšnem jezikovnem področju, ki je bil skorajda pogovorni, in bi ga razumeli tako na Quay d'Orsayu kot na ulici Downing št. 10 in bi bil hkrati všečen tudi mojim bratom iz Kansana." (Eisenhower, "Cabinet Meeting of Jan. 12-13, 1953, Greenstein, 1982: 109)

Eisenhower je na tiskovnih konferencah prikazoval povsem drugo plat svoje predsedniške retorike. Deloval je kot dislociran od političnih podrobnosti, odgovori, ki jih je posredoval novinarjem pa so bili dvolični. Mnogi so smatrali, da je v nekaterih temah v enaki meri deloval nerazgledan, v resnici pa je šlo zato, da je sam smatral, da je o včasih dobro molčati. Izražal se je poljudno in uporabljal preprosto izrazoslovje, ki je javnosti ugajala. Tako je kritike in družboslovne analitike puščal v prepričanju, da ni dovolj sofisticiran, in da je brez stila. Leta 1957 ga je tedanji kolumnist New York Timesa Arthur Krock, opisal takole: ... "številke in spoli se zaletavajo drug ob drugega, člani visijo na vse strani in predpone so izginile." (Greenstein, 1982: 8)

Ob tem seveda obstaja tudi tista plat Eisenhowerjeve retorike, ki se precej razlikuje od zgornje in so jo bili deležni novinarji njegovih novinarskih konferenca. Pri zasebni komunikaciji je bil sam izredno natančen in precizen. Kot so kasneje strokovnjaki ugotavljali še vrsto let, je bil eden od razlogov za to, njegovo večletno službovanje v vojski. V njej je služboval kot strateg in je moral misli zapisovati v obliki smiselnih poročil in dokumentov. Med služenjem vojske in svojim osemletnim predsednikovanjem je spisal vrsto jasnih, skorajda umetniških spominov, osebnih pisem prijateljem, članom družine in sodelavcem ter k tej zbirki dodal še vrsto zasebnih predsedniških dnevnikov. Zato Eisenhowerjevi osebni zapiski ostajajo neprecenljiv zaklad njegovega intelekta in zasebne politike, ki je bila nad njegovo uradno, javno vlogo. Bil je izreden taktik, strateg

z veliko mero analitičnega razmišljanja. Pri tem je posebej izstopala njegova sposobnost analiziranja javnih politik ter iskanje njenih političnih alternativ ter v enaki meri tudi precizno predvidevanje njenih prihajajočih političnih rezultatov (posledic).

Dwight D. Eisenhower je svojo prvo kandidaturo za ameriškega predsednika, leta 1952, sprejel z zadržkom. Odklonil jo je že nekaj let pred tem, leta 1948. Njegova ključna politična motivacija je bila, da morajo Združene države od Hladne vojne nekaj tudi pridobiti. Prepričan je bil, da je Trumanova administracija za razvoj vojaške institucije porabila prevelike vsote denarja. Po njegovem mnenju, je s tem ogromno izgubila, njen trud pa se je izkazal za neučinkovitega in neproduktivnega. Zato je zastopal stališče, da se uspešnost dolgoročne in učinkovite državne varnostne politike skriva v uspešnem gospodarskem in družbenem razvoju. Menil je, da so nepotrebne državne investicije v vojaške namene, prevečkrat pripeljale do upada državnega gospodarskega in moralnega sistema, ki sta posledično ogrozila naravo in stabilnost ameriške nacionalne politike. Njegov drugi politični cilj je bil, da se Združene države dolgoročno in intenzivno začnejo povezovati z zahodnimi demokracijami. Kot prvi vojaški poveljnik NATA, je bil predan in aktivno vključen v navezovanje stikov in izgradnjo zaveznikov te organizacije. Njegov republikanski nasprotnik in bivši predsednik, senator zvezne države Ohia, Robert A. Taft, ki se je zavzemal za politiko državne izolacije, ni podpiral NATA, je Eisenhowerju še posebej delal preglavice. (Bowie in Immerman, 1998:70-71) Po mnenju zgodovinarja diplomacije Gaddisa, je sam kot nekdanji vojaški strateg razvil povsem asimetrični pogled na potrebe in dejanskost ameriške varnostne politike. Stališče njegove "Nove podobe" varnostne politike je potemtakem bilo, da morajo Združene države razviti obrambni mehanizem pred komunističnim svetom. To pa naj bi dosegle s selektivnim razvojem vojaških virov in ne z iskanjem enakovredne vojaške sposobnosti, ki jo je takrat že razvijala Sovjetska zveza. Menil je tudi, da bi Amerika Sovjetsko zvezo zatrla z izdelavo jedrskega orožja in ne z duplikacijo ruske številnosti vojske. Kot Gaddis nadalje poudarja, je Eisenhower odklanjal idejo, da se vojaška moč ne more meriti glede na njeno številčnost - tudi jedrsko številčnost ne. Še več, razvil je edinstveno "doktrino nuklearne zadostnosti", ko država po lastnih kriterijih razvije dovolj jedrskega orožja, s katerim se bo lahko branila pred možnim izbruhom nasilja sovražnika. Ko to doseže, dodatna ali

nova izdelava jedrskega orožja ne bo več potrebna. Eisenhower je to doktrino večkrat izpostavljajal svojim strankarskim voditeljem, rekoč, da je tudi "človeka mogoče ubiti le enkrat."(Gaddis, 1984:5).

Kljub temu, da je bil Eisenhower znotraj svoje administracije glavni kreator državne varnostne politike in posledično tudi njen glavni akter, je na svojih novinarskih konferencah dajal lažno sliko o tem, da mu iz urok uhajata tako nadzor nad politikami administracije kakor njegovega lastnega izrazoslovja, ki je bilo seveda precej daleč od resnice. Eden takšnih primerov je bilo Eisenhowerjevo izogibanje vprašanju o uporabi jedrskega orožja, na tiskovni konferenci 16. in 23. marca, leta 1955. Šlo naj bi za bombardiranje dveh majhnih kitajskih otočkov, ki sta v resnici pripadala tajvanski nacionalistični vladi. Na prvi tiskovni konferenci so od predsednika novinarji želeli izvedeti ali bi sam dejansko bil pripravljen uporabiti taktično jedrsko orožje in z njim ustavil nadaljnje nasilje nad otokoma. Eisenhower o tem ni želel spregovoriti, je pa kljub temu pojasnil, da "za zaustavitev konflikta, v katerem so v izključno vojaške namene in za bombardiranje vojaških tarč, uporabljene taktične jedrske sile, dopustne jedrske obrambne sile. Pri tem ne vidim nič napačnega, saj je to tako kot strel iz puške." (Eisenhower, "President's News Conference of March 16, 1955, GPO, 1959:329-43). Pred tiskovno konferenco, ki je sledila že naslednji teden, je tiskovni predstavnik, James C. Hagerty, urednikom posredoval sporočilo, da predsednik na to vprašanje ne bo več odgovarjal: "Ne skrbi Jim. Če me bodo spet spraševali o tem, jih bom pač zmedel." In to je tudi storil. Ko je vprašanje spet prišlo na dnevni red, jim je predsednik podal politično prazen in jezikovno povsem nerazumljiv odgovor: "Moram priznati, da na to vprašanje ne morem dati odgovora v naprej. O vojnah vem le dvoje: najbolj spremenljiv faktor vojne je človeška narava in njena vsakodnevna manifestacija; in najbolj nespremenljivi faktor v vojni je, človeška narava. Drugo dejstvo pa je, da vas bo vsaka nova vojna, ki bo nastopila, vedno znova presenetila izključno zato, zakaj je pravzaprav nastopila in kako je bila izpeljana. Zato za tistega, ki misli, da zna predvideti, posebej če ob tem prevzema odgovornost za sprejemanje odločitev, kaj bo uporabil in kako bo to storil, smatram, da o vojni ne ve ničesar. V to zagotovo verjamem. Zato vam povem, da boste morali počakati; in da je to tista zveličana odločitev, s katero se bo nekega dne moral soočiti vsak

predsednik.” (PPOP, 1955:350-365) Ta odgovor daje vpogled v to, kaj bi Združene države storile, v kolikor bi prišlo do resničnega napada otokov in ni nič kaj koristil. Je pa kot politična izjava, uresničila številne namene. Eisenhower je s tem kitajsko komunistično vlado opozoril na dejstvo, da ni dal nikakršnega ukaza za napad na Kvemoj in Matsu in prav tako tudi obljube ne, da ju Združene države na kakršenkoli način nameravajo tudi braniti.

V nasprotju z njegovo javno retoriko, je bila njegova zasebna, predstavljala čudovit model logične analitike. Bistvo njegovega zasebnega stališča do varnostne politike je bila potreba Združenih držav po tem, da le-to razvija trdno in v popolnem ravnovesju. Leta 1952, ko je nastopil njegov prvi predsedniški mandat, je Eisenhower spoznal, da je njegov predhodnik, predsednik Truman, Kongresu predstavil proračun z deficitom vrednih celih 14 milijard dolarjev. Večino tega naj bi seveda porabil v vojaške namene. Presenečen nad spoznanjem, je zapisal v svoj dnevnik: “Globoko sem pretresen nad tem, da pozabljamo na temeljne resnice ali jih v javnosti preprosto ignoriramo. Dejstvo je, da demokracija vojaško pripravljenost sprejme v obrambne namene, kar pomeni dolgoročno... narediti vse, z namenom braniti se proti *zunanji* grožnji, izključujoč, ko gre za nujne razmere in stanje pripravljenosti, pa je treba sprejeti z razmislekom in previdnostjo ter v luči možnega *notranjega* učinka.” (PDDE, 1952:896-902) Eisenhower je še nadaljeval, da je vlada po drugi svetovni vojni preveč zmanjšala vojaški proračun, vendar ga na drugi strani zaradi prihajajoče korejske vojne v enaki meri in pretirano zvišala. Skrbela ga je tudi “nevarnost državnega propadanja, ki je nastopila zaradi vsakoletne porabe nezavednih vsot denarja za programe, ki so se podaljševali v neskončno prihodnost...” (PDDE, 1952:896-902) Strategija “Novi videz” Eisenhowerjeve administracije je zato razvila program, s katerim je državo nameravala preskrbeti z zadostno varnostno močjo in tako dolgo, kolikor je časovno segala Hladna vojna. Pri tem pa država, za svojo varnostno politiko in moč, ne bi več bi porabljala “nezavednih vsot denarja”. V svojem prvem mandatu je zato vpeljal precizen pregled državne varnostne politike in sistematično zmanjšal porabo denarja v vojaške namene ter prestukturiral proračun predhodne, Trumanove administracije. S tem je povzročil razvoj osemletne politične kontroverznosti, znotraj katere so ga vojaški predstavniki in člani vojaško-

politične skupnosti obtoževali, da je zaradi svoje proračunske politike, pripomogel k vojaškemu zaostajanju Združenih držav za vojaškim programom orožja komunistične Sovjetske zveze.

Eisenhowerja so te obtožbe pripeljale do tega, da je ustvaril eno svojih največjih zasebnih predsedniških oblik retorike. Leta 1956, je napisal zasebno pismo s sedmimi odstavki, ki ga je poslal založniku Richardu Leu Simonu. Ta je predsedniku odgovoril, da Sovjetska zveza napreduje z razvojem vojaških sil, ter da bi morale Združene države storiti enako. Eisenhowerjev odgovor na to, je po skorajda tridesetih letih, v Reaganovem obdobju torej, kolumnist Washington Post uporabil v okviru argumentacije ali naj Amerika zviša nivo porabe proračuna v vojaške namene in razvije tako imenovano Strateško obrambno inicijativo: "Resnični varnostni problem sodobnega časa", je odgovarjal Eisenhower, "ni zgolj človek proti človeku ali država proti državi. To je človek proti vojni. Vse svoje življenje sem posvetil proučevanju vojaške moči kot sredstvo za preprečevanje vojne in kot del karakteristike vojske, potrebne za zmago v vojni. Študija o teh vprašanjih se zdi vmesna, vendar bomo kmalu vsi prišli do točke, ko v vojni ne bo več mogoče zmagati. Vojna je kot tekmovalnost: ko prideš do trenutka, kjer tekmovalnost ni več potrebna in rezultat spominja na uničenje sovražnika ter samomor samega sebe - torej tisti rezultat, ki ga nihče več ne more spregledati - argumenti, o natančni uporabi razpoložljive moči, nasproti zmožnosti nekoga drugega, nikakor ne predstavljajo več ključnega problema. In ko bomo vsi prišli do trenutka, za katerega sem prepričan da bomo, ko se bosta obe strani zavedli, da bo kakršenkoli izbruh nasilja, četudi v obliki presenečenja, na obeh straneh pustil obojestransko in popolno uničenje, bomo upam, imeli toliko razuma, da se srečamo na konferenci z razumevanjem in se sprijaznimo z dejstvom, da se je obdobje oboroževanja v človeški rasi zaključilo, ter da se moramo sprijazniti s tem, da nas bodo vsa naša dejanja pripeljala v smrt ali v resnico." Tokrat bo povsem jasno tudi to, da Eisenhower odločno in jasno odklanja potrebo po tem, da bi morala Amerika v svoji vojaški moči preseči Sovjetsko zvezo ter povečevati raketno kapaciteto. Zame to veličastno sporočilo ostaja kot ena izmed največjih političnih resnic sodobne ameriške, če že ne globalne politike, ki je v vseh analitičnih nazorih vredna ponovitve.

Prikrita Eisenhowerjeva zapuščina je v mnogih pogledih služila svojemu pravemu namenu. Omogočila mu je, da je užival trdno javno podporo, ki je izvorno izhajal iz njegove vojne priljubljenosti in se nadaljevala tekom dveh predsedniških mandatov. To mu je omogočilo, da je lahko zmanjšal porabo sredstev v vojaške namene in vodil krizni management mednarodne politike. Bilo pa bi napačno sklepati, da njegovo neobičajno retorično vodenje ni imelo svojih slabih strani.

Šok, ki ga je doživela Amerika, ko je leta 1957 Sovjetska zveza v vesolje izstrelila umetni zemeljski satelit Sputnik, bi lahko skorajda primerjali s tistim, ki ga je doživela, ko je Japonska napadla ameriško oporišče Pearl Harbour. Za Ameriko je bilo ruska zmaga v “tekmi za vesolje” manj zastrašujoča kot dejstvo, da je le-ta začela izdelovati raketni sistem, ki bi lahko dosegel osrčje Združenih držav. Eisenhowerjeva reakcija na Sputnika je bila precej argantna in nenavadna. Posebej pretirana pa se je zdela tudi zaradi same alarmantnosti, ki so jo povzročali ameriški državljani. Novica o zmagi nad vesoljem je v Wahington D.C. prispela zvečer, 4. oktobra 1957. Eisenhower se je že odpravil na golf v Gettysburg. Ob novici se ni odzval. Še več. To je prepustil šefu tedanjega urada za informiranje Hagertyju in zunanjemu ministru Dullesu. Njuna javna izjava je delovala nekoliko pokroviteljsko in je lažno izražala, da so Združene države “ta podvig pričakovale”, ter da ameriški vesoljni program “ne služi tekmi za zmago nad vesoljem s Sovjeti”. Tudi drugi člani Eisenhowerjeve administracije so bili precej žaljivi. Obrambni minister Charles E. Wilson je ta sovjetski podvig označil kot “lep znanstveni trik”; šef osebja Bele hiše pa ga je imenoval kar za “košarkarsko tekmo iz vesolja”.

(Divine, 1993: 14-16)

Eisenhower je svoj prvi javni komentar o tem dal šele 9. oktobra 1957 šele pet dni po dogodku. Njegovi odgovori na vprašanja so bili dolgi in so večkrat obhajali ključna vprašanja ali samo tematiko konference. V nekem trenutku je Sputnika označil celo za “malo žogo v vesolju”. Šele pod hudim pritiskom novinarjev je Sovjetsko zvezo nagradil s tem, da je s svojim dosežkom “pred svetom pridobila veliko psihološko prednost. Politično to drži. Toda nikakor ne znanstveno.” (GPO, 1958, 719) In ko so Sovjeti

novembra istega leta izstrelili še enega, s psičko Laiko, je izjavil le, da Američani na področju nuklearnega razvoja v kvaliteti in kvantiteti presegajo Sovjetsko zvezo. Priznal je, da so na področju razvoja satelitov in raket pred Američani, vendar tudi tokrat zagotavljal, da imajo svobodne, demokratične države več orožja kot komunistične.

Da je lahko uspešno utišal kontroverznost glede razlike med ameriško in rusko raketno sposobnostjo, ni užival podpore nevidne roke, temveč podporo "bullyja pullpita" ali tako imenovane nevidne politične podpore. Eisenhower je torej izgubljal. Zaradi svoje racionalne naravnosti je bil neobčutljiv za sočutje. Ali kakor je med tajvansko krizo leta 1955 zapisal v svoj dnevnik: "Tolikokrat sem že preživel trenutke napetosti, da se prihajajoči trenutki mirnosti, ki jih pričakujemo, sploh ne zgodijo." (Ferrell, 1981:294) Njegova nekoliko samovšečna politika, se je tako zaključila z nastopom Kennedyjeve administracije leta 1961 in dokončno zapolnitvijo praznine med ameriškim in sovjetskim vojaško-vesoljskim razvojem. Slednji je namreč s Sovjeti začel nevarno in drago tekmo z orožjem.

Glede Eisenhowerja ostajata dve dejstvi: prvič, da je Eisenhower s pismom Simonu, skušal nevidno pridobiti podporo in razumevanje javnosti pri strateškem diskurzu, ki ga na tiskovnih konferencah ni mogel voditi. In drugič, da je s svojo izjemno zasebno komunikacijo pridobil na javnem ugledu. Na večer dvajsete obletnice Dneva-D je bil Eisenhower intervjuvan na plaži Normandije in z živim prenosom ameriškega sistema Columbia Broadcasting, dokončno dokazal, da vsebuje odločno osebnost in da se zna osredotočiti na svetovne in strateške podrobnosti, ki jih je v okviru svoje uradne retorike tolikokrat skrival. Časopis New York Times je naslednjega dne retorično sposobnost nekdanjega predsednika, ki jo je Eisenhower iskazal v enournem intrvjuju, označil: "Grozovite ure Dneva-D, ki jih včeraj zvečer obudil general Dwight D. Eisenhower ... S slikovitim in trdnim glasom se je general Eisenhower spomnil na zastrašujočo odločitev, da bo 6. junija 1944, kljub napovedanim slabim vremenskim razmeram nadaljeval s pristankom na obali." (New York Times, 1964)

Mogoče je sklepati, da v kolikor bi Eisenhowerjeva volja prevladala, se Kennedyjeva vojaška napihnjenost in nadgradnja ne bi nikoli uresničili. Sveta po koncu Hladne vojne pa ne bi pričakala ogromna in tragična nuklearna dediščina. Ali na kratko, Eisenhowerjeva varostna neprepričljivost glede raketne tekme moči med ZDA in ZSSR, je svetu zapustila zgodovinske posledice. Ta izjemni retorični primer, pa naj služi kot slikovit in prepričljiv dokaz dejstva, kako pomembna je politična retorika.

7. RONALD REAGAN IN AMERIŠKE SANJE - RETORIKA, ONKRAJ SVOJEGA ČASA

Sredi dvajsetega stoletja sta ameriško predsednikovanje in njegova retorika, začela dosegati najvišjo raven svojega razvoja in političnega prestiža. Popularno, vendar tiho predsedniško vodenje Dwighta Eisenhowerja, ki je usmerjal duhovni pretok časa po drugi svetovni vojni ter dinastijsko vodenje J.F. Kennedyja, je počasi in jasno puščalo retorične posledice. Vzporedno s tem, se je začela tudi intenzivno razvijati in širiti predsedniška birokracija, uporaba tajnosti in zveličanje tako imenovanih moči ukrepanja ali urgentnega posredovanja. Le-ta se je kaj kmalu preselila v samo izvršilno vlogo in začela ovirati meje ameriške ustavnosti. Arthur Schlesinger je to stanje vodenja nekoč opisal kot "imperialistično predsednikovanje", kjer je vladalo vzdušje Hladne vojne in razvoj jedrskega orožja. Pojavljati se je začel tudi fenomen omejevanja uporabe skupnih sil, "checks and balances" ustave in federalnega sistema pa je postal termin preteklosti. Je zatorej imperialitično predsednikovanje postalo artifakt Hladne vojne ali samo začasno stanje izvršilne odgovornosti?

Kakršenkoli je že odgovor, mora na tem mestu nujno nastopiti delovanje civilne družbe. To je torej tista sposobnost, ki jo javnost deli s predsednikom in tako posledično postavlja tanko linijo med tem, čemur danes pravimo ločena in skupna oblast. Zavedati se moramo tudi, da so vse predsedniške poteze del ustavne interpretacije, njenega izvirnega namena, z izvirnimi zgodovinskimi posledicami ter v okviru modernih vladnih in političnih preprek ter možnosti. Kolektivno pa, da administracija svojo vrednoto dosega preko argumentov in kritik, ki mu jih posreduje prav ta aktivna in delujoča civilna družba. Tako sta torej za vedno določeni predsedniška usoda in uspešnost njenih politik. Javne in elitne sugestije podpore, sodelovanje ali nasprotovanje pa so nič drugega kot legitimizacija dramatičnosti ameriške vlade in njenega predsednika. Cikel volitev in vladanja, vsakodnevne zadeve, državne krize, sprejemanje politik in njihovega poraza, stališča večine naproti manjšini ter sam državni teater, postavljajo ali obnavljajo predsedniško administracijo. Ta trivialna, civilna drama predsedniško-imperialistične vloge zatorej ne more delovati enolično in dolgoročno. Če si upamo trditi, da so predsedniki obdobja po Hladni vojni, uživali najvišji nivo predsedniške retorike, potem

sledi, da so vsi post-Nixonovi predsedniki posledica ali oblika pompa in prestiža, ki ga za seboj vleče že predsedniška vloga sama.

Imperialistična retorika ni bila še nikoli tako zastarela, kakor je to doživela v obdobju ameriških predsednikov Geralda Forda in Jimmyja Carterja. Pravzaprav je bila ta retorika vredna pomilovanja in tako nezveličano, kot je delovala v času sedemdesetih let, ni še nikoli poprej. Dolgočasni slogani, kakor "WIN (Zmagaj!)" in podobni kot "Poljska je svobodna", so Ameriko popolnoma preplavili in dolgočasili. Velika imperialistična država pa se je na drugi strani spreminjala iz dežele obilja v deželo omejitev, kateri sta vladala Jimmy Carter in njegova administracija.

V kolikor narod nima vizije, to še ne predstavlja strahu njegovega izginotja, vendar je vseeno potrebno poudariti, da se ob tem narod ne počuti domoljubnega, kaj šele psihološko uspešnega. Rojeni kmetovalec iz Georgie, jedrski inženir in demokrat iz Novega Juga, so stil predsedniške retorike popolnoma preobrazili. Jekleni pogum so spremenili v tehnokratsko previdnost ter visokoglasno govorništvo, v tiho nagovarjanje. V času Carterjevega predsednikovanja sta se zdela naraščajoči ciljno usmerjeni "know-how" in ambiciozna, razvijajoča se tehnologija, bolj problem kot korist. Vzporedno s tem pa tudi dejstvo, da tokrat podpiranje človekovih pravic ni bilo več enako kakor "se boriti proti komunizmu", in da ekonomska rast nikakor ne gre skupaj z okoljevarstvenimi ukrepi. Carterju Amerika ni bila naklonjena.

Zato je na tem mestu potrebno vključiti tisto jasno predsedniško, retorično in voditeljsko razliko, ki jo je povzročil Ronald Reagan. Edwards je o tem zapisal: "Simbolika post'imperialistične predsednikovanja so skromnost, odprtost, integriteta in Jimmy Carter si je močno prizadeval, da bi Ameriko prikazal kot šibko ali celo nesposobno vladanja. Vendar ni šlo zato, da si Carter te potrebne trdnosti in odločnosti ne bi zamišljal. Ali kakor bi temu rekel starodavni Aristotel, njegova retorika je bila nema, bleda, mila. Carter je želel biti in delovati kot športnik. Zato je igral tenis, tekkel, igral košarko. Svoj višek pa je seveda doživel, ko se je po desetih kilometrih teka čez goro Catoctin v Marylandu leta 1979, od utrujenosti dobesedno zgrudil." (Edwards, 1983: 69) In celo, ko

mu je že uspelo pridobiti videz športnega, militarističnega moža, ga je nekoč pred vsemi napadel ubijajoči zajec.

To je skoraj tako, kakor bi primerjali arašide z bonboni. Aršidi so dolgočasne barve, trpkega okusa in grobega videza, bonboni pa sladki, barvasti in mehki. Gre seveda za primerjavo med neformalnim sestajanjem Carterja in Reagana. Prvi je ob mrzlih večerih nosil jeans in debele puloverje, šarmantni Reagan pa urejeno obleko in zahodnjaško modo, ki je sredi sedemdesetih let začela prodirati v Washington D.C. Leta 1980, po dolgi volilni predsedniški debati v San Franciscu, je neki novinar Reagana vprašal: "Guverner, Vas ni bilo nič strah, ko ste stali na odru s predsednikom ZDA? Nikakor," je odgorovil, "saj sem na istem odru stal že z Johnom Waynom."

Roanald Reagan je vsekakor obvladal združevanje irske prebrisanosti s holivudskim pretvarjanjem, da je John Wayne in zato posledično zahodnjaškim pogumom. "Celo njegovi osebni atributi - jahanje konj, sušenje sivke in sekanje drv z dobro mero odgovornosti, da bi prestregel kroglo in hkrati nadzoroval nošenje orožja - vse to je bil novi Predsednik. In država se z njim ni želela spopadati. Prav tako je Reagan Američane postavil pred dejstvo, da ljudje ki razpravljajo o času in omejitvah, pravzaprav govorijo o svojih lastnih in ne ameriških." (Deibel, 1987:385) Jasno je postalo tudi, da je Reagan vrnil retoriki glasnost in moč, ki jo je zadnjih nekaj desetletij tako pogrešal. Njegova administracija je postala imperialistična in vedel je, da bosta tokrat moč in prigovarjanje začela delovati skupaj in transparentno.

Pri Rooseveltu je bilo javno spominjanje še posebej zapleteno. Ko ena administracija oddide in druga nastopi, se slednja vrsti okoli posledic, ki jih je pustila njena predhodnica. Zato mora prevzeti popolnoma nov in edinstven način vodenja, organiziranja in retoriko povsem preobraziti. To seveda še posebej velja za Roanalda Reagana. Na eni strani je bil zgodovinsko opredeljen kot "odličen politični strateg", na drugi strani pa tisti, ki mu je po osmih letih predsedniškega vodenja uspelo "predefinirati parametre in slovnico ameriškega političnega diskurza." (Mervin, 1990:96)

Ko je zapustil Belo hišo, je njegova priljubljenost dosegla kar 70 odstotkov ameriškega ljudstva in je naraščala do njegove smrti. Toda na drugi strani 62 odstotkov neke izbrane skupine ameriških zgodovinarjev, predsednika uvršča med podpovrečne politike in to celo med Zacharija in Johna Tylerja. Ali kakor Schlesinger nadaljuje: "Njegova administracija je bila nejasna, neorganizirana, nesposobna in predana nepremišljeni in neumni politiki." (Schlesinger citiran iz Berman, 1990:20) Za mnoge predsedniške analitike njegov uspeh skorajda obstaja "misteriozen". Sklicujoč se na epidemični državni deficit in konservativni dnevni red, pa Foley trdi, da "predsedniške obljube nikakor niso bile uresničene, njegovi predlogi pa neučinkoviti, cilji nedoseženi in njegove politike nepriljubljene." (Foley, 1990:38) Kako je torej mogoče, da je tako nesposobnemu predsedniku, šlo tako dobro? Do tega odgovora bomo seveda prišli samo preko ene analize - Reaganovih "Ameriških sanj".

Perspektiva iz katere bom izhajala je pravzaprav Neustadteva, iz leta 1960: "Predsedniška moč, je moč prepričevanja." Gre za kratko in jedrnato trditev, ki pojasnjuje, da izvajanje moči ne vključuje le ukaze, ki prihajajo iz strani legalne avtoritete, temveč, da mora sleherni predsednik elite prepričati v to, še posebej v kriznih časih, da imajo pravico vzeti dejanja v svoje roke in s tem zadovoljiti svoje neodvisne cilje. "Bistvo predsednikove prepričevanje naloge je, da le'ti verjamejo, da je tisto, kar on želi od njih pravzaprav njihova odgovornost do njihovih lastnih interesov in ne njegovih." (Schlesinger v Pemberton, 1997:40). K tej definiciji pa je seveda potrebno dodati, da je predsedniška moč zares tista, ki prepričuje in da je hkrati tudi tista moč, ki mora izgledati tako, kakor, da jo je potrebno prepričevati. Gre torej za strateško barantanje pred javnostjo in privatnimi subjekti. Predsednik pri tem ne sme pozabiti, da mora svoje cilje vedno znati harmonizirati z elitami. Zgodovinsko gledano je predsednikovo soglasje mogoče analizirati kot elitno ali javno dejstvo, ki je bilo vedno znova cilj debat, pričakovanju in kritik. Pravično pri tem pa je, da poudarimo, da se prepoznavna predsedniška retorika lahko razvija le na podlagi demokratično izvoljenega predsednika, ki se sooča z svojo in pričakovano vlogo izvršnega in zakonodajnega voditelja, javnomnenjskega in strankarskega voditelja, vrhovega poglavarja, diplomatskega šefa in člana prve družine Združenih držav - in odkrivanjem dosežkov, ki jih pričakujejo elite in javnost. Debate o

tem, kaj mora predsednik storiti, bi lahko storil ali še bo, pa so sestavni del legitimnega razpravljanja o uporabi moči in oblikovanje ali preoblikovanje domače in mednarodne demokratične politike. Ti retoriki so torej tisti javni argument, ki tvorijo ameriško predsedniško vodenje.

Ronald Reagan je dobro poznal bistvo in namen kontroverznosti. Tako je Američanom tudi povedal: "Spregovoril bom o kontroverznih stvareh. Za to se ne bom opravičeval."

To sta bili prvi dve besedi zanimivega poglavja "The Speech" Reaganove avtobiografije. (Reagan in Hubler, 1964:302) Za podjetje General Electric, je bivši predsednik svoje besede popeljal nazaj v toplo jesen leta 1964, in bil kar malce preveč kontroverzen. Govor z naslovom "Čas za izbiranje", ki ga je imel v okviru kampanje Goldwater, pa ga je postavil v sam center državne pozornosti. Broder je njegov govor opisal kot "najuspešnejši politični prvenec od časa, ko je Jennings Bryan Demokratsko konvencijo razsvetlil s svojim govorom o "Križu zlatu". (Broder v Schallerju, 1992:12). Ne glede na Reaganov zgovodinski interes, ki ga je imel v okviru zgornjega govora, pa si ga je vredno ogledati, saj jasno ponazarja stalnost, ki je bila od nekdaj sestavni del njegovih govorov. Namreč njegova retorika se v zadnjih štiridesetih letih ni nič kaj spreminjala. Pravzaprav se je ponavljala. Njega samega pa to dejstvo ni prav nič motilo.

"Jaz in vi vemo, in ne verjamemo, da je življenje tako drago in mir tako sladek, da ga je mogoče kupiti za ceno suženjstva in verig. Kakor, da ni vredno za nič umreti, ko se je vse to začelo - v obraz sovražnika? - ali bi moral Mojzes svojim izraelskim otrokom povedati, da morajo pod oblastjo faraonov živeti v suženjstvu? Bi moral Jezus odkloniti križ? Bi morali patrioti Konkordskega mostu odložiti orožje in odkoniti streljanje, ki je odmevalo po celem svetu? Žrtveniki preteklosti niso bili tepci, in naši častni pokojni, ki so dali svoja življenja, da bi zaustavili širitev nacizma niso umrli v nečimrnosti! Kje se torej skriva pot do miru? Pravzaprav je odgovor lahek. Vi in jaz moramo zbrati pogum in sovražnikom reči: "Je cena, ki je nismo pripravljeni plačati." Je točka, ki je ne smejo prečkati! To je bistvo tistega, čemur je Barry Goldwater rekel "mir skozi moč!". Winston Churchill je nekoč rekel, da "usodo človeka ni mogoče določiti na podlagi njegove materialne sposobnosti. Kajti, ko velike sile zavladajo svetu, sprevidimo, da smo duhovi ' ne živali." Rekel je še, da "se nekaj dogaja znotraj in onkraj časa in prostora, ki nam

všečno ali ne, narekuje dolžnosti.” Vi in jaz imamo zmenek z usodo. Za naše otroke moramo ohraniti tisto, čemur rečemo zadnje upanje na svetu, ali pa tvegamo in jih pustimo, da prvi korak naredijo v popolnem mraku. Če nam to ne uspe, potem našim otrokom in njihovim otrokom pustimo, da o nas sodijo sami. Storili smo vse, kar smo lahko.” (Reagan, 1987:36)

Ta govor za sodobne razmere predstavlja popolno retorično razočaranje. To je vrsta govora, ki so ga pred njim imeli že zvezdniški politiki in predsedniki Herbert Hoover, Robert A. Taft in Barry Goldwater. Dolgotrajno obsojanje velike vlade, potihoma prihajajočega se socializma kot grožnja privatnemu lastništvu, vladnega zapravljanja, načrtovane inflacije in tiste vrste ekonomske, moralne in vojaške šibkosti, ki bi lahko kaj kmalu sprožila komunistično nasilje, vojno in posledični poraz. Nasprotovanje med Reaganovo anti-vietnamsko in apokaliptično vizijo Hladne vojne, pa v okviru tega govora analitiki sprejemajo kot trenutek, v katerem se je ameriški konservativizem začel spreminjati v nekaj povsem novega - tokrat v izbiro, in ne odmev. Goldwater je na tej strankarski konvenciji izgubil. Reaganova Amerika je tako divje preplavila tistih sedemindvajset milijonov državljanov, ki so volili za njegovega nasprotnika.

Glede njegovega konservativizma obstaja akademski konsez, da mu je nadel priljuden in simpatičen nasmeh. Dalleck je to imenoval kot: “... v nasprotju z Goldwaterjem, je bil bivši Kalifornijski guverner lahka prodaja konservativne ideologije, ki je zlorabila zamere in čustva in jih spremenila v norčevanje iz sovražnikov in ne v grožnje ali vrvež. Mediji so Reagana težko sprejeli. Pravzaprav čemu takemu še nikoli niso bili priča ideologu s šarmom, torej! Lahko bi rekli, da je najhujše stvari izrekel s smehom, ki je razoroževal.” (Dalleck, 1983:32) Lahka prodaja, mirnost in postavnost, šarm - vznemirljive značilnosti za govor, ki se je nekoč bral bolj kot anitkomunistični dnevnik. Dodatno Reaganov stil privablja tudi nova retorična vprašanja. Je res mogoče, da je bil Goldwater tako podivjan? Je mogoče, da igranje lahko ustvari tako močan vtis, da za seboj pusti stalne, vsebinske posledice? So Američani res tako nerazgledani? Ali pa morda obstaja neka drugačna oblika vodenja, ki lahko kljub vsemu, obstaja v prijateljski obliki znotraj krute tekmovalne ter skrajno agresivne retorike? Odgovore lahko kajpak najdemo v *ingeniumu*

omenjenega predsednika. Torej pečatu retorične prebrisanosti in bistvu njene uspešnosti. Kar pa je temeljna značilnost za Reaganovo retoriko, je seveda njegovo potvarjanje časa z namenom prepričevati in biti prepričan - da se govori berejo kot folklorne pripovedke, v katerih je mogoče hitro in jasno najti prepričevanje.

V prvih dveh odstavkih svojega govora Reagan predstavi vrsto slavnih politikov - Patricka Henryja, Mojzesa, Jezusa, patriote Konkorda, Winstona Churchilla, Abrahama Lincolna, FD Roosevelta in druge junake - da bi se tako lahko s komunizmom dokončno pomeril. Bolje rečeno, retoriko lahko merimo glede na uporabo in razporeditev simboličnih virov. Reagan je zato ohranjal svojo vero in se na pot do Bele hiše in predsedniške moči podal z zgornjimi heroičnimi figurami in sodobnimi, "resničnimi" ameriškimi heroji. Le-ti so v njegovi retoriki radi izzivali trenutne vladne oblikovalce prihodnosti in ostale dobronamerne politike, ki so vladali politični areni aktualnega časa. In to je torej bila (tista) njegova tehnika prepričevanja. Stališče, iz katerega pa se je na drugi strani Reagan dovolil prepričevati - z namenom uresničevati nacionalne namere znotraj javnih politik ali da bi preprosto nagradil drugačnost znotraj pragmatične politike - se pokaže v njegovih zadnjih nekaj stavkih. Ti namreč vsebujejo neprecenljivo vrednost Rooseveltovega "zmenka z usodo", kar nakazuje na Reaganovo predanost uresnitvam državnih političnih ambicij; Lincolnovo "najgloblje upanje na zemlji" predstavlja neskončno ameriško izjemnost in Churchillovih "tisoč let teme" lahko razumemo kot prihajajoči zaton in smrt sovjetskega komunizma.

Reagan je te stavke in glasove znova ter znova obujal z namenom, da bi ujel dejanskost tistih zaveznikov, ki so preživeli dramatičnost svobode in sovražnike, ki so želeli Ameriki odvzeti njeno usodo. Bi Združene države lahko pričakale svojo usodo, se opirale na upanje ali izginile v apokaliptično brezno? Reagana je bilo do odgovorov "potrebno" pripeljati s prepričevanjem. Od primera do primera - tako iz strani njegovih svetovalcev, kakor sovražnikov. Toda kaj je potemtakem bilo tisto zgodovinsko sporočilo, predstavljeno v več tisoč govorih, o več sto političnih temah, ob katerem se je Ronald Regana počutil tako izjemnega, edinstvenega?

To seveda ni bilo nič drugega, kakor njegova življenjska predanost in zaljubljenost ... v Ameriške sanje (The American Dream).

Reganova konservativna filozofija ni imela posebnih, izstopajočih značilnosti. Kljub temu, da je trajalo kar nekaj časa, da se je razvil *mainstream* družbenega konservativizma (po volitvah Johnson-Goldwater), je Reagan svoje poglede širil v okviru vloge Kalifornijskega guvernerja in se tako že nekako pripravljaj na predsednikovanje. Preprostost, ponavljanje in populistične karakteristike, so mnoge analitike pripeljale do enostavne interpretacije njegove voditeljske tehnike ter retorike. Bareman, na primer, govori o tem, da je bil (Reagan), "Veliki komunikator", ki je znal dobro uporabiti "svoje kampanjske nalepke in priponke z rezonanco, ki je znala seči do javnosti: davki, komunisti, birokrati, liberalci in splav, so slabe, individualizem, molitev in zastava pa dobre vrednote." (Bareman, 1990:7) Jasno je torej, da retorika, ki presega ali zaostaja za svojim časom deluje poceni in nepremišljeno. To pa še posebej velja, če se ta poskuša zreducirati ali razviti kot "javna (skupna) filozofija". V resnici gre seveda za poigravanje diskurza - Sanje preteklosti in prihodnosti, ki se preko vizije vodenja vključujejo v sedanost, katerega je mogoče podpirati, spodbijati ali celo zatajiti, vendar nikoli ne popolnoma spregledati. In te Ameriške sanje so bile Reaganova vizija.

White o tem piše: "Preden je Reagan postal predsednik, mu je javnomnenjski raziskovalec Richard Wirthlin pojasnil, da s simbolizacijo preteklosti in prihodnosti ameriške samozavesti ter njene navdihujoče sigurnosti, predsednik lahko združi svoje ljudstvo in ga usmeri k izpolnjevanju pravih ameriških sanj." (White, 1988:36) Blankenship in njeni kolegi so ameriške sanje analizirali v okviru Reaganovih predsedniških debat. Njegova trdna vizija ga je postavila v vlogo "osvoboditelja", ki bi lahko odstranil veliko vlado in prepustil Američanom "sanjati svoje sanje". S tem se je tako zlahka identificiral s širšim zgodovinskim odrom in odstranil deviantno sedanost. Ameriške sanje so torej predstavljale bistvo Reaganove vizije, s katero "Američanom omogoča, da pozabijo na trpljenje sedanosti in se raje osredotočijo na izgubljeno poletje ljudske preteklosti, ko so bile soseske varne, ko je bilo družinsko življenje svetinja, ter ko so ZDA zavladatale svetu." (Stuckey, 1990:4) Reagan je slednje obudil tako, da je sam živel ali poskušal živeti po njenih pravilih.

Dejstvo je seveda, da so ameriške sanje z večkrat nakazanimi individualnimi uspehi odstopale od družbenih problemov, ki so se takrat širili - samozaverovani jupiji in tragični brezdromci so predstavljali vsakodnevno opominjanje na uspehe in neuspehe, ki jih je ustvarjala Amerika. Kljub temu realnost ostaja kajpak malce bolj bolj zapletena. Kot je to ugotovil Tuslow Adams že v času depresije, da pravzaprav ne gre izključno za lasten interes, temveč, da Ameriške sanje svoje bistvo lahko dosežejo le, če so prikazane skozi oči slehernega emigranta. To pa niso nič drugega, kakor sanje družine ali sanje neke skupnosti. Kot kolektivna vizija, Sanje opozarjajo javnost, da le'ti ne smejo pozabiti na muke, vendar hkrati gojiti vero v napredek, izboljšanje za prihajajoče generacije. V tem smislu je bila Reaganova družina precej podobna kompleksnosti ideologije, ki jo je predstavljal Ameriki - alkoholizem, ločitve, odtujenost in distanca, v katerih je odraščal. Njegova reotika se torej ni razvijala na temeljih pozabljanja lastne in ameriške preteklosti. To lahko stori ljudstvo samo. Njegove Sanje so osvobajale družine trpljenja in izgub, njegov divji in samokritični humor, pa je to trpljenje enakopravno porazdelil in omilil javne izbruhe jeze in naraščajočega obupa. V osemdesetih letih je z uporabo prebrisane kritike, s katero je večinoma napadal birokrate in politike, ekonomskim silam, ki so preganjale ljudi iz družinskih kmetij in majhnih ameriških mest ter celih regij industrijskega srednjega zahoda, nataknil skorajda-človeški obraz. In postopoma dosegel, da je Republikanska stranka postala stranka "družinskih vrednot" in izpostavljala herojstvo, ki je bilo potrebno za preživetje tega nemogočega ekonomskega in družbenega obdobja. Na svoji prvi predsedniški zaprisegi je rekel: "Imamo vso pravico, da nosimo heroične sanje. Tisti, ki trdijo, da živimo v času, kjer ni herojev, potem jih enostavno ne znajo poiskati." Ta dinastijska vizija nekega časa in prostora seveda predstavlja zveličanje vrednot ameriške družine; to pa je bila tista ključna dinamika, ki je razvila družbeni, socialni konservativizem. (Reagan, 1987:2)

Ameriške sanje so res bile bolj ali manj vizija. Prevedena v več socialnih in političnih jezikov. Na primer, njegova retorika je pripomogla h kontroverznosti glede statusa ljudskih plač, in je postavila Reagana ne samo kot novopečenega voditelja javnega mnenja, temveč popolnoma izbrisala vse meje med njim in dejansko njegovo izvršilno vlogo ter odtujila vsa pričakovanja, ki jih je prevezel nase, ko je postal zakonodajni

voditelj. Svojo moč je črpal iz zavetja svetega Bogastva in Blaginje. V smislu zunanje politike, je Ameriške sanje znal prevesti v jezik ameriške izjemnosti, ki so skupaj z njegovo vlogo ameriškega vrhovnega vojaškega poglavarja, delovale nasproti njegovi vlogi glavnega državnega diplomata. Njegovi govori so postali svojevrstna retorika, realnost, pa se je začela zapletati v kontroverznost.

Kontroverznosti, ki so se vrtele okoli njegovega predsednikovanja, so se razvijale vse do konca drugega predsedniškega mandata. Predstavljeni bodo štirje primeri, iz katerih bo mogoče videti, kako so bili dosežki predsedniške legitimitete doseženi preko barantanja, da bi se dosegale pragmatične politične odločitve. Gre za nenavadne retorične momente, kjer Reagan poskuša popolnoma razvrednotiti New Deal, da bi zadovoljil tako imenovano (in izjemno vplivno) Moralno večino (Moral majority). Kako nevarno je bilo njegovo namerno ignoriranje voditeljskih pravil, značilnih za politično kompetentnost in kakšen je bil njegov nenavaden odnos do soočanja s Sovjetsko zvezo. V prvih dveh primerih, bo predstavljeno kako je bilo Reagana mogoče prepričati in kako je sam uporabljal prepričevanje, da bi lahko previdno sprejemal ali uokviril stališča do političnih vprašanj glede državne blaginje in zgoraj omenjene moralne večine. V drugih dveh primerih, pa bo mogoče videti, kako inovativno je znal uporabiti svoj *ingenium*, da bi s tem dokončno redefiniral bistvo vsake inteligentne previdnosti, ki jo je potrebno uporabiti v okviru notranjih in zunanjih političnih problemov.

Je bilo torej Reagana mogoče prepričati, k ohranjanju mreže družbene varnosti, v kolikor njegova filozofija samo-zaupanja ali samo-zanašanja ne bi vsem koristila?

V okviru iskanja ameriških sanj, se je ameriška vladna pomoč revnim in brezdomcem spremenila v tako imenovano "odvisnost od blaginje". "Znižanje diskreditorne domače porabe iz 7.5 odstotkov BDP-ja leta 1981 na 3.7 odstotke leta 1987 je ciljalo predvsem na revno populacijo. Najbolj je zato posledično prizadelo izobraževanje, splošno šolstvo, finančno pomoč pri razvoju skupnosti, blaginji, prehrani, pomoč pri iskanju prebivališč za revne ter še posebej centre za boj in zniževanje revščine." Več kot očitno je bilo, da je ekonomska reforma povzročala silovite muke in bolečine in sam vrh dosegla v času

ameriške recesije leta 1980. Toda, če je bila ameriška vlada v tistem času temu bolj vzrok, kakor rešitev, potem je za to krizo obstajal samo en izhod - kapitalizem. Reeves o tem piše: “Že od svojega samega začetka, se je ideja reaganizma razvijala z namenom, da bi politične reflekse delovne večine preobrazila tako, da bi Američane naučila, da naj se le-ti s svojimi problemi nič več instinktivno ne obračajo na vlado.” (Reeves, 1985:22)

Pri tem pa ne smemo pozabiti na to, da ta kontroverznost izhaja iz časa šestdesetih let, ko je potekala dolgotrajna polemika o tem, ali je revščino mogoče ali nemogoče eliminirati in tako ustvariti neko “varnostno mrežo” za tiste, ki pa nočejo ali ne morejo ponujati svoje delovne sile. Je *ketchup* vrsta zelenjave? Kako lahko štejem brezdomce, če pa sami ne predstavljajo nikakršnega gospodinjstva? Kakšne sposobnosti lahko reveži sploh ponujajo? Kako lahko nadzorujemo goljufe s socialno podporo in iz teh služb odstranimo birokrate? To so seveda samo ena izmed ključnih vprašanj, ki so obarvala Reaganova osemdeseta leta. Na drugi strani je administracija, kljub temu, da jo je bilo mogoče prepričati, da so programi podobni Rooseveltovemu pristopu do socialne blaginje nujno potrebni, ukinjala razširjajočo in razvijajočo se socialno pomoč. Zanimivo pri tem je, da so mediji Reaganovo družbeno nerazumevanje in nefleksibilnost uporabili z namenom, da bi ga prikazali hladnega in neosebnega. Pri tem pa seveda nikakor niso bili uspešni, saj so Ameriške sanje ljudstvu ponujale toplino, ki ga je zasidrala visoko na vrh popularnosti.

“Reaganu je priljubljenost naraščala, kakor všečnemu prodajalcu, ki glede proračuna in davčne politike ne popušča. To držo so mu dopustili kot občudovanja vredno lastnost, da je stal za svojimi načeli.” (Kerbel, 1991:48) Na koncu zvišanja davkov (iz leta 1982) niso razlagali kot dejstvo, da se je predsednik oddaljil od svojih principov, temveč, da so ga njegovi svetovalci prepričali, da mora zadovoljiti tiste kritike, ki so pozivale k zaključku političnega mrtvila. Tako je predsedniška retorika, v njegovem administrativnem scenariju, lahko hkrati funkcionirala kot ideologija in kot ena izmed stopenj političnega pragmatizma.

Davčni politiki je na koncu res uspelo doseči kompromis, vendar je na drugi strani, politiko socialne blaginje povsem postavila na glavo. “Lačni” so postali “požrešni”, Reagan pa se je vrnil k socialni teoriji devetnajstega stoletja, ki je ekonomski neuspeh

povezovala z grehom. To je seveda argumentiral z dejstvom, da je blaginja vzrok revščine, ker spodbuja socialno odvisnost. "Požrešni" pa so postali "lačni", ko je Reagan oblikoval svojo predstavo o "povprečnem človeku" in tako želel izpostaviti vse tiste, ki so navkljub davčnim in vladnim regulacijam, pripomogli k ohranjanju družine.

Pa je moralna večina znala ta dejstva tudi sprejeti? Ali ga je bilo mogoče prepričati, da se oddalji od svoje politike in s tem zadovolji interese pragmatične?

Dejstvo je, da je Reagan svojo verbalno podporo namenjal neokonservativcem in redno deloval proti "protikulturi in moralni neprevidnosti", ki sta se razvili sredi šestdesetih let. Menil je, da "hedonizem in iskanje takojšnje zadovoljitve vodita do sebičnosti, izničuje odgovornost in podpira socialno nestabilnost." Pravzaprav je bil njegov uspeh tako veličasten, da je "pisarna postajala ideolgoška agencija, katere moč in avtoriteta sta bili močno odvisni od faktorjev, ki so mobilizirali ljudske ideale, vero in simbole." (Ashford, 1988:9) Razumljivo je, da je Reaganu v enaki meri uspelo mobilizirati retoriko moralne večine, saj je z njo lahko napadal tiste, ki se z njegovimi politikami niso strinjali, ali ki so politično motivirani, iz politike vlekli tako imenovano umazanijo, ki tega naziva sploh ni zaslužila. Retorika je tako predstavljala priložnost, da so lahko moralni in ekonomski konservativci pridobivali argumente in moč na račun "zamer srednjega razreda", ki pa je na drugi strani še vedno živel v senci Vietnamske vojne tako imenovane Velike skupnosti.

Reaganovi moralni pristopi so najbolj prišli do izraza v okviru njegovih predsedniških kampanj, vendar je kmalu zatem prešel na svojevrstne ekonomske prioritete. Kljub temu, da se je sam večkrat poistovetil z "Novo desničarsko, krščansko vojno proti splavu in za uvedbo molitev in verouka v šoli", pa predsedniške vloge s temi vrednotami ni obremenjeval. Bil je pragmatist in ideolog hkrati ali pa celo samo igralec, od katerega je bilo pričakovati, da je dobro opravil svoj nastop ter počel stvari, ki jih mora sleherni politik: sklepati kompromise. Zvišanje davkov leta 1982 seveda potrjuje zadnjo trditev. Ena najbolj zanimivih značilnosti Reaganove politike, pa je seveda bila njegova racionalizacija nasprotujočih si dejanj ali celo njihovo zanikanje. Njegov največji izziv

torej ni bilo opredeljevanje in stigmatiziranje New Deala, Velike družbe, temveč pojasniti konservativcem, da je bil kompromis pripravljen sprejemati samo zaradi koristi čiste vladi. S tem je seveda začel že v času svojega kalifornijskega guvernerstva. Ko je podpisal zakon o splavu, je s tem resda presegel liberalce, vendar pri tem vztrajal na konservativni proviziji; pri podpisu zakona o zvišanju davkov, pa se je zavzemal za zakon o znižanju davkov na nepremičnine. Svoje desničarske kritike je nekoč vprašal "Ena stvar je stati za nečem – in vem, da gre pri meni in njih za to – toda druga stvar je, da si se, v kolikor ne dobiš vsega takoj in sedaj, prisiljen odločiti, ko so nad teboj sovražne sence vsaj enega izmed zakonodajnih teles. Boš v takem primeru skočil z zastavo iz klifa in vse izgubil, ali pa si boš rekel 'O.K., trdo bom delal in si skušal pridobiti kar največji kos, in se kasneje vrnil po ostalo'?"

Splošno gledano je seveda šlo za uspešno taktično izogibanje odgovornosti za probleme in blokade, ki so najedale Kongres. In pa razvoj podpiranja prihajajoče Reaganove revolucije, seveda. "Kar 66 odstotkov vprašanih Američanov je potrdilo, da Reagan velja za povsem nov tip predsednika, saj se zares zavzema za zmanjšanje zveznega denarja ter zvezne birokracije." (Medhurst, 1984: 262-263) Pri tem je jasno, da je Reagan favoriziral ekonomske politike in ignoriral ali celo zavlačeval s socialnimi, kar je seveda spominjalo na trden demokratični obstruktivizem.

V drugih dveh primerih se bomo njegove retorike lotili s povsem drugačnega stališča. Vsi vemo, da se politiki boje izgube svoje moči, vendar jih javnost ljubi prav zaradi njihove nepopolnosti. Študija le-teh pa je seveda sestavni del *ingeniuma* – združevanja politikove prebrisanosti z igrivostjo javnosti. Takšna izvorna igra pa seveda posameznikom pomaga, da se, čeprav samo trenutno, izognejo pretirano uradnemu in previdnemu sklepanju. Gre torej za to, da neobičajni logični zaključki prevladajo nad napetostmi, delovno monotonostjo, konvencijami, kritikami in popravljanem. Ta *ingenium* je tako lahko zajet v predsednikovih govorih, ali pa pride do prenašanja na kolektivno raven, kjer je prisotna svojevrstna javna podpora. Torej najprej je predsednik, za njim pa nastopi igra.

Je bilo Reagana mogoče prepričati, da bi bil pripravljen osvojiti tehnične dolžnosti šefa izvršilne (predseniške veje oblasti) veje oblasti?

Odgovor je jasen. Ne. “Glede na izjave nekdanjega proračunskega šefa (Budget Director) Davida Stickmana je Ronald Reagan tako visoko dvignjen nad podrobnostmi ekonomike ponudbe, kakor je ceremonialni monarh nad politiko.” (1985: 5) Namreč, v času problematičnih in zapletenih zadev si je prvi jemal dolge predsedniške počitnice ter reševanje slednjih prepuščal svojim svetovalcem in administraciji. Vračal pa izključno in zgolj le za javni nastop na televiziji. “Med kampanjo smo spoznali, da je med kabinetnimi sestanki celo zaspal.” Reagan je znal delegirati, naloga njegovega osebja pa je bila, da so ga prepričali v to, da kasneje tudi kaj ukrepa. “Ni dvoma, da so njegove osebne vrednote in načela vladala administraciji, ki jo je vodil ter, da so njegovi podrejeni, ne da bi hoteli z njim manipulirati, težko ustvarjali smiselne zaključke glede administracije in politike (policy), ki so bazirale na kupu njegovih predsodkov”.

(Erikson, 1985: 117) V jeziku analitike reričnega vodenja, to torej pomeni, da je Reagan igral svojo igro igral s pravili spreminjajočih se navdihov, katere je sprejemal tekom svojega dnevnega režima.

Mediji osemdesetih let so tako z velikim veseljem iskali Reaganove “nekorektne izjave”, ki jih je predstavljal za trdna dejstva. Samo nekaj nenavadnih primerov. Na primer, Rubikovo kocko je nekoč (in njen izum ter “izvor”) uporabil za prisposobo razvoja ameriške svobodne ekonomije, v resnici pa je bil njen izumitelj iz Madžarske. Nadalje, je besedilo o dobitniku Častne medalje zamenjal s filmom *Krila in molitve* (A Wing and a Prayer); soprogo Sugarja Raya Robinsona naslovil z Gospo Ray; Liberijskega predsednika Samuela Doa, pa z voditeljem (chariman) Doejem, itn. (Shaller, 1980:29)

Posledica vsega tega je bila, da je Bela Hiša skušala zmanjšati frekvenčnost njegovih nastopov na tiskovnih konferencah. Stuart Spencer je med njegovo volilno kampanjo večkrat posredoval, in bil njegov govorniški “politično korektni back-up”.

“To je sicer pripomoglo k stabilizaciji njegove kampanje, vendar pa je med promocijskim potovanjem dokončno presenetil, ko je izjavil, da niso največji onesnaževalec zraka industrija ali avtomobili, temveč drevesa (!).” Tako so naslednjega dne, med nastopom na

kolidžu Claremont, študentje na drevesa obesili transparente z napisi “*Posekaj me, preden začnem spet ubijati!*” (Schiefer in Gates, 1989:175) Katastrofalne napake so se seveda nadaljevale, njegovi svetovalci in administracija pa so namesto preprečevanja, začeli ugotavljali, ali so storjene namenoma, kot zavestna dejanja ali so le dokaz popolne ignorance o svetu ali zadevah, ki so se ga dotikale.

Reaganove točke njegovega delegitimizacijskega napada so bili tudi vsakovrstni birokrati in njihove tehnokratske kompetence, njegovo podrobno znanje o tem, pa nikakor ni bila predsedniška vrlina. Njegovo znanje ni baziralo na znanstvenih ali birokratskih kompetencah, temveč v okviru splošnih namenov - artikulirati Ameriško vizijo in dramatično odigrati svojo vlogo. Če je nekaj dejstev pomešal ali jih napačno interpretiral, to pravzaprav ni imelo več nobene vrednosti. Na prvo mesto je stopilo njegovo bistvo, ki ga je želel predstaviti. Mediji pa so na drugi strani, s svojimi plehkimi in površnimi artikulacijami splekli poročanje in uprizorili pravi, pravcati šov. Predsednik jih je zato lahko opredelil kot da (1)niso razumeli ali dojeli heca, (2) niso spoštovali njegovega nastopa in (3)namenoma in nesramno izpostavljali malenkosti, ki sploh niso igrale nobene vloge. “Osebje Bele hiše je spoznalo, da takšne napake konec koncev res niso igrale posebne vloge ... Na primer, Speak je ta retorični lapsus branil z: 'Pa saj je podal bistvo, kajne?’“ Celó Schlesinger si ni mogel pomagati, da ne bi zaključil: “ ... tega, da Reagan ne zna voditi ali celo razumeti političnih detajlov, ni potrebno sprejemati kot večjo politično poledico.” (Schlesinger, 1989:181)

Je bilo Reagana mogoče prepričati v to, da bi nadaljeval z ohlajanjem napetosti med ZDA in Sovjetsko zvezo? Je bilo mogoče, da bi ga Gorbačov prepričal v sprejetje dogovora o orožju, ki ga je sam predlagal že v svojem prvem mandatu?

Odgovori bodo seveda spominjali na vzorce političnega barantanja, ki se ponavadi dogajajo v okviru notranje, državne politike. Ronald Reagan nikoli dejansko ni vstopil v nuklearno dobo. Njegovo razmišljanje se je še vedno oklepalo dneva V (dneva Zmage nad nacizmom), ko sta v ospredje stopili ameriška moč in sovjetski antagonizem. Nuklearna doba se je razvila na podlagi obstoja jedrskega orožja, neizogibnega

masovnega zatiranja in izbruha vojn, ki so se razvile zaradi norosti, napačnih kalkulacij ali celo po nesreči. Torej ravnovesje med terorjem, vzajemno zagotovljenim uničenjem, umirjanjem napetosti med sovražniki, dolgo mučenje prepredeno z političnim antagonizmom in delitev interesov v okviru preživetja, so predstavljale stalne in najbolj znamenite značilnosti te dobe. Reagana tako ni zanimalo mirno sobivanje, umirjanje napetosti ali kakršnakoli pacifikacija in unilateralna razorožitev. Svoj predsedniški nastop je začel le z eno značilnostjo: nazadnjaškim ali vzvratnim razvojem.

Reaganova retorika je zajela svet kot širok oder. Na njem je Ameriške sanje spremenil v Ameriško izjemnost - torej jezik s posebnim namenom, božanskim vodenjem in epohalno usodo. Na račun nešteti nastopov, je predsednik uril svojo retoriko in zanj izbiral trenutke, kjer sta vladali vizija in nevarnosti - v okviru tako svojih (notranjih) somišljenikov kot tistih, ki niso želeli umiriti svoje sovražnosti. Zanimivo pri tem, pa je tudi to, da je apokaliptični strah presegel tako imenovani Reaganov ameriški "*feel good*" optimizem. Ritter in Henry razlagata, da je "med letoma 1947 in 1965 Reagan razvil sposobnost simultanelega nagovarjanja različne, oziroma popolnoma si nasprotujoče javnosti. Celo v enem samem govoru, je zmožel, v okviru svoje retorike, preskakovati od obupanega scenarija glede konca sveta na reformni motiv retorike obnovitve." (Ritter in Henry, 1992:28) Antikomunizem je igral posebno vlogo v okviru ameriške notranje politike, sama Hladna vojna osemdesetih let pa ni bila izključno vezana le na svojo lastno ideloško vojno. Sistem vzpostavitve Miru-preko-moči je Sovjetsko zvezo postavil v položaj prepričevanja Reagana, da deluje v okviru razumne dialektike zgodovine in povsem nor scenarij spremenil v neko razumno interpretacijo. Seveda, pa nikakor ne gre zanikati tega, da je v nuklearni strateški doktrini prostor tudi za kakšnega norega predsednika. Kdo drug bi še lahko bil tisti, ki bi iz čistega maščevanja pritisnil na nevarni rdeči gumb?

V tem smislu je bila Reaganova administracija precej kontroverzna tudi zato, ker je govorila o zmagovalni jedrski vojni, opozorilnih izstrelkih in post jedrskem preživetju. Ko se je zgradila obrambna sila vredna 1,5 trilijone ameriških dolarjev, da bi zastrašila obtoženo sovjetsko postavo, sta Reaganov prijazni nasmešek in pomanjkanje sposobnosti

vodenja - s katerima je operiral na domačem odru - na mednarodni ravni, začela vzbujati strah in preplah. Rezultat slednjega, je seveda bil razdeljeni diskurz in tekma med globalnimi in domačimi politikami, s katerimi se je določala in definirala implementacija orožja, mednarodnih vrhovnih sestankov in pot, ki bo vodila do miru ali vojne. Kontroverzni stil retorike vodenja je tako pripeljal do razvoja povsem novega, notranjega gibanja za "zamrznitev jedrskega orožja". Na drugi strani, pa do vprašanja, ali je predsednika mogoče prepričati v odpravo njegove ultimativne odločitve?

Naslednji primer jasno nakazuje na mobilizacijo zgoraj omenjene retorike. Govor "Hudobni imperij (Evil Empire)" ter naznanitev globalno-političnega fenomena "Vojne zvezd (Star Wars)" sta nastala ob času razvijajočega se gibanja za zamrznitev jedrskega orožja in triletnega pogajanja s Svojetsko zvezo. Incident pa se je zgodil vzporedno z medijskim poročanjem o Reaganovem dremanju na kabinetnih sestankih in vedno večjim prepadom med skrajno bogatim in skrajno revnim ameriškim prebivalstvom.

"Moji dragi Američani" je Reagan v šali, med preizkušanjem tonacije mikrofona, za neposredni radijski prenos rekel: "Veseli me, da vam lahko naznanim, da sem danes podpisal zakonodajo, ki bo za vedno izobčila Rusijo. Z bombardiranjem bomo pričeli čez pet minut." Ton in pomen retoričnih, vsebinskih napak na domačem odru, sta na svetovnem zvenela drugače. Ko je tuji tisk za to izvedel, je povsem ponorel. Socialna demokratska stranka Zahodne Nemčije je takoj podala izjavo: "Gospodar življenja ali gonilna sila Zahodne Evrope ... je očitno neodgovorni človek, ki ob misli na element uresničitve masovnega uničenja neizmerno uživa, in ki ne zna ločiti med režiranjem grozljivke ali vodenjem velesile." (Poročilo o ameriško sovjetskih odnosih - glej Vir literature, 1984:889) Sovjetska tiskovna agencija TASS, je mnogokrat izpostavila, da so njegovi pomočniki večkrat omenjali opozorilne strele in zmagovalno vojno ter nadaljevala, da "ni dvoma, da je Reaganovo norčevanje dokaz, da njegova hipokritična špekulacija o izboljšanju odnosov s Sovjetsko zvezo ter prizadevanje za vzpostavitev sporazuma o nadzoru orožja, pravzaprav služi kot krinka za njegove resne namene." (Doder, 1984:26). Francoski časopis *Le Monde* je na prvi strani zapisal, da "bo potrebna

velika skupina psihologov, ki bi se lahko kosala s podzavestno - če sploh kakšno - groteskno, igrivo izjavo predsednika Roanalda Reagana, “ nazivajoč željo po bombardiranju kot “izraz represivnega čustva ali izgnanstvo zastrašujočega fantoma.” (Poročilo o sovjetsko ameriških odnosih - glej Vir literature, 1984:886)

Tudi domače ameriško časopisje je zanj našlo retorični izraz. Tokrat so to napako javno imenovali za “neobčutljivo napako”. Demokratiški viri so ji namenili le blago kritiko. “Meni se šala ni zdela prav nič smešna.” je nekoč izjavil Reaganov nasprotnik Walter Mondale. Mnogi ameriški časopisi so Reaganovo testno izjavo interpretirali kot pripravljalno, zmotno mnenje, potem pa kar prešli na to, da za televizijske poročevalce ne veljajo enaka pravila kot za tiste, ki delajo za tisk. Mnogi so celo trdili, da so mediji šalo preveč reztegnili. Časopis *Newsday* je o tem napisal: “Povsem osvežujoča je misel na to, da predsednik le ni tako dolgočasen, in da se zna nasmejati. Verjetno je s tem izdelal satiro o samemu sebi ali na račun neke pričakovane javne percepcije o tem, kakšen je.” (Poročilo o sovjetsko ameriških odnosih - glej Vir literature, 1984:886) Le Garz Hart je o tem napisal drugače: “Morda je to znak stresa, ki ga doživlja ob začetku novih volitev. Ali pa si morda že zasluži počitnice. Kdo ve? Ali pa, na drugi in bolj zastrašujoči strani, to pomeni, da so na dan prišla njegova prava čustva.” (Poročilo o sovjetsko ameriških odnosih - glej Vir literature, 1984:885) Drugi Republikanci so o tem podali le izjavo, da so zadovoljni, da za njimi stoji trmasti pogajalec in da je končno nastopil čas, da Sovjeti popazijo na svojo vojno retoriko. Šala o bombardiranju, je seveda postala njegova najhujša napaka in dodaten vzrok za Ruse, da končno prenehajo s konfrontacijo Združenih držav. Retorika miru-skozi-moč - ta bogata in dvolična mešanica - pa je tako našla način, da Američane prepriča, da je Reagan resnično sprejel skupni cilj izogiba jedrski vojni ter, da je bilo nalaganje jedrskega orožja v enaki meri potrebno tudi za njegovo vzajemno in stvarno zamrznitev.

Povzemajoč vse to, bi lahko rekli, da je bila Reaganova domača in mednarodna politična retorika zares prežeta s kontroverznostjo. Pomen razgovora o družbeni blaginji je postavil povsem na glavo in program New Deal postavil v opozicijo med povprečnim človekom in bogatimi in “plutokrate” preobrazil v birokrate, ki so bili slepi za Ameriške sanje. Ob

pojavo nesorazmerja med radikalno retoriko in političnimi kompromisi, je Reagan krivil vlado in njene deficite ter “davke in porabo” liberalcev, ki subvencioniranje državnih programov niso dovolj zniževali. Reaganovi retoriki, pa je tako uspelo ohranjevati ideologijo in pragmatizem, saj nihče izmed njegovih kompromisov ni bil storjen na račun soglašanja, olajšanja ali s sodelovanjem ustvarjene aktualne konstrukcije. Kompromis se je kazal v obliki agresivne strategije, za ohranitev javnega argumenta, ki bi izzval katerokoli definicijo zakonodajnih vladnih odločitev.

Na odru zunanje politike, pa so Ameriške sanje postale Ameriška izjemnost, kjer znanstvena zmožnost nadzora nad orožjem ni bila tako pomembna kot naznanjanje državnih načrtov. Ti so izhajali iz pretekle, inovativne in pred-jedrske mednarodne politike. Pred letom 1945 je bilo vojne mogoče zmagati in “zaloge orožja” demokracije ukrotiti. Demokrati so na tem področju razvili trdenjšo opozicijo, kampanja za zamrznitev jedrskega orožja, pa je bila tista, ki je na koncu dobro služila predsedniški administraciji. Ta je za ohranjanje miru, obstoječo oborožitev obogatila še z 1,5 triljone ameriških dolarjev vredno zalogo. In ko je Reagan nastopil svoj drugi mandat, je bila vojaška obogatitev dovolj tehten razlog, da so njegovemu novemu uspehu Sovjeti nazdravili s *perestrojko* in *glasnostjo*.

8. OBLIKOVANJE RETORIČNE VIZIJE IN PREDSEDNIŠKE SAMOZAVESTI WILLIAMA JEFFERSONA "BILLA" CLINTONA

14. januarja 1960 je senator John F. Kennedy stal pred klubom National Press in rekel: "Zgodovina tega naroda - njene najsvetlejše in najtemnejše strani - se je v največji meri pisala v okviru odnosa, ki so ga naši predsedniki imeli do predsedniškega vodenja" Sklicujoč se na Jeffersona, Lincolna, Wilsona in oba Roosevelta, je znal dobro povelečevati predsedniško vlogo in dejal, da mora biti ta "vitalno središče celotne sheme vladanja." (Kennedy,1960) Pri tem je bil seveda bolj zanimiv javni odziv. Tednik *Newsweek* je govor označil "za prodornega in privlačnega" (*Newsweek*, 1960:I) Richard Strout iz glasnika *New Republic* pa je JFK-ja obdaril s "fantovskim in patriotskim navdihom," ali pa največjim poklonom, pri katerem je "kennedyjev stil na čuden način spominjal na Rooseveltovega." (*New Republic*, 1960:I)

Podobnost ni bila ne čudna ne naključna. Takšno ekstatično reakcijo nikakor ne moremo pripisati le Kennedyjevemu nastopu. To obdobje je bilo namreč priča sovpadu več vrst tokov, ki so ameriško predsedniško vlogo dvignili nad oblake in ji v svetovni zgodovini politike dodelili posebno mesto. Poleg dveh ključnih del kot sta *Predsedniška moč (Presidential Power)* Richarda Neustadta in študija Kennedyjeve retorike v knjigi *Ustvarjanje predsednika, 1960 (The Making of the President, 1960)* Theodora Whitea, mnogi akademiki in politiki vedno znova odkrivajo, da se ključ do uspešnega predsedniškega vodenja, skriva v njegovi želji po moči in občutku zanjo, v njegovem veselju do te pomembne vloge ter nenazadnje prizadevanju do tega, da postane najpomembnejši človek na svetu. Američani pa na drugi strani že stoletja iščejo svojega pravega, izbranega in pristnega heroja. In John Kennedy je znal prepoznavati razpoloženja goreče javnosti.

Govorimo namreč o bolj ciničnem obdobju, kjer je Kennedy pravzaprav postavil temelje raziskovalnega programa retorike in študija predsedniške retorike: Georga Washingtona, Thomasa Jeffersona, Abrahama Lincolna, Theodora Roosevelta, Franklina Roosevelta ... in Billa Clintona. Torej, kako je mogoče, da je slednji, ki je večkrat lagal, varal svojo

ženo in goljufal, kljub vsemu postal eden najbolj priljubljenih in spoštovanih predsednikov moderne zgodovine? Kako le? Romantično hrepenenje po herojih nikakor ne more obrazložiti karakteristik Billa Clintona. Znani opisi njegovega predsednikovanja so prežeti z gnusom, obupom ter povečevanjem in občudovanjem hkrati. Revija *Time* ga je nekoč opisala kot "podlasica, se Bill Clinton iz mokrih cevi privleče na dan bolj čist, kot takrat, ko se je vanje zavlekel." (Gibbs, 1999:22)

Čarovnija, tista prava, beseda, ki je samo še ena beseda za zapeljevanje in na drugi strani vsi tisti neo-puritanci, ki se zgražajo nad predsednikovim korumpiranjem ameriškega naroda. Višek sovraštva do Billa Clintona je bil dosežen januarja 1999, ko je revija *Commentary* zapisala provokativno kritiko. V posebnem družbeno-političnem forumu so se pisci opredelili, da je nastopil čas, ko je družba "postala skupnost prešuštnikov" (Robert Bartley), "ko se približujemo moralnemu razkrajanju, dekadenci in relativizmu spremenjenemu v sofisticiranost in razsvetljeni liberalizem" (William Bennett) ter v enaki meri "depresivne seksualne in kulturne nerodnosti" (Midge Decter), ki pa se je razvil zaradi "clinotnizma, ki je življenje oddaljil od vseh moralnih odločitev in se odločil za: seks." (William Kristol). Tako imenovani clintonizem naj bi izviral iz "različnih kulturnih virusov, ki so ponoreli sredi šestdesetih let in so potemtakem okužili vse Američane. (Norman Podhoretz). Metafora Clinton kot virus AIDSa se je tem koservativnim, neposrednim političnim analitikom zdela povsem neizogibna. Morda celo malce pretirana. Toda priznati je treba, da zanimiva. Predvsem pa je imela veliko opraviti s tem, da je Clinton podpiral skupnosti istousmerjenih ljubimcev, ki naj bi stereotipno veljali za najbolj pogoste prenašalce smrtonosnega virusa. "Ko sami sebe degeneriramo, se virus širi, Clintonova priljubljenost, pa je spolno nalezljiva bolezen, prihajajoča iz političnega telesa." (William Kristol). (Gibbs, 1999:20-24)

Realisti za takšno poezijo niso omeli dosti časa. Sami so se analitično bolj ukvarjali s cvetočo ekonomijo, zadovoljnim elektoratom in kar je najpomembneje, z oslepljenimi konservativci, ki so se kot v črednem nagonu znašali nad Clintonovimi napakami. *Newsweek* je v svojem članku "Z napakami kot so te" leta 1999 zapisal, da ima "predsednik srečo, ko ima opraviti s sovražniki, ter da vodi povsem v smislu

generacijskega potrošniškega promotorja.” (Fineman in Klaidman, 1999:24). Lahko bi celo rekli, da imajo Američani Clintona celo ne kako v sebi, in da vsi tisti, ki so ga in ga še sovražijo, imajo v sebi še največ. Kakor, da bi šlo za dobre politike, v smislu dobrih generalov, ki so vedno imeli srečo pri svojih sovražnikih. V resnici, pa so jih seveda ustvarjali in kreirali sami. Najbolje, da se osredotočimo na Clintonovo retoriko, na njegove prijatelje in sovražnike - torej vse njegove politične izbrane tekste, ki so ga naredili prepoznavnega ali ga politično pokopali, kot tisti že skorajda cinično kulturni stavek: “S to žensko nisem nikoli seksal!”

Clintonova retorika je vsebovala ključni ter nesprenljivi element, ki ga mnogi predsedniki niso nikdar osvojili - sposobnost mutabilnosti ali fleksibilnega političnega prilagajanja spremembam in barvam ter ukrasti republikancem ogenj moči. Detienne in Vernant sta v Prometeju in Odiseju našla element *metis* ter ga leta 1978 podrobno opisala v svojem delu *Zvita inteligence v grški kulturi in njeni družbi (Cunning Intelligence in Greek Culture and Society)*. Pišeta, da “takšen način vedenja vključuje spretnosti rokodelca, orientacijo pomorščaka, uglajenost politika, izkušeno oko zdravnika, zapletenost ustvarjalne osebnosti, kot je bil Odisej, premikanje lisice, polimorfičnost hobotnice, reševanje ugank in skrivnosti ter nenazadnje zavajajočo retoriko filozofov iluzij.” (Detienne in Vernant, 1978:2) Ta odlični opis *metis* nas torej pripelje do Clintonovega karakterja ter njegove spretnosti, večplastne ter s triki prepletene inteligence. Slednji zna kot hobotnica objeti politično obzorje. In prav je, da na tem mestu obravnavanje njegove retorike ter predsedniškega vodenja tudi začnemo. Sam se je namreč raje osredotočil na določen proces in ne na mitične zaključke, na nivo več identitet kot heroično vlog, in se zavzemal za ideološko fleksibilnost, kakor politično dogmatičnost. Dejstvo, ki pa drži še danes je, da so se lahko tako Clintonovi prijatelji kot sovražniki identificirali in zgledovali po besedah, ki jih je izražal njegov *metis*.

Izvor in razvoj *Metisa*, kot ga ponazarjata Detienne in Vernant, se nedvomno začne v dvoumnih, nejasnih in nepredvidljivih razmerah. V tem primeru Clintonova zvitost močno presega njega samega kot tudi vlogo, ki jo je zasedal kot predsednik. Skowronek je v svojem najbolj znanem delu *Politika, ki jo ustvarjajo predsedniki (Politics Presidents*

Make) dobro premislil o raznovrstnosti predsedniškega vodenja. Razlaga namreč, da heroični predsedniki moč pridobijo na račun dobro ustaljene vladne formule: uspeli so zaradi splošnega političnega konsenza, da je v samem vrhu državnih zadev šlo nekaj zares narobe. Ti rekonstruirani predsedniki, pa so le rezultat ali nadaljevani uspeh svojih predhodnikov. (Skorownek, 1993:39). Ko pa se red dvostranskosti predsednikov podre, heroji čakajo na svoj čas in krila novega cikla se razprejo. Nasledniki se torej trudijo, da bi dosegli status quo in glede na Skorowneka “poskušajo v obliki neke tuje sile vdirati v politiko (polity). Nagajajo obstoječim delitvam in se spuščajo na pot izdajalskega političnega terena ter se z “iskanjem rekonstruktivnih možnosti ujamejo v večkratne konfrontacije ustavnih proporcij.” (Skorownek, 1993:43-44) In John Tyler, Andrew Johnson, Woodrow Wilson, Richard Nixon ter Bill Clinton si te karakteristike zagotovo delijo. Na oblast so prišli na račun smrti svojega predhodnika ali s pomočjo tretje stranke, v svojih prvih mandatih niso imeli toliko vpliva, da bi lahko računali zgolj na enolično podporo volilne javnosti. Zato so iz politične ali osebne plati v Washingtonu sprožali občutke nelagodja in sovražnosti. Vpletali so se v resne in kontroverzne ustavne debate ter razpravljali o vlogi in pomenu predsednikovanja ali celo njihovih lastnih sposobnosti za vodenje. Politična javnost, pa se prav zaradi tega nikoli ni povsem sprijaznila z obstojem teh kontroverznih predsednikov. Skorownek kot zanimivost omenja tudi predsedniške *jokerje*. Vendar njihovo vloge nekako ni znal vključiti v cikličnost sezonskosti omenjenih predsednikov. Te bomo bolje spoznali v zadnjem delu poglavja.

Kljub temu je potrebno omeniti, da zgornji avtor ugotavlja, da ti predsedniki kljub temu ostajajo vzor za vsa prihajajoča predsedniška dejanja, saj je sodobna politika na tankem ledu in ji grozi zamegljenost lastne pomembnosti in nenazadnje tudi namembnosti. V tej smeri nadaljuje, da je ameriška demokracija prazapprav zastarala. Da so njene arterije zamašene z interesnimi skupinami, ledvica pa ji odpoveduje zaradi naraščajočih zlorab, ki so jih deležne iz strani rekonstruktivnih predsednikov - Kongresa, medijev, birokracije, think-tanka, socialnih tožilcev in novopečenih pripravnikov Bele hiše. S tem je seveda mislil na zamegljenost političnih možnosti in njihovo izginjanje. Dejstvo je namreč, da se vsak heroični predsednik, slej ko prej sooči z vedno bolj zapletenimi in kompleksnimi nalogami. Nasprotniki se tako lahko skrijejo v raznolike družbeno-politične institucije in

obstoječe trdovratne ideološke možnosti ter se zanašajo na naravno dane tendence medijev, da nasprotujejo. Pri tem pa ne smemo pozabiti, da ti rekonstruktivni predsedniki "lahko delujejo le v okviru interpretativnih vzorcev, ki so jih zapustili njihovi predhodniki: za njih vsakršno izenačenje z *ethosom* bivših predsedniških herojev predstavlja nov in neskončen izziv." (Skorownek, 1993:409-10) Moderna novela o ameriški kulturi, z vsa obstoječo literaturo, ki je danes dodatno pripomogla k kritiziranju skupnih ameriških sanj ter zaprtju ameriške splošne idelologije, pa nas je dodatno pripeljala do točke, da o Ameriki ne moremo več spisati le ene zgodbe. Namesto tega je na površje privrela skupina centrifugalnih sil, ki prepredajo življenja slehernega Američana.

V Ameriki, na primer, je kontekst tradicionalne družine skorajda izginil. Almanah *New York Timesa* leta 1999 je objavil kar 12 vrst permutacij gospodinjstev. Imigracijski tok je presegel bregove in še narašča; leta 1980 je v Ameriki živelo 7.3 milijone legalnih priseljencev, kar je dejansko "največji odstotek priseljencev v ameriški zgodovine, izključujoč povečan tok med leti 1901 in 1910. Zato je mogoče že govoriti o možnosti vpeljave zaščite *enakopravnih pravic etničnih in rasnih skupin ter njihovega izvirnega jezika in kulture.*" (Cain, 1995:49) To dejstvo morda pojasni fenomen, da je v zveznih državah Texas in Kaliforniji najbolj popularno ime za fantke prav ime španskega porekla - Jose. (Puente, 1999:8a) Ali pa, zakaj je bivši ameriški predsednik prejšnjega stoletja Theodore Roosevelt vpeljal predpono ne-ameriški in da trenutni predsednik George W. Bush v Ameriki govori špansko, kjerkoli in kadarkoli je to pač potrebno. Amerika se je resnično spremenila. Komunikacijska doba dosega svoj družbeni in medijski vrhunec. Širjenje zgodb je hitro in učinkovito. Leta 1990 je v Ameriki imelo računalnik kar 23 odstotkov gospodinjstev, leta 1998 42 odstotkov, 2005 pa kar 69.5 odstotkov. Leta 1990 skorajda nihče ni uporabljal interneta, leta 1997 kar 42 milijonov Američanov, 2005 pa kar 149 milijonov Američanov. (The New York Times Almanah, 1990:793, 1997:798 in The Economist Pocket World in Figures, 2005:235)

Tipična ameriška družina je izginila, enako je tudi s staro interpretacijo skupne vrednote raznolikosti. Je potemtakem izginil tudi predmestni ali primestni srednji razred? Glede na

Wolfa nikakor. "Srednji razred je sestavljen iz tolerantnih posameznikov, ki ne sodijo, saj si sami ne želijo biti sojeni. Zato so na podlagi lastnih izkušenj ustvarili moralno normo, da so pravila zares ustvarjena, da se jih ne krši, se jih pa zato da upogibati." Iz tega je moč pojasniti troje: prvič, moralne vrednote so napisane v drobnem tisku. Iz tega razloga zato obstaja globoka sumničavost do skrajnih krščansko moralnih skupin in politične korektnosti. Drugič, dobrosrčni nameni in dejanja znotraj neke družbene skupnosti so temelj razvoja relevantnih idealov. Wolf slednje opisuje kot "trenutek, kjer Američani poznajo vsaj nekaj zgodb iz Biblije, so seznanjeni s temeljnimi ustavnimi načeli, se spomnijo zgodb, ki jo jih brali kot otroci, so delno seznanjeni z novimi in so v enaki meri seznanjeni s splošnimi dejstvi in pomeni ameriške državljanske vojne, Velike depresije, Druge svetovne vojne in bojem proti totalitarizmu in boju za državljanske pravice ... Iz skupine virov so Američani razvili hibridni jezik o moralnih dolžnostih. (Wolfe, 1990:300-301) Ta jezik je seveda nekonsistenten in neskončno prepreden s konflikti in kontradiktornostmi, vendar preverjen z lastnimi izkušnjami. Jezik povprečnega ameriškega gospodinjstva se zato glasi, da je potrebno: pridno delati in preživeti čimveč časa s svojimi otroki.

V najsodobnejši, novi ekonomiji, je mogoče zaznati tudi povsem nov fenomen ter nove ovire. Zadnja leta, se namreč veliko piše o delavcih z znanjem. Kar je le en del resnice. Zdi pa se tudi, da Američanom tega dejstva še ni uspelo ponotranjiti, kaj šele osvojiti. Te spremembe do njih enostavno še niso prišle. Brezkompromisno gonilo kapitalizma ustvarja kulturne kontradikcije, razorožuje vpliv institucij in ruši odnos med ugašajočimi podjetji in delavci. Kako Američani temu potemtakem sploh lahko sledijo? Tako, da ustvarjajo nova življenja. Ali kot je zapisal *Newsweek*, da je leta 1998 kar 92 odstotkov delavcev, ki so bili odpuščeni, kmalu našlo delo z višjo ali ekvivalentno plačo. Leta 1997 je 28 odstotkov delavcev delalo s fleksibilnim delovnim časom, 8 milijonov Američanov je istega leta imelo več kot eno službo, 10.5 milijona jih je bilo samozaposlenih in kar ena četrtnina od teh je svojo prejšnjo službo opravljala le leto dni. (McGinn in McCormik, 1999:45) Iz tega lahko razberemo, da se Američani radi selijo in menjajo službe.

Uspešni ameriški študentje ali diplomiranci bodo zato verjetno imeli takšno poslovno pot: doštudirali bodo z velikim dolgom (saj so vzeli študentski kredit), prvo službo opravljali s plačo okoli 30.000 ameriških dolarjev. Postali bodo zaskrbljeni, saj jih slaba plača ne vodi nikamor, zato bodo ustanovili svoje malo podjetje, si posledično nakopičili še več dolgov, v podjetništvu nato le uspeli, vendar jih bo kasneje kupilo večje podjetje. Svoje znanje bodo nato uporabili, da se bodo potikali po svojih naslednjih službah, in ko bodo dosegli srednji nivo menedžementa, bodo verjetno odpuščeni kot tehnološki višek in svojo kariero zaključili kot zelo dobro plačani svetovalci. V procesu te zgodbe bodo seveda menjavali različna stanovanja in živeli s sostanovalci z drugačnimi spolnimi usmerjenostmi in interesi, se za nekaj časa vrnil spet živeti k staršem, odlašali s poroko in otroki ter nakupom hiše ali stanovanja, planiranjem upokojitve, zdravstvenega zavarovanja, delovnim načrtom in kompenzacijskimi paketi. (ta življenjski scenarij je povzet po Wolfu, 1998:44-45) Spremljal pa jih bo večni občutek, da ne vedo kaj zares hočejo ter da nad njimi prežijo neznane, vplivne in sovražne sile, ki so jih (in smo jih) lahko поблиže spoznali v znanih holivudskih filmih ter romanih kot so *Firma (The Firm)*, *Dosjeji X (X-files)*, *JFK*, *Državni sovražnik (The Enemy of State)*, ipd.

Jaz pa vas lahko na tem mestu končno povabim v svet ameriškega predsednika Billa Clintona.

Esej ali del ekperimentalnega romana o modernem ameriškem življenju, ki sem vam ga skušala predstaviti zgoraj, naj torej služi kot uvodni sprehod do prebrisane retorike govorov bivših predsednikov. Želim namreč dokazati, da so ti bistveni del vsakršne kulture. Američani zato plešejo tako, kakor pleše ameriški predsednik. In obratno, seveda. Njegova priljubljenost največkrat rezultira prepoznavnost in specifičnost njegovega stila. Njegovo vodenje pa je slika javnega zaupanja vanj in vera v njegove odisejske prebrisanosti in sposobnosti. Zato gre sklepati, da Američani nikoli ne bodo v celoti vzljubili njegove prebrisanosti, bodo pa hkrati trdno prepričani, da jih bo njegov družbeno-politični karakter uspel prepeljati skozi najhujše. Ob tem zavedajoč se dejstva, da bodejo z njim nekaj časa preživeli tako v dobrem kot v zlem.

Ponazoritev prebrisanosti je torej zares težka naloga in pravcati analitični izziv. Detienne in Vernant, na primer, razlagata, da Grki nikdar niso *znanosti* “preskrbeli s teoretičnimi argumenti ali dokazi” omenjenega *metisa*. So pa pojasnili, “da *metisa* v osrčju miselnega sveta Grkov ni težko zaznati ... Ni pa zato nikakršnih pisnih dokazov ali jasnih podatkov, ki bi uspeli detajlirano opisati njegove temeljne karakteristike in izvor.” (Detienne in Vernant, 1978:3) Do današnjega dne je znano le, da je njegov daljni sorodnik *phronesis* ali dejanje previdnosti, modrosti. Torej v smislu političnih in voditeljskih zadev za praktično modrost in politično, voditeljsko ter retorično previdnost. Aristotel je o tem pisal v okviru svoje teorije o stabilnem družbenem redu, homogenih družbenih normah in vrednotah ter etičnih učiteljev retoričnega *techne*. Vsak uspešni predsedniški, sodobni retorik, pa je tako lahko uspešen le, v kolikor uspe neugodno politično situacijo rešiti z *metisom* in ne z osvojitvijo *techne*.

V nadaljevanju tega poglavja bomo torej spoznali tri vrste situacijske strategije izvirne predsedniške retorike izbranega predsednika. Prvič, predsednik je svoje programe vedno pripravljaval v smislu načrta za potovanje in Američane znal pripraviti na karakteristiko poti, ki jo bodo z njim prehodili. Drugič, ko je po tej poti predsednik tudi potoval, se je z njo znal spreminjati, znal spregovoriti skozi več vrst glasov in jezikov, da bi za Američane našel pravo pot. In nenazadnje, da je znal sovražnike ujeti v pasti s svojim odtujevanjem od njih in zavajanjem ter jim tako preprečil, da bi ga uspeli politično pritisniti ob zid.

Ko je predsednik Bill Clinton spregovoril o svojih dolžnostih, je za njih uporabil metaforo potovanja v prihodnost. Leta 1995 je v svojem tradicionalnem državnem nagovoru spregovoril, da morajo Američani “vstopiti v novo obdobje in se pripraviti na nove tokove, in se končno premakniti od dobe industrije, ki je zrasla na mehanizaciji in (človeškem) potu do informacijske dobe, ki zahteva izučenost, znanje in fleksibilnost.” (Clinton, 1995:76-77) Svojo zdravstveno reformo je leta 1993 ponovno naznanil z metaforo “potovanja” in “korakanjem”, ki ga je Martin Luther King pogosto uporabljal kot model za svojo retoriko. V svojem prvem nagovoru ob vstopu v prvi predsedniški

mandat, pa je Clinton želel svoji hčerki podariti “državo, ki se združuje in ki se bo znala premikati naprej.” (Clinton, 1992:231)

Bill Clinton je bil tip predsednika, ki ni nikoli obstal. Svojo retoriko je zato obogatil z metaforami gibanja, aktivnosti in napredka. S tem je do neke mere, v leksikon ameriške retorike uspel vpeljati edinstvene politične klišeje. Toda njegovo retorično bogastvo vsebuje veliko, veliko več kot to. Kot J.F.Kennedy je bil v okviru svojih političnih kampanj prepričan, da je Amerika izgubila svojo samozavest in smer. Po njegovem mnenju je potemtakem nastopil čas, da se le-ta začne spet premikati. V nasprotju s Kennedyjem, pa Clinton sam ni nikdar napovedoval cilja poti, ali v svojih programih kadarkoli materiliziral zavezujočih duhovnih dolžnosti. Na primer, kakor je bila pred njegovim časom aktualna pot do osvojitve lune ali vesolja. Sam je želel biti boljši - ljudstvo “dobro opremiti”, da bi se ta lahko samozavestno in sigurno podal na neznano potovanje. (Clinton, 1995:77)

V tem kontekstu torej lahko govorimo o dveh vrstah opreme za odpravo. O prvi, ki jo je Clinton ponazoril v smislu pridobivanja novih sposobnosti za spoprijemanje z novimi izzivi in pri katerih je poudarjal, da so najpomembnejši prav majhni dosežki. Smatral je namreč, da majhni koraki pripeljejo do sposobnosti, potrebnih za nadaljevanje poti. In noben predsednik pred njim ni tega znal tako dobro izpostaviti ali se zanimati za majhne politične uspehe. Gre seveda za vpeljavo šolskih uniform, V-čipov, mikroposojil za podjetja, do programov za usposabljanje. Vse to je postal sestavni del njegove predsedniške retorike in govorov. Noben problem ni premajhen, da ga ne bi vključil v svoje govore in noben program ni premajhen, da ne bi postal del poti. Za nadaljevanje poti sta bila najpomembnejša sposobnost in znanje.

V širšem smislu se torej zdi, da gre za duhovno vizijo in povsem nov odnos do enaindvajsetega stoletja. Ta torej predstavlja drugi del opreme. To retorično logiko najlepše ponazarjajo prav njegovi govori, ki jih je imel v okviru obiska Severne Irske leta 1995. V njih povzdiguje preproste, običajne ljudi, ki so “na konkreten način pokazali, da je želja po miru močnejša od orožja. Z različnimi športnimi dogodki ... podporniškimi

skupinami za ženske, programi za razvoj pismenosti, izobraževalnimi centri in centri za usposabljanje obeh skupnosti, te in ostale neskončne iniciative bogatite izvorne temelje miru.” Clinton je majhne uspehe rad označil za vir moči, saj je proces tekkel in se nadaljeval. “Obljubljam vam, da bomo storili vse, da vam olajšamo trdo delo, ki ga opravljate. Če boste to pot nadaljevali v tej smeri, potem po njej ne boste stopali sami.” (Clinton v PPOP, 1995:2:1805) S to logiko je želel predstaviti svoje načrte, ki jih je imel glede mirovnih operacij na tem področju: ustaviti streljanja, očistiti soseske, ljudi zaposliti, odpreti ceste za nego - majhni koraki, ki bi potiskali razvoj naprej. Toda najpomembnejše zanj pri tem je, da imaš pogum za takšno pot.

Podobno je Clinton označil tudi svoj ameriški, domači program, ki pa ga je imenoval kot “Nova zaveza”. To frazo je prvič predstavil že leta 1992, ko je ameriškemu narodu prvič spregovoril kot nov ameriški predsednik in se k njemu vrnil skozi svoje kasnejše predsednikovanje, ko se je znašel v težavah, seveda. Kot druge slogane, je tudi “Novo zavezo” označil za vizijo. To je posledično predstavil v svojem govoru ob zaprisegi, leta 1992, vendar jo je želel prenesti na vse in na prihodnost, ki ga je čakala: “Upam, da ni nikogar, ki si želi otroka vzgajati brez vizije. Upam, da ni nikogar, ki želi ustvariti svoje podjetje ali posejati poljske pridelke in pri tem ne imeti vizije. V prostoru brez vizije, začnejo ljudje izginjati.” (Clinton in Gore, 1992:227) Vizije o poljedelcih, vzgajanju otrok in ustanavljanju malih podjetij pa so se tako zlele v njegovo izvirno, čaščeno vizijo. In vsaka od omenjenih aktivnosti je na različne načine postala del Nove zaveze. Toda pri tem ne smemo pozabiti, da gre pravzaprav za napoved novih začetkov in novo razumevanje neznanega horizonta. Kako naj torej sleherni Američan vzgaja otroka?

Odgovor je jasen - slediti mora Zavezi. Na primer, tudi najslavnejša zaveza ameriške zgodovine, Mayflower Compact iz leta 1620, je sama izhajala iz procesa potovanja. Njeni kolonialisti (današnje zvezne države Virginija) so se namreč kaj kmalu soočili z nepredvidljivim in izdajalskim terenom in se zato lahko obnašali le v smislu dobrodelnosti ali omenjene vzgoje otrok. Za Clintona je bila torej “Nova zaveza” nova “skupina razumevanj”, da bi z njimi lahko prehodili neznani most. (Clinton, 1995:77) Avtor Reich in Tony Blair sta na podoben način pristopila in označila “Tretjo pot”.

Gre za “način” in ne prostor, in prav tako ne specifično filozofijo (kot je na primer konservativizem), temveč vsoto, ki razlikuje prejšnje programe od sedanjih in ne sestave novih iniciativ. Tisti, ki verjamejo v tretjo pot, bodo našli svojo pravo pot. Bill Clinton je konsistentno dvigoval gibanje in delo nad rezultatom in destinacijo. “Delo nam pomaga organizirati življenje. Da nam strukturo in discipline, ki jo potrebujemo za življenje. Staršem daje bistvo in samozavest. In otrokom omogoči, da imajo vzornike.” (Clinton, 1993:25) Delo je potemtakem potrošniško in ne instrumentalno dejanje, zato zna tako kot potovanje tudi nagraditi. Glede na Clintonovo filozofijo, lahko sklepamo, da prihodnosti otrokom ne moremo napovedati, ali jim predstaviti eno samo vizijo in ponuditi absolutne restive. Toda, če se naučimo žeteli učiti, razviti svoje sposobnosti in biti pripravljeni narediti prvi korak, potem bomo lahko dosegli svoj cilj in uspeli.

Clinton med najpomembnejše sposobnosti uvršča prav voljo ali moč do zmožnosti spreminjanja (metamorfoza). V novi Ameriki je namreč nastopil čas, ko sta ključnega pomena prav razvoj lastne inovativnosti in izvirnosti. Če povprečen Američan v svojem življenju zamenja osem služb, potem to zares pomeni, da se mora nekako osemkrat tudi na novo roditi. Pa ne gre zgolj za sistem menjanja in iskanja služb. Z vstopom v prostor Nove zaveze, se posledično začnejo spreminjati tudi sami. In *metis*, kot trdita Detienne in Vernant zato “ni eden, združen, temveč raznolik in večplasten.” V enaki meri se “predstavlja kot lesket, ki nastaja z igro svetlobe, ki so ga Grki tako pogostokrat označevali za seštevek neskončnih vibracij svetlobe.” Boginja *metis* “zato vsebuje edinstveno moč metamorfoze ... in zmožnost, da se pojavlja v povsem različnih oblikah.” (Detienne in Vernant, 1978:18-19) In če *metis* vključuje vse to in se dotika “spremenljivih razmer, polnih kontrastov, mora od dimenzije časa zato postati bolj mehka in polimorfična. Večno se mora prilagajati prihajajočim ter spreminjajočim se dogodkom.” (Ballif, 1998:67-68) Tako je Clinton v svojo retoriko moč metamorfoze aktivno vključil in z njo Američanom pokazal, kako se razviti in ponovno razvijati.

Moč, o kateri govorimo, se je dokončno razkrila 13. novembra 1993, ko je Bill Clinton obiskal mesto Memphis, v zvezni državi Tennessee. Svojo pozicijo in vpliv je “na tem

mestu, kjer je imel Martin Luther King svoj zadnji govor”, uporabil zato, da bi spregovoril o vplivu, ki ga je heroj črnskega boja za civilno, politično in kulturno enakopravnost, imel na ljudi. V enem svojih najveličastnejših nastopov, je Clinton s skorajda Luthrovim glasom nagovoril javnost: “Dobro ste opravili svoje delo, bi vam rekel, da volite in podpirate ljudi, ki v preteklosti, zaradi barve kože te možnosti sploh niso poznali.” (Clinton, 1993:23) Zdi se, kakor, da je Clinton želel obnoviti karizmo in namen Kingovega govora *Imam sanje (I Have a Dream)*, in to še bolj poudarjal s ponavljanjem, “dobro ste opravili svoje delo, bim vam rekel”, “Rekel bi vam, da ste dobro opravili svoje delo,” ter da “je to dobro”. Ta *anaphora* tako vsakokrat odpre in zaključí njegovo retorično enoto, kakor je bilo to storjeno v govoru “Imam sanje (I Have a Dream)”.

Clinton v svojem govoru s tem ni želele interpretirati Kingovih idej. Želel je le prevzeti njegov glas in *prosopoeio*. In samo King, ne Clinton, je takrat lahko zagotavljal izhodišča, iz katerih lahko predsednik obravnava stanje kriminala, zaposlenosti in skupnosti. On sam diktira jezik klasičnega liberalizma in črnske cerkve, ki vodi njegove skupnosti do jasne prihodnosti. Shapiro je o tem zapisal, da “se je Clinton s prevzemom Kingove vloge preobrazil ...” (Shapiro, 1994:34) Tako jenamreč želel postati zvesti liberalec in duhovni voditelj.

Na podoben način je želel uprizoriti sebe kot dobrega *bricoleura* - ali večstranskega mojstra. Njegova sposobnost vrteti besede, stile in občutke, ki jih je znal uporabiti v namen razvoja svojega diskurja in življenja, je nedvomno osupljiva. Zmožnost, da je znal “občutiti bolečino” z Ameriko. Pravzaprav bi lahko rekli, da so sleherni Američani postali vojerji njegovega življenja. Ko pripoveduje zgodbo, se zdi, da se ob tem pojavljajo nove oblike, a se hkrati pojavlja tudi arhetipska moč predsednikovanja. Poglejmo samo njegove *komentarje*, ki jih je dan na Univerzi Georgetown, 6. julija 1995. Ta govor še posebej dobro nakazuje na pravo Clintonovo naravo, ki je za njegovo predsednikovanje pomenila največ. Sicer je ta govor veljal le za enega od več govorov, ki jih je imel leta 1995. Na začetku govora se je spomnil bombne tragedije v Oklahoma Cityju. “Ta govor bi raje začel kot pogovor in ne uradni govor.” Kmalu zatem se

osredotočil na svojo mladost: “V vse kar verjamem danes, ne izhaja iz moje osebne preteklosti, in kar nekaj časa je preteklo, da sem prišel na Univerzo Georgetown in v knjigah prebral vse tisto v kar sem verjel. In izvedel, da sem imel prav.” Clintonu, je v enem samem stavku, uspelo združiti lastno avtentičnost s preprostostjo in modrostjo vsakdanjih ljudi - ki so ga naučili vrednot - ter izobrazbo in resničnost stvari, v katere je verjel - ko so mu knjige potrdile, da je ves čas imel prav. Nadaljeval je: “Ko sem bil še mladenič, sem nekaj časa živel tudi na kmetiji, na kateri nismo imeli hišnega stranišča. Ta zgodba je zanimiva, ne sicer tako kot tista, kjer se rodiš v leseni koči, vendar je resnična.” (Clinton, 1995:II:1047) Na tem mestu Clinton publiko lahko nagovarja le v smislu “štosa”. Na podoben način svojo publiko pripravi tudi komedijant z gosti, zato se zdi, da gre pri našem predsedniku bolj za pogovorno oddajo ali predstavitev zgodbe o svojem življenju.

Seveda pa zgornjega Clinton ni storil povsem sam. Njegova zgodba namreč v očeh globalne politike in Amerike nasploh postane vsesplošna kulturna značilnost. “Tekom svoje politične zgodovine sem prejel veliko podpore in danih možnosti, ki so mi jih namenile različne skupnosti. Imel sem dobre učitelje in hodil v dobre šole. In ko sem jih zares potreboval, sem prejel štipendijo in dobil službo.” (Clinton,1995:II:1049)

Za vzgojo dobrega predsednika je torej potrebna cela vas , kakor temu pravijo Američani. Toda ta predsednik, je postal veliko več. “Maturiral sem leta 1964, in takrat smo imeli 3 odstotno nezaposlenost, 3 do 4 odstotno realno rast in skromno inflacijo. Vsi smo bili enostavno prepričani, da se bodo Ameriške sanje zlahka uresničile, v kolikor bomo znali premostiti razširjeni rasizem.” Nadaljuje, da je bil “priča hudim stvarem, ki so jih doživljali dobri ljudje, brez priložnosti, ker so bili črnci ali zato, ker so bili pač revni, beli in izolirani med hribovjem in dolinami gora.” (Clinton, 1995:II:1049)

Pa vendarle ni bila le skupnost, ki je Clintonu pomagala zrasti in uspeti. Ključno vlogo pri tem je vsekakor igrala struktura družbene naravnosti ali družbe kot same. Sam smatra, da je njemu uspelo takrat, ko nadarjenim ameriškim črncem ni, ker jim tega ni dovoljevala takratna politična ali ekonomska družbena, državna struktura. Njega je potiskala navzgor, njih pa tlačila navzdol. In iz tega razloga je pri Clintonu opaziti tesno

navezovanje osebnih, s političnimi namerami in vrednotami. Kar pa pri njegovih predhodnikih ni bili pogosto ali skorajda nikoli opaziti in tudi danes velja za precej netipično retoriko ameriškega predsedniškega vodenja. Izpostavlja torej, da je njemu uspelo in drugim ne; pa ne zaradi pomanjkanja talenta ali volje, temveč diskriminacijske strukture družbe, v kateri se je razvijal. Njegova življenjska zgodba posledično postane argumentacija za razvoj vlade, ki bi vsem nudila enake možnosti. Posebej pa tistim, ki so zaslužni zato, da mu je uspelo postati odličen politik in spoštovani ameriški predsednik.

Pridigar in predsednik, feminist in kapitalist. Tako se je Bill Clinton znal, v skoraj vseh svojih govorih, preobraziti v kakršenkoli stereotip družbe. Nekateri kritiki so bili zaradi lastne metamorfoze do njega skeptični in zadržani. Toda le-ta je pri reševanju njegovega predsednikovanja igrala pomembno vlogo. Ko je govoril o skupnosti, je znal skupnost tudi prikazati. Svoje spoštovanje je znal na američane prenesti tako, da je govoril njihov jezik, spregovoril skozi njihove glasove in način. Takšno zaupanje zna ljudstvo ponotranjiti in ga tudi vrniti. V okviru obiska Univerze Georgetown je tudi simbolično povedal: "V harmoničnem zboru obstajajo številne različnosti, toda mi slišimo le en glas. In to je najpomembnejše." (Clinton, 1995:II:1056) V povsem drugačni preobleki, pa so Američani lahko prisluhnili predsedniku v njegovi pravniški - tam ni le igral odvetnika, kajti sam odvetnik tudi v resnici je. In resnica je, da ga je njegova odvetniška retorika rešila obsodbe, ki bi mu jo lahko izrekel Senat. skoraj mesec dni je svet spremljal, kako je trinajst belih, konservativnih moških, večinoma južnjakov zagreto razpravljalo o človekovih pravicah, pravu, zakonodaji o spolnem nadlegovanju in o tem, da je predsednik hkrati tudi vzornik ameriškim otrokom. In vse te stvari so predsedniško retoriko William Jeffersona Clintona dodobra ožigosale. Pri tem si seveda moramo biti na jasnem, da sam seveda ni načrtoval katastrofe. Le dobro je znal obvladovati strupeni in nevarni teritorij. In zdi se, da so mu njegovi nasprotniki pri tem znali pomagati. Gre za to, da je debato znal oblikovati in jo, kakor bi temu rekel Platon, znal obrniti iz šibkega v zmagovalni primer. In vse to je označevalo njegovo genijalno retoriko. Takšen trenutek je tako tudi bila njegova borba z državnim proračunom, ki jo je leta 1995 predstavil javnosti na Univerzi Georgetown. Tamkaj se je namreč neprestano "enačil z očeti ameriške Ustave in njenih načel in odtujeval od tekmovalnih nasprotnikov in njihov očetov in

načeli.” Po navedbah Leffa in Mohrmanna, naj bi torej izredna Clintonova retorika spominjala na Lincolnovo, ki je bila več let predmet njune skupne študije. (Leff in Mohrmann, 1974:348-49)

Kot Lincoln, tudi Clinton svoj govor začne z ustavnimi očetmi. Citira Deklaracijo o neodvisnosti, preko katere izpostavi frazo “v podporo te Deklaracije, s trdnim zaupanjem v zaščito Božje poti, vzajemno predajamo ... svoja življenja, naše premoženje in čaščeni ponos.” (Clinton,1995:II:1047) Pri tem je torej najpomembnejša vzajemnost. Njegova življenjska zgodba tako vsebinsko sledi namenu ter javnosti razkrije vrednost vzajemnosti in skupnost, ki je razvila, ohranila in razširila Ameriške sanje. Brez njih Clintonu ne bi uspelo. Toda danes Clinton spregovori, da je “politika postala bolj razdeljena, kot so v enaki meri naša življenja: pluralizirana. Kar je do neke mere celo razburljivo. Toda ko se delimo v bolj, bolj in vedno bolj izostrene skupine in razvijamo bolj, bolj in bolj večplastne probleme ..., in ko smo končno zares priča politikom, ki se učijo jezika, ki tekmece spreminja v tujce, si pri tem težko predstavljamo, da nas bo naš politični sistem skozi pogovor tako pripeljal do rezultatov, ki jih želimo doseči.” (Clinton,1995:II:1060) Tovrstne rešitve so kot nalašč značilnost Clintonovega predsednikovanja. Večina Američanov je v okviru zgornje retorike probleme kaj hitro prepoznala in zaupala političnemu zdravniku, ki je znal bolezen z enako hitrostjo tudi prepoznati. Kako je torej mogoše doseči skupno rešitev? Tako, da predsednik vpelje “zbor harmonije” in javnost pozove k vzajemnem premišljevanju.

Eden izmed tovrstnih retoričnih podvigov Clinton je vsekakor tudi ta, kjer se predsednik obrne na razmere z orožjem v mestu Columbine in na “stališče NRA (National Rifle Association) glede nasilja z orožjem, tako imenovani Brady Bill, in glede napada z osebnim orožjem.” Tako kot Lincoln v svojem nagovoru Juga pri mestecu Cooper Union, skuša Clinton pripraviti svoje argumente v prvi osebi: “Zakaj moram čakati na pištolo celih pet dni? Kaj ti mar, če si želim AK-47 ali Uzi in se z njima udeležiti neke vrste športne aktivnosti, kjer poteka tekma za najboljši strel? Ubogam zakone. Plačujem davke. Ne povzročam ti nikakršnih skrbi in žalosti. Zakaj mi neprestano težiš? Ustava mi daje vso pravico, da to počnem. Kaznujte kršitelje zakonov. Na živce mi gre, da mi moje

življenje otežujete s tem , kar počno drugi ljudje.” (Clinton,1995:II:1051) Tovrstno izrazoslovje tega govora ter pripovedovanje v prvi osebi pripadata še eni ključni značilnosti Clintonove retorike. In slednji, na precej kreativen način, začne v enaki meri sam sebi tudi nasprotovati.

“Če bomo pozabili na posamezne primere, potem je jasno, da imam prav.” Ima NRA torej prav? “Vlada za tistega, ki je pripravljen spregledati negativni vpliv na osebno deviacijo, ne more storiti ničesar.” Na kratko, to pomeni, da je celo NRA pripomogla k harmoničnemu zboru ameriške družbe. “Zavedati se moramo, da problemi niso enolični. Če obstaja visoka stopnja kriminala in številni ljudje zaradi osebnega orožja umirajo, potem bo to postala naša stvar, saj bo slej ko prej eden od nas s pištolo tudi ubit.” Pri tem seveda, primerja prepoved “majhnih nevšečnosti”, ki se pripetijo z orožjem, z detektorji orožja: “Ko greš na letališču skozi detektor za iskanje orožja nisi več nestrpen, saj se zavedaš, da je to povezano z “majhnimi nevšečnostmi” in dejstvom, da bo nekoč razneslo letalo.” Na podoben način še opredeljuje, da “nima težav z trditvami kot so: “Poglej, to orožje je narejeno zato, da ubija ljudi. To je njihova primarna naloga. In žal mi je, da nimaš nove, ki bi jo lahko nesel nekam v gozd in tam tekmoval v streljanju. Boš že preživel. Streljaj s čim drugim ... toda zavedaj se, da so drugi ljudje (člani NRA), dobri ljudje in da iskreno verjamejo temu kar govorijo. In to je bistvo tega razgovora.” (Clinton,1995:II:1052) Zanimiv retorični jezik, slikoviti primeri in argumentativna struktura se tako ločita od Republikancev ter Clintona povežeta direktno z ameriškimi očeti in njihovimi ustanovnimi načeli. Govor zaključí s citiranjem besed Lincolna, ki jih je američanom namenil ob svoji predsedniški zaprisegi: “Mi nismo sovražniki, temveč prijatelji. Ne smemo biti sovražniki.”

Če je imitacija oblika laskanja, potem je Clinton vsekakor lahko ponosen na svojo retoriko. Več držav - od Velike Britanije, do Francije, Nemčije ali Texasa - je že izbralo “Tretjo pot” ali tako imenovani “sočutni konservativizem”. In na ta trend nikakor ne smemo pozabiti. Sodobno življenje je že kar nekaj pametnih žena in mož pripravilo do tega, da so javne politike in njihove probleme reševali na način kot Bill Clinton. Njegova odločnost je torej izhajala iz načel, preko katerih, se je skušal ukvarjati z majhnimi

problemi in politikami in z ne njihovimi mitičnimi zaključki; z združevanjem identitet in ne z rigidnimi družbeno- političnimi in kulturnimi vlogami ter se zavzemati za večji manevrski prostor in nikakor za dogmatične rezultate in razdeljevanje družbe. Zanimivo pri tem je še, da je večino svojih politik v dveh mandatih tudi uresničil. Svojo misijo je uspešno opravil in zaključil. Tako kot Clintonova “Tretja pot”, tudi vsaka zvita narava predsednikovanja, vsebuje elemente imperialističnega predsednika in predsednika, ki izginja. Predsednik izbere svoj način vodenja, ki vsem ne ugaja. Se prebija skozi težave, vendar razmišlja le o preživetju. Doseže svoje cilje, pa so ti sploh še pomembni? Predsednik je torej človek, ki v dobrem ali zlem, za vedno zaznamuje vsak trenutek v potovanju skozi razvoj demokracije.

9. ZAKLJUČEK

Dejstvo je, da je bistvo predsedniškega vodenja to, čemur pravimo, da je retorično in ne obratno. Voditelji svojih idej in ukazov ne morejo uresničevati le na podlagi svoje pozicije ali kot člani neke določene institucije. Tudi privrženec ne morejo nadalje mobilizirati ali jih preobraziti z različnimi psihološkimi prijemi ali kozmološkimi procesi, ki so izven človeške moči. Prav nasprotno. Voditelji morajo biti aktivno vključeni v proces raziskovanja omenjenih prijemov ali sredstev in tako najti tiste, ki jim bodo najbolj koristili. Pri tem pa nujno ustvariti sporočilo, ki bo javnosti pomagalo poistovetiti se s predlagano alternativo. In pravzaprav je zares neverjetno, da lahko nek ameriški predsednik – izvrševalec oblasti, ali nenazadnje tudi kdo drug, vodi tako zapleten in dinamičen proces.

V moji nalogi sem kot bistveno izhodišče tako skušala izpostaviti dejstvo, da v samo osrčje predsedniške retorike spada prav klasična previdnost. Na eni strani morajo imeti izvrševalci oblasti ali politični voditelji najvišje stopnje razumne namere, ki jih bodo uresničevali skupaj s poznavanjem ciljev njihove skupnosti. Na drugi strani, pa mora imeti vsak predsednik oblikovane lastne karakteristike tako, da njegove odločitve, v tehničnem smislu niso le praktične, temveč tudi moralno-etične. Najpomembnejše pri tem pa je seveda tudi spoznanje, da mora imeti vsak dober predsednik sposobnost uresničevati in izraziti vrline omenjenih karakteristik in duha ter poznati način, kako jih učinkovito uravnovešati z interesi javnosti.

S tem seveda ne mislim tega, da voditeljska previdnost predstavlja le nek trenutni nastop ali trenutek. Vsak izvrševalec oblasti mora znati prevzeti več javnih ali državljanskih trenutkov, da bi s tem lahko pokazal, da je vpliv pripravljen deliti z ljudstvom, njihovimi cilji, priložnostmi ali drugimi družbeno-političnimi elementi, ki (mu) bodo pomagali javnost voditi k uresnitvi skupnih ciljev.

Jasno pa je tudi, da se predsedniška vodenja med seboj razlikujejo glede na svoje nastope in načine izvrševanja. Tu se še posebej vidi razlika med uresničevanjem predsedniških sposobnosti sprejemanja odločitev in sorazmerno dobronamernostjo. Ali pa v zgodovinskem okviru politične previdnosti, kjer gre predvsem za uspešne predsednike, ki so znali uporabiti svojo inteligenco in izvirne karakteristike ter z njimi spreminjati politične trenutke v nepozabne, ki so združevali celotno ljudstvo.

V tem smislu je bil eden prvih George Washington, ki je znal združiti svoje herojstvo, skromnost in poveljevanje zgodovini ter s tem postavljati zgodovinske temelje prve svetovne velesile. Tudi Woodrow Wilson je veljal za tistega predsednika, ki je za sabo pustil vrsto karakteristik s ključnim retoričnim elementom – vzpostavitev skupne vizije, ki je uspela posameznike spremeniti v moralno, odgovorno ljudstvo. Frank D. Roosevelt je svoj osnutek in ideje za New Deal znal vpeljati preko svoje praktičnosti in gracioznosti. Ronald Reagan je izredno uspešno svojemu ljudstvu in svetu, znal prodajati preoblikovane “Ameriške sanje” in preko njih tudi uspešno prikazati svoje duhovne vrline in svoje nepogrešljive osebne in predsedniške karakteristike. Bill Clinton je svojo “zvitost” uporabil kot sredstvo preživetja in ga znal preoblikovati v sposobnost prevzemanja različnih figur, ki jih je javnost zlahka ponotranjila in tako postala bolj dovzetna do njegovega vodenja.

Toda predsedniki v svojem vodenju niso zmeraj uspešni. Dwight Eisenhower je večino svojega mandata kar precej uspešno predsednikoval. Dobro je prepoznaval trenutke in blestel tako v politični kot javni areni. Žal pa je temu naredil konec, postavljen v kontrovezno (raketno) vojno moči z nekdanjo Sovjetsko zvezo. Zdi se, da so njegovi dvolični nastopi kar izključili iskreni strah, ki so ga pred izstrelitvijo sovjetskega Sputnika v vesolje, Američani čutili do Sovjetske zveze. Povrhu vsega pa so namesto predsedniškega sočutja dobili celo ignoranco do javne zaskrbljenosti. Pri tem je zato videti, da Eisenhower nikakor ni znal uporabiti vseh sredstev prepričevanja. Če bi želel izboljšati medsebojni odnos z ljudstvom, bi mu moral razkriti vsaj nekaj svojih osebnih (političnih) pogledov in namenov. Zaradi neuspešne vzpostavitve naveze med svojo

racionalno držo in sočutnostjo do drugih, je tako iz rok izpustil edinstveno priložnost, da se v ameriško zgodovino zapiše kot uspešen, previden predsednik.

S posameznimi poglavji v moji nalogi sem tako želela prikazati dejstvo, da morajo vsi predsedniki znati prepoznavati in prevzeti vrsto različnih voditeljskih prijemov. Tiste kompleksne družbeno-političnih elemente kot so problemi, nasledstvo, pravočasnost, javnost, kultura. In vsi ti od dobrega voditelja zahtevajo trenutke lastne spreobrnitve, izbor racionalnosti, etičnosti in pristen prikaz harmonije med razumom in lastnim karakterjem. Uspešne epizode prepričevanja, pa tudi tiste malo manj uspešne, lahko vsem nam služijo kot odličen učbenik za previdnost in retorično vodenje – v obliki nastopa v določenem času in trenutku. Gre za izrabo priložnosti ali njeno izgubo..., ter da predsedniki lahko postanejo tudi dobri predsedniki, morajo ti že na samem začetku, to razlikovanje tudi sami takoj uspešno prepoznati.

10. LITERATURA:

1. Aristotel, 1999, *Nicomachean Ethics*, prevod: Terence Irwin, 2. izdaja, Hackett: Indianapolis
2. Ashford, N., 1988, *A New Public Philosophy v Reagan's First Four Years: A New Beginning?*, Manchester University Press: Manchester
3. Anderson, B., 1983, *Imagined Communities*, Verso: New York
4. Ballif, M., 1998, *Writing the Third Sophistic Cyborg: Periphrasis on an (In)Tense Rhetoric* v *Rhetoric Society Quarterly* (28), 4 (jesen)
5. Berman, L., 1990, *Looking Back on the Reagan Presidency*, John Hopkins University Press: Baltimore
6. Bennet, J., 1999, *The Speech, the Trial and the State of the Politics* v *New York Times* (10.1.)
7. Blanchard, Zigarmi in Zigarmi, K. , P in D, 1985, *Leadership and the One Minute Manager: Increasing Effectiveness through Situational Leadership*, William Morrow: New York
8. Bowie in Immerman, R.R. in R.H., 1998, *Waging Peace: How Eisenhower Shaped and Enduring Cold War Strategy*, Oxford University Press: New York
9. Brinkley in Davis, A. in D., ur., 2000, *The Reader's Companion to the American Presidency* -Reader's Companion Series, Houghton Mifflin Company: New York
10. Burke, J. P., 2000, *Institutional Presidency: Organizing & Managing the White House from FDR to Clinton, Interpreting American Politics*. Johns Hopkins University Press: Baltimore
11. Cain, B., 1995, *Racial and Ethnic Politics* v *Developments in American Politics*, 2, Chatham House: Chatham
12. Clinton, W.J., 1992 -1995, v PPOP, GPO: Washington D.C.
13. Congressional Record, 66th Congress, 1st session., 3784 (12. avgust 1919)
14. Ceaser, Thurow, Tulis, Bessette, J.W., G.E., J.T., J.M, 1981, *The Rise of the Rhetorical Presidency*, v: *Presidential Studies Quaterly* II

15. Cook, T.E., 1997, *Governing with the News: The News Media as a Political Institution*, University of Chicago Press: Chicago
16. Compton, G.W., 1966, *Franklin D. Roosevelt: An Annotated Bibliography of His Speaking* (doktorska dizertacija – University of Wisconsin)
17. Creel, G., 1947, *Rebel at Large: Recollections of Fifty Crowded Years*, G.P. Putnam: New York
18. Dallek, R., 1984, *Ronald Reagan: The Politics of Symbolism*, Harvard University Press: Cambridge, Mass.
19. Davidson, J.W., 1956, *A Crossroad to Freedom: The 1912 Campaign Speeches of Woodrow Wilson*, Yale University Press: Connecticut
20. Davis, K.S., 1986, *FDR – The New Deal Years 1933-1937*, Random House: New York
21. Denton in Halloway, R.E. in R.L., 1996, *Clinton and the Townhall Meetings: Mediated conversations and the risk of being in 'touch'* v: The Clinton Presidency, Praeger: Westport
22. Deibel, T.R., 1987, *Presidents, Public Opinion and Power: The Nixon, Carter and Reagan Years* v Headline Series 280, Foreign Policy Association: New York
23. Detienne in Vernant, M. in J.-P., 1978, *Cunning Intelligence in Greek Culture and Society*, Harvester Press: Sussex
24. Doder, D., 1984, *President said to voice 'his secret dream': Moscow Calls Reagans's quip self-revealing* v Washington Post (15.8.)
25. Divine, R., 1993, *The Sputnik Challenge: Eisenhower's Response to the Soviet Satellite*, Oxford University Press: New York
26. Ellis, R. J., ur., 1999, *Founding the American Presidency*. Lanham, Rowman & Littlefield: MD
27. Ellis, R.J., 1998, *Speaking to the People: The rhetorical Presidency in historical perspective*, University of Massachusetts: Amherst
28. Edwards III, G.C., 1983, *The Public Presidency: The Pursuit of Popular Support*, St. Martin's: New York
29. Evans, H., 1998, *The American Century*, Alfred A. Kopf: New York
30. Fineman in Klaidman, H. in D., 1999, *With Fools like These* v Newsweek (1.2.)

31. Fulton R., 1995, *Common Sense Leadership*, Ten Speed Press: Berkeley
32. Foley in Owens, M. in J., 1997, *Congress and the Presidency: Institutional Politics in a Separated System*, Manchester University Press: New York
33. Foner, E., 1998, *The Story of American Freedom 1776-2005*, W.W. Norton: New York
34. Fairhurst in Sarr, G.T. in R.A., 1996, *The Art of Framing: Managing the Language of Leadership*, William Morrow: New York
35. Ferrell, R.H., *Eisenhower Mar. 26 1955 (zapis iz dnevnika)*, v *The Eisenhower Diaries*, W.W. Norton: New York
36. Foley, M., *Presidential Leadership and the Presidency* v *The Reagan Years: The Record in Presidential Leadership*, Manchester University Press: Manchester
37. Galbraith, J.K., 1970, *Who Needs the Democrats?*, Signet Books: New York
38. Gaddis, J.L., 1984, *Strategies of Containment: A critical Appraisal of Postwar American National Security Policy*, Oxford University Press: New York
39. Genovese in Cronin, M.A. in T.E., 1998, *The Paradoxes of the American Presidency*, Oxford University Press: New York
40. Gibbs, N., 1999, *The Last Campaign* v *Time* (4.1.)
41. Gilpin Faust, D., 1988, *The Creation of Confederate Nationalism: Ideology and Identity in the Civil War South*, Louisiana State University Press: Baton Rouge
42. GPO, 1958, *The President's News Conference of Oct. 9 1957*, Washington D.C.
43. Greenstein, F.I., 1982, *The Hidden-Hand Presidency: Eisenhower as Leader*, John Hopkins University Press: New York
44. Greenstein, F. I., 2000, *The Presidential Difference: Leadership Style from FDR to Clinton*, The Free Press: New York
45. Hargrove, E.C., 1998, *The President as Leader: Appealing to the Better Angels of Our Nature*, University Press of Kansas: Lawrence
46. Hariman in Beer, R. in F., 1998, *What would be prudent? Words of reasoning in World Politics*, v: *Rhetoric & Public Affairs*: Washington D.C.

47. Hill, F., 1983, *The Rhetoric of Aristotle*, v: A Synoptic History of Classical Rhetoric, Hermagoras Press: Davis
48. Kennedy, J.F., 1960, *The Role of the President*, v: The Perspective American Speeches, ur. Thossen L., H.W. Wilson: New York
49. Kerbel, M.R., 1991, *Beyond Persuasion: Organizational Efficiency and Presidential Power*, State University of New York Press: New York
50. Ketcham, Ralph. *Presidents above Party: The First American Presidency, 1789-1829*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1987.
51. Landy in Milkis., M.K. in S. M., 2000, *Presidential Greatness*, University Press of Kansas: Lawrence
52. Leff in Mohrmann, M.C. in G.P., 1974, *Lincoln at Cooper Union: A Rhetorical Analysis of the Text* v Quarterly Journal of Speech 60, 4 (november)
53. Medhurst, M.J., 1984, *Postponing the Social Agenda: Reagan's Strategy and Tactics* v Western Journal of Speech Communication 48 (poletje)
54. Medhurst, M.J., 2000, *A Tale of Two Constructs: The Rhetorical Presidency versus Presidential Rhetoric* v: Beyond the Rhetorical Presidency, ur. Medhurst, M.J., Texas A&M University Press: College Station
55. Metcalf, A., 2004, *Presidential Voices: speaking Styles form George Washington to George W. Bush*, Houghton Mifflin Company: Boston
56. McDonald, F., 1994, *The American Presidency: An Intellectual History*. Lawrence: University Press of Kansas
57. McPherson in Rubel, J.M. in D. ur., 2000, *To the Best of My Ability: The American Presidents* DK Publishing: New York
58. McGregor Burns, J., 1973, *Presidential Government: The Crucible of Leadership*, Houghton Mifflin: Boston
59. McGinn in McCormick, D. In J., 1999, *Your Next Job* v Newsweek (1.2.)
60. Merk, F., 1966, *The Monroe Doctrine and American Expansion 1843-1849*, Knopf: New York
61. Mervin, 1990, *Ronald Reagan and the American Presidency*, Longman: New York

62. Michael, P., 1998 *The Ferocious Engine of Democracy: A History of the American Presidency: Theodore Roosevelt Through George Bush*, Madison Books: Lanham
63. Milkis in Nelson, S.M. in N., 1999, *The American Presidency: Origins & Development 1776-1998*, Congressional Quarterly: Washington D.C.
64. Mirnoff, B., 1995, *The Presidency and the Public: Leadership as Spectacle* v *Presidency and the Political System*, 4. izdaja, ur. Nelson, M., Congressional Quarterly Press: Washington D.C.
65. Nelson, M.,ur. 1998, *The Evolving Presidency: Addresses, Cases, Essays, Letters, Reports, Resolutions, Transcripts, and Other Landmark Documents, 1787-1998*. Congressional Quarterly: Washington D.C.
66. Nelson, Michael, ed. *The Presidency and the Political System*, Washington: Congressional Quarterly, 2000.
67. Neustadt, R.E, 1976, *Presidential Power: The Politics of Leadership, with Reflections on Johnson and Nixon*, New York: Wiley
68. Neustadt, R.E, 1990, *Presidential Power and the Modern President: The Politics of Leadership from Roosevelt to Reagan*, Free Press: New York
69. New York Times, 1964, *Eisenhower Recalls the Ordeal od D-Day Assault 20 Years Ago - 6.6.1964*
70. Northouse, P.G., 1997, *Leadership and Practice*, Thousand Oaks: Kalifornija
71. Orman, J., 1987, *Comparing Presidential Behaviour: Carter, Reagan and the Macho Presidential Style*, Greenwood Press: New York
72. Pemberton, W.E., 1997, *Exit with Honor: The Life and Presidency of Ronald Reagan*, M.E. Sharpe: New York
73. Perelman, C., 1969, *The New Rhetoric: A Treatise on Argumentation*, University of Notre Dame Press: Indiana
74. Perkins, D., 1963, *A History of Monroe Doctrine*, Little Brown: Boston
75. Puente, M., 1999, *What's in a Name? USA's Changing Face* v USA Today (15.1.)
76. Reagan in Hubler, R.W. in R.G., 1964, *Where's the Rest of Me?*, Duell, Sloane and Pierce: New York

77. Reagan, W.R., 1987, *Speaking My Mind: The Public Speeches of Ronald Reagan*, Simon and Schuster: New York
78. Remini, R.V., 1981, *Andrew Jackson and the Course of American Freedom 1882-1832*, New York: Harper and Row
79. Roberts W., 1985, *Leadership Secrets of Atilla the Hun*, New York: Warner Books
80. Riccards, M. P. , 1998, *The Ferocious Engine of Democracy: A History of the American Presidency: From the Origins Through William McKinley*, Madison Books: Lanham
81. Richardson, J.D., 1897, *A Compilation of Messages and Papers of the Presidents 1789-1897*, Washington D.C.: GPO
82. PPDE, 1952, *Eisenhower: The Middle Way*
83. (PPOP)Public Papers of the Presidents: Jimmy Carter, 1979, Vol 2, GPO: Washington D.C.
84. (PPOP)Public Papers of the Presidents: Dwight Eisenhower, 1955, GPO: Washington D.C.
85. Richberg, D., 1954, *My Hero*, G.P. Putman and Sons: New York
86. Ritter in Henry, K. in D., 1992, *Ronald Reagan: The Great Communicator*, Greenwood Press: New York
87. Rose, Gary L. *The American Presidency under Siege*. Albany: State University of New York Press, 1997
88. Rosenman, S.I, 1938, *The Selfishness of Sactionalism Has No Place in Our National Life* v The Public Papers of Franklin D. Roosevelt, Random House: New York
89. Ryan, H.R., *Franklin D. Roosevelt's Rhetorical Presidency* v Contributions in Political Science, 206, Greenwood Press: New York
90. Schaller, M., 1992, *Reckoning with Reagan: America and Its President in 1980s*, Oxford University Press: New York
91. Skorownek, S., 1993, *The Politics Presidents Make*, Harvard University Press: Cambridge (ZDA)

92. Shapiro, W., 1994, *Bully Bill, or Just What Can a President Do to Stop a Twelve-year-old with an Uzi?* v Esquire, (4.2.)
93. Schiefer in Gates, B. in G.P., 1989, *The Acting President*, E.P. Dutton: New York
94. Schlesinger, A.M. Jr, 1989, *Imperial Presidency*, Houghton Mifflin: Boston
95. Strout, R., 1960, TRB v New Republic (25.1.)
96. Stuckey, M.E., 1990, *Playing the Game: The Presidential Rhetoric of Ronald Reagan*, Praeger: New York
97. Tarbell, I., 1922, *The Man They Cannot Forget*, Colliers: New York
98. Torricelli in Carroll, R. in A., 2000, *In our Own Words: Extraordinary Speeches of the American Century*, Washington Square Press: New York
99. Tulis, J.K., 1987, *The Rhetorical Presidency*, New Jersey: Princeton University Press
100. US-Soviet Relations: Reagan Joke during Radio Voice Check III-Received v Editorials on File, 1984, Facts on File: New York
101. Voor in Miller, J.B. in J.W., 1965, *The Effect of Practice Upon the Comprehension of Time-Compressed Speech* v Speech Monographs (452)
102. Walch, T., ur., 1987, *At the President's Side: The Vice Presidency in the Twentieth Century*, University of Missouri Press: Columbia
103. Warshaw, Shirley Anne. *The Domestic Presidency: Policy Making in the White House*. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon, 1996.
104. Wilson, W., 1925, *College and State: Educational, Literary and Political Papers 1875-1913*, Harper: New York
105. Wolfe, A., 1998, *One Nation, After All*, Viking: New York
106. Wilson, W., 1926, *Hard Tasks Ahead of the Nation* v The New Democracy: Presidential Addresses, Messages and Other Papers 1913-1917, Harper: New York
107. Nelson, Megill in McCloskey, J.S., A. in D. N., ur., 1987, *The Theoretic of the Human Sciences: Language and Argument in Scholarship and Public Affairs* v MadisonReid, R. ur., 1987, *Three Centuries of American Rhetorical Discourse*. Prospect Heights, Waveland P: Illinois

108. Vatz, R., 1973, *The Myth of the Rhetorical Situation*, v Philosophy & Rhetoric 6 (poletje 1973), Penn State Press: Pennsylvania
109. Wells, William T. "A Fantasy Theme Analysis of Nixon's 'Checkers' Speech." *EJC/REC (The Electronic Journal of Communication)*.
110. Wells Davidson ur., J. , 1956, *A Crossroads of Freeom: The 1912 Campaign Speeches of Woodrow Wilson*, Yale University: New Haven
111. Willson-Quayle, J., 1996, "Resolving Hobbes's Metaphorical Contradiction: The Role of the Image in the Language of Politics." *Philosophy and Rhetoric* 29.1; str.: 15-32.
112. Wilson, W., 1925, *College and State: Educational, Literary and Political Papers (1875 –1913)*, 2. dela, ur. Baker in Dodd, R.S. in W.E., Harper: New York
113. Zarefsky, D., 1996, *The Roots of American Community*, Allyn and Bacon: Boston